

Årsrapport 2022

RAPPORT | SIST ENDRET: 15.03.2023

Innhold

Del I Leders beretning

Del II Introduksjon til virksomheten og hovedtall

Del III Årets aktiviteter og resultater

- Mål 1: Barnehageeier, skoleeier og barnehagestyresmakter tar seg av utviklingen, læringen og trivselen til barn og unge i barnehager, skoler og lærebedrifter
- Mål 2: Barnehageeier og skoleeier har ansatte med kompetanse som fremmer utvikling, læring og trivsel tilpasset behovene til barn og unge
- Mål 3: Barnehageeiere, skoleeiere og barnehagestyresmakter forstår, formidler og etterlever regelverket
- Mål 4: Barnehageeiere og skoleeiere arbeider kunnskapsbasert i utviklingen av barnehagene og skolene sine og overfor lærebedrifter
- Mål 5: Barnehageeiere, skoleeiere og barnehagestyresmakter utnytter de mulighetene digitaliseringen gir, i læringsarbeidet og de administrative oppgavene

Del IV Styring og kontroll i virksomheten

Del V Vurdering av framtidsutsikter

Del VI Årsregnskapet 2022

- Ledelseskomentar til årsregnskapet
- Prinsippnote til årsregnskapet

Vedlegg til årsrapporten

- Riksrevisjonens beretning
- Aktivitets- og redegjørelsesplikten
- Pågående og avsluttede oppdrag

Del I Leders beretning

2022 har vært et år preget av turbulens og stadige skifter i samfunnet. Pandemi, krig og økonomiske uroligheter har påvirket samfunnet vårt. Det har fått betydning for barnehager og skoler, og dermed også for oppgavene som Utdanningsdirektoratet skal løse. Gjennom både 2020, 2021 og 2022 har elever og barnehagebarn i tillegg opplevd flere og langvarige perioder med fravær fra skoler og barnehager og fra barnehage- og opplæringstilbudet. Omfanget av fravær har fordelt seg ulikt i landet.

Periodene med fravær de siste tre årene har påvirket anledningen til å jobbe systematisk med skole- og barnehagemiljøet. Elevundersøkelsen fra 2022 viser høy trivsel og motivasjon. Likevel er det en høyere andel elever som nå forteller om mobbing og om lavere motivasjon enn tidligere. Dette gjelder blant annet i videregående opplæring.

Gjennom blant annet nasjonale prøver, ser vi at elevenes læringsresultater har holdt seg stabile, også i 2022, og aldri tidligere har så mange fullført og bestått videregående opplæring. Samtidig vet vi at for mange barn og unge med særlige behov ikke får det tilbudet de har krav på. I tiden fremover må vi bruke våre virkemidler for å bidra til at kommuner og fylkeskommuner iverksetter nødvendige tiltak.

Vi erfarer at skoleeiere og skoler prioriterer arbeidet med innføringen av læreplanverket 2020, og at støtte- og veiledningsressursene vi har utviklet er til god hjelp, og er brukt av mange. Arbeidet er fremdeles i en tidlig fase, og det er nødvendig å jobbe videre med innføringen i årene som kommer.

En viktig oppgave for oss i 2022 har vært å bidra til at kommunene og fylkeskommunene gir nyankomne barn og ungdom et godt tilbud i barnehage og skole. Erfaringen gjennom 2022 er at kommuner og fylkeskommuner har gitt et godt tilbud. Likevel vet vi at det nå er flere kommuner som melder om at kapasiteten snart er nådd. Vi følger situasjonen nøye og jobber sammen med statsforvalterne om å innhente kunnskap om situasjonen lokalt for å kunne bruke våre virkemidler overfor sektor mer målrettet.

Det er min vurdering at Utdanningsdirektoratet generelt har hatt tilfredsstillende måloppnåelse i 2022. Vi har blant annet gjennomført nasjonale prøver i nytt prøvegjennomføringssystem og utarbeidet forskrifter til ny opplæringslov. Vi har gitt et bredt tilbud om kompetanseutvikling for ansatte i barnehage og skole, publisert en rekke kompetansepakker, for eksempel om inkludering, personvern i barnehagen, og om barnehage- og skolemiljø. Vi har produsert kunnskap, statistikk og forskning for å jobbe med kvalitetsforbedring og vi har gitt ut Utdanningsspeilet. Vi har også gjennomført en rekke tiltak i handlingsplan for digitalisering i grunnopplæringen 2020-2022. Vi har lansert nytt felles nasjonalt tilsyn og gjennomført våre første tilsyn med private barnehagers økonomi, og ikke minst har vi vunnet Bedre stat-prisen for høringssystemet vårt.

Ikke desto mindre må vi kontinuerlig vurdere vårt bidrag til å gi barn og unge et trygt og godt tilbud uavhengig av hvor de bor eller hvem de er. Stadig skiftende ytre betingelser stiller strenge krav til at vi bruker ressursene våre der de gjør mest nytte for seg. Dette handler om effekten av våre virkemidler hver for seg og i sammenheng. Det handler også om hvordan vi sørger for en hensiktsmessig og effektiv samhandling med skole- og barnehageeiere, som vi skal jobbe gjennom.

Vi ser at det er stadig store ambisjoner om å utvikle våre sektorer, og vi opplever å være en viktig aktør for å bidra til å realisere de politiske ambisjonene. Samtidig erfarer vi et økende behov for å løse store samfunnsutfordringer på tvers av sektorer. Tverrsektorielt samarbeid krever mer tid til prosess for å skape de gode resultatene, fordi det innebærer å finne gode løsninger på tvers av kultur og struktur. I tillegg kommer disruptjonen som skjer gjennom

megatrender som migrasjon og digitalisering, som stiller krav til vår omstillingsevne og fart i arbeidet. For å sikre tilstrekkelig kapasitet og kompetanse til å løse oppgavene våre, og for å være på høyde med samfunnsutviklingen fremover, må vi jobbe smartere og smidigere i årene som kommer.

Marten Rosenkrantz

Oslo, den 15.03.2023

Del II Introduksjon til virksomheten og hovedtall

Samfunnsoppdraget vårt

Utdanningsdirektoratet er et ordinært bruttobudsjettert statlig forvaltningsorgan underlagt Kunnskapsdepartementet. Vi er departementets utøvende organ for barnehage, skole, fagopplæring og skal sette opplæringspolitikken ut i praksis. Vi skal bidra til at barn og unge trives, mestrer og lærer i et inkluderende læringsmiljø.

Kunnskapsdepartementet har fastsatt fem brukereffekt mål for direktoratet:

- Mål 1: Barnehageeiere, skoleeiere og barnehagemyndigheter ivaretar barn og unges utvikling, læring og trivsel i barnehager, skoler og lærebedrifter
- Mål 2: Barnehageeiere og skoleeiere har ansatte med kompetanse som fremmer utvikling, læring og trivsel tilpasset barn og unges behov
- Mål 3: Barnehageeiere, skoleeiere og barnehagemyndigheter forstår, formidler og etterlever regelverket
- Mål 4: Barnehageeiere og skoleeiere arbeider kunnskapsbasert i utviklingen av sine barnehager og skoler og overfor lærebedrifter
- Mål 5: Barnehageeiere, skoleeiere og barnehagemyndigheter utnytter de mulighetene digitaliseringen gir i læringsarbeid og administrative prosesser

Målene retter seg mot de som har ansvar for tilbudet til barn og unge i barnehager, skoler og lærebedrifter.

For å sikre et systematisk arbeid med å oppfylle målene og en langsiktig utvikling for Utdanningsdirektoratet har vi utarbeidet en egen virksomhetsstrategi. Strategien inneholder kjennetegn på hvordan vi løser oppgavene våre, og prioriterte områder for strategiperioden.

Kjennetegn på oppgaveløsningen vår og leveransene våre	Prioriterte innsatsområder i strategiperioden
<p>Digitalt</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vi videreutvikler vår digitale kompetanse. • Vi utnytter mulighetene i teknologien. • Vi er pådriver for digitale løsninger og forenkling. 	<p>Utsatte barn og unge</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vi prioriterer og videreutvikler virkemidlene våre slik at alle barn og unge utvikler sitt potensial. • Vi samarbeider for å gi utsatte barn og unge et helhetlig tilbud.
<p>Brukerrettet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vi begynner med brukernes reelle behov og utfordringer, ikke løsningen. • Vi lytter, lærer og endrer underveis. • Vi bruker et tydelig og enkelt språk. 	<p>Fagfornyelsen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vi sørger for at læreplanverket blir et godt og tydelig verktøy for det pedagogiske arbeidet på alle nivåer i skolen, og støtter forståelse og bruk av læreplanverket. • Vi sørger for at fagfornyelsen gir fag med et relevant innhold og tydelige prioriteringer, god progresjon og sammenheng mellom fag.
<p>Samordnet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vi ser virkemidler i sammenheng og samarbeider mellom styringsnivåer og på tvers av sektorer. • Vi jobber tverrfaglig, lærer av hverandre og er åpne for andres perspektiver. • Vi jobber åpent slik at det er lett å dele og samarbeide internt. 	<p>Bedre og mer effektiv måloppnåelse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vi tilpasser innsats, oppgaver og arbeidsprosesser ut fra en helhetlig prioritering. • Vi sikrer riktig kompetanse og videreutvikling av våre ledere og medarbeidere.

Oppfølging og evaluering

Vi følger opp prioriterte kjennetegn og innsatsområder, og evaluerer jevnlig.

Virkemidler og tjenesteområder

Utdanningsdirektoratet er et styringsorgan. Vi skal forvalte statlige juridiske og økonomiske styringsvirkemidler, og vi skal analysere og vurdere tilstanden og utviklingen i sektorene på grunnlag av dokumentasjon. I tillegg skal vi foreslå tiltak og være et utviklingsorgan som støtter, veileder og påvirker sektorene gjennom informasjon, strategier og ulike tiltak.

Dette dreier seg i hovedsak om

- å utvikle og forvalte ramme- og læreplaner
- å forvalte regelverket på barnehage- og opplæringsområdet
- å forvalte tilskuddsordninger for barnehagen og grunnopplæringen
- å ha den overordnede nasjonale, faglige myndigheten for tilsynsarbeid som følger av lover og forskrifter for sektorene
- å føre tilsyn med økonomien til private barnehager
- å føre tilsyn med de private skolene
- å behandle søknader om godkjenning av nye skoler etter privatskoleloven
- å utvikle og forvalte prøve- og vurderingssystemet
- å behandle søknader om rettferdsvederlag som gjelder grunnopplæringen
- å formidle og utvikle kunnskap om sektoren og å formidle kunnskap til sektoren
- å samarbeide med lærerutdanningene og sørge for tilbud om kompetanseutvikling for ansatte i barnehage og skole
- å systematisere og gi veiledning om god praksis for teknologiske løsninger
- å utvikle fellesløsninger og arbeide for nasjonal standardisering

Samtidig skal direktoratet være et rådgivende organ for departementet innenfor sektorene. Vi skal bidra til å utarbeide nye og følge opp gjeldende opptrappingsplaner, strategier og handlingsplaner.

Samarbeid med andre aktører

Det er flere aktører som har ansvaret for å realisere målene i utdanningssektoren. Departementet har fastsatt sektormål som sier hva de ulike aktørene skal få til i fellesskap.

Sektormålene for barnehagen er:

- Alle har et godt og inkluderende leke- og læringsmiljø.
- Barn som har behov for det, får hjelp tidlig, slik at alle får utviklet potensialet sitt.
- Ansatte i kunnskapssektoren har høy kompetanse.
- Alle har god tilgang til relevante tilbud av høy kvalitet.

Sektormålene for grunnopplæringen er:

- Alle har et godt og inkluderende læringsmiljø.
- Barn og unge som har behov for det, får hjelp tidlig, slik at alle får utviklet potensialet sitt.
- Ansatte i kunnskapssektoren har høy kompetanse.

- Alle lykkes i opplæringen og utdanningen.

Det overordnede målbildet for barnehagen og grunnopplæringen skal danne grunnlag for prioriteringen av faglige mål og temaområder, og for utviklingen av nye tiltak og virkemidler. Dette krever også et godt og systematisk samspill på tvers av sektorene. Samarbeidet vårt med de ulike aktørene i sektorene, både sentralt og lokalt, har derfor høy prioritet og skal gjennomsyre arbeidet vi gjør. På ledernivå er direktoratet en del av direktørnettverket, der ti direktorat innenfor velferdssektoren er representert. Formålet med nettverket er blant annet å bidra til dialog og samarbeid på tvers av sektorgrensene.

Vi har i flere år samarbeidet med andre direktorat for å samordne innsatsen slik at alle barn og unge får den støtten og hjelpen de trenger for å mestre livet sitt. I 2022 har vi også sammen med 12 andre direktorater på oppvekstfeltet startet utviklingen av nye arbeidsformer for å løse utfordringer i det tverrsektorielle samarbeidet, og arbeide mer systematisk med utvikling og innovasjon i forvaltningen knyttet til arbeid med utsatte barn og unge. Dette følger av kjernegruppen for utsatte barn og unge som er etablert i departementene, og følger opp arbeidet fra 0-24 samarbeidet som ble avviklet i 2021.

Flere av våre mest sentrale virkemidler, som videreutdanningsordningene og kompetanseordningene, er avhengige av at vi samarbeider med UH-sektoren for å oppnå gode resultater. Videre har vi et utstrakt samarbeid med UH-sektoren i fagfornyelsen.

Retten til opplæring og utdanning er den samme for innsatte i fengsel som for andre. Direktoratet har delegert et faglig koordinerende ansvar for opplæringen innen kriminalomsorgen til statsforvalteren i Vestland. Vi følger opp denne koordinerende rollen gjennom løpende kontakt med statsforvalteren. Vi har også et overordnet ansvar for forvaltning av tilskudd til opplæring i kriminalomsorgen. I 2022 har vi samarbeidet med Helsedirektoratet, Arbeids- og velferdsdirektoratet, Husbanken og Kriminalomsorgsdirektoratet for å bidra til at innsatte i fengsel mottar tjenester i henhold til sektorlovverk. Direktoratene har videreført arbeid med regelverksutvikling for klargjøring av ansvarsforhold mellom etatene, eksempelvis mellom kriminalomsorgen og NAV og kriminalomsorgen og helse- og omsorgstjenester. Dette er blant de gjenstående tiltakene i Nasjonal tilbakeføringsstrategi, som ferdigstilles i 2023.

Direktoratsgruppen har også innhentet erfaringer med kriminalomsorgens tilretteleggerrolle og forvaltningssamarbeidspartners tjenesteyting, herunder eksempler på godt samarbeid og god praksis. Riksrevisjonen offentliggjorde undersøkelsen sin av helse-, opplærings- og velferdstjenester til innsatte i fengsel i oktober 2022. Direktoratene jobber sammen om en felles, målrettet plan for å følge opp funnene og anbefalingene fra Riksrevisjonen.

Omtale av organisasjonen og ledelsen

Utdanningsdirektoratet ble frem til 15. august 2022 ledet av direktør Hege Nilssen. Bente Barton Dahlberg fungerte fra dette tidspunktet som direktør, frem til Morten Rosenkvist tiltrådte som direktør 16. januar 2023. Hovedkontoret er i Oslo, og i tillegg har vi kontor på Hamar, i Tromsø og i Molde.

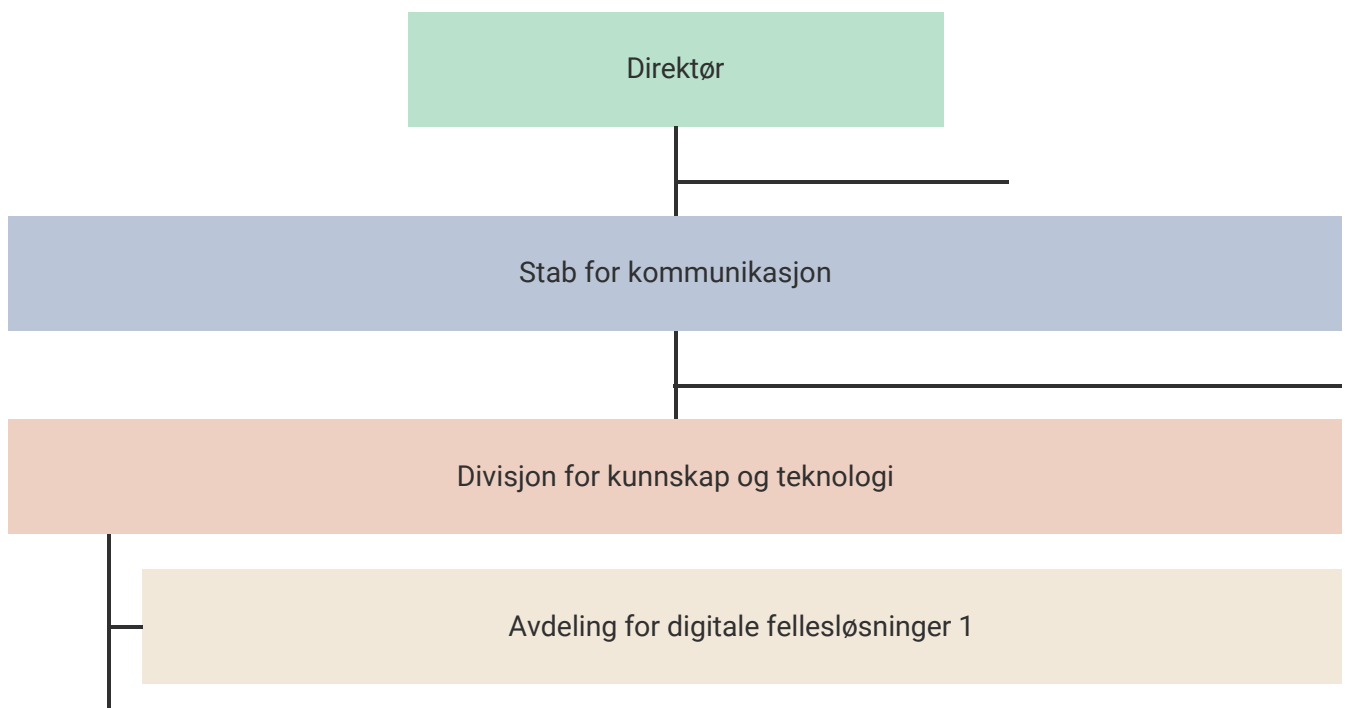
Oversikt over årsverk (årgjennomsnitt)

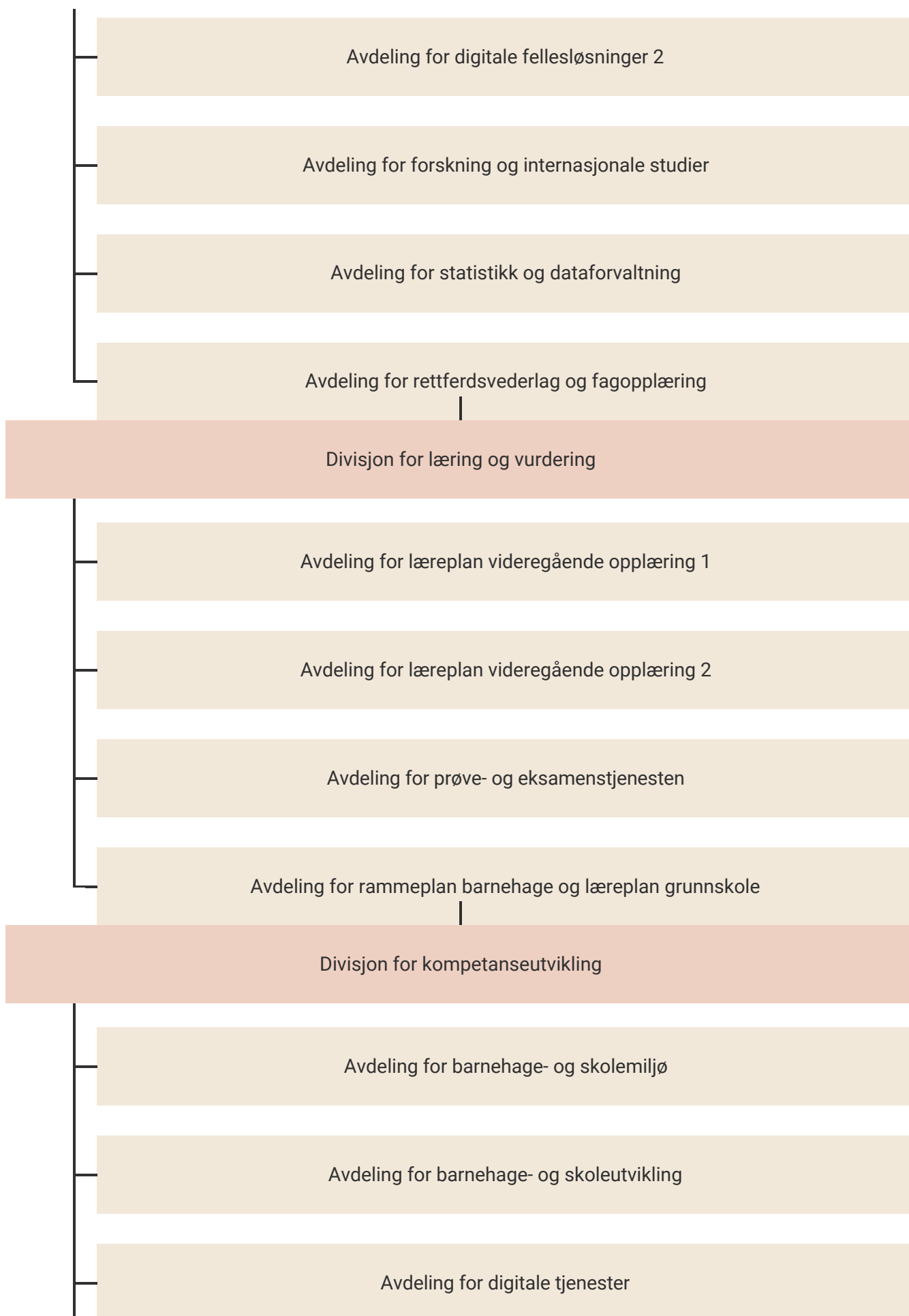
Kategorier	2021	2022
Avtalte årsverk	359	387
Utførte årsverk	316	329

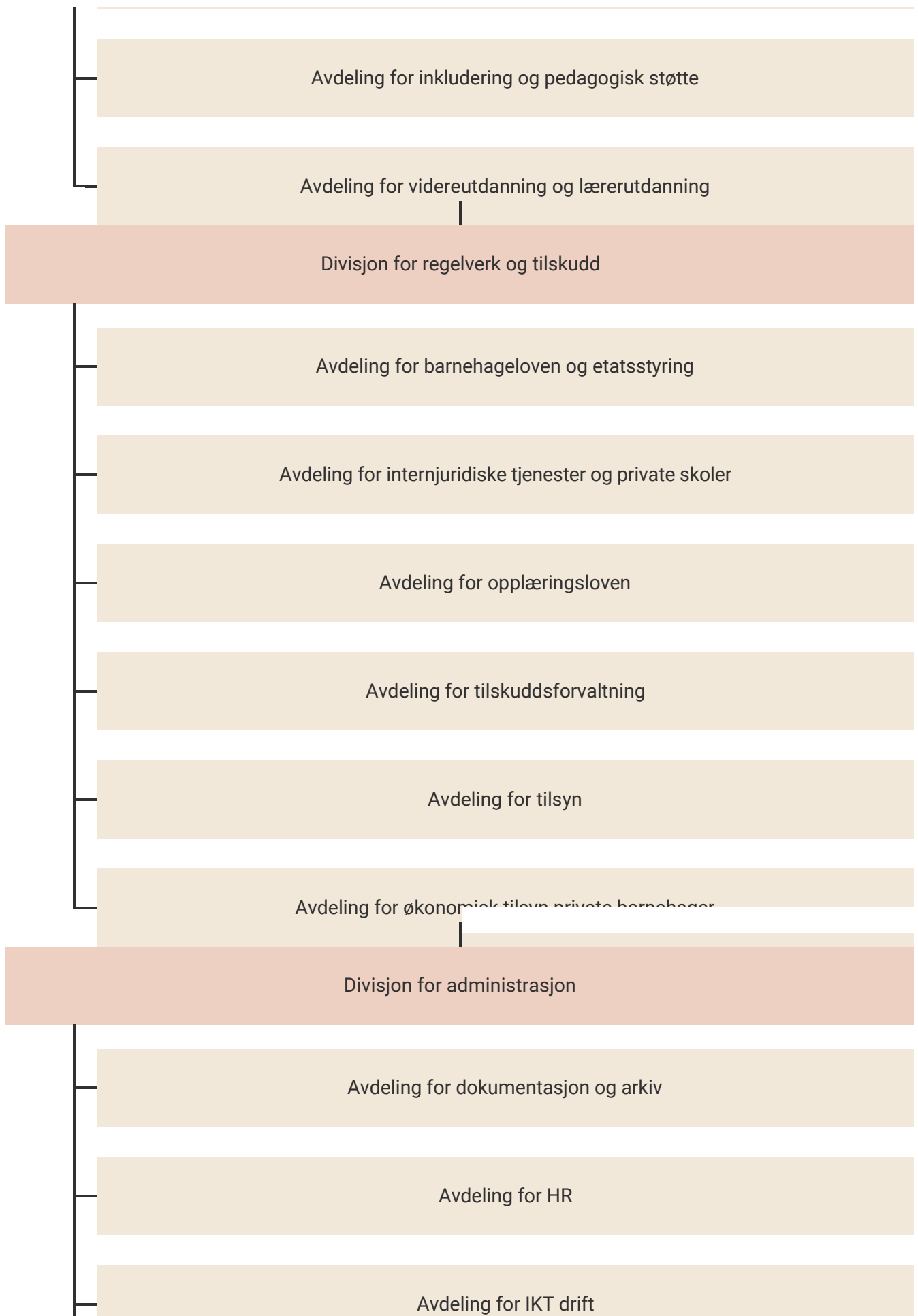
Fordeling over antall ansatte mellom kontorstedene

Kontor	Antall ansatte per 31.12.2021	Antall ansatte per 31.12.2022
Oslo (hovedkontor)	288	306
Hamar	24	25
Tromsø	17	16
Molde	39	45
Totalt	368	392

Utdanningsdirektoratet er delt inn i fem divisjoner med til sammen 24 avdelinger. I tillegg har vi en stab for kommunikasjon.

Avdeling for økonomi

Kunnskapsdepartementet delegerte i 2022 styringen av disse virksomhetene til oss:

- Statsforvalteren, på området til barnehagen og grunnsopplæringen
- Sørsamisk kunnskapspark
- Styret for Samisk videregående skole i Karasjok og Samisk videregående skole og reindriftsskole i Kautokeino

Hovedtall for virksomheten

Nøkkeltall fra årsregnskapet	2021	2022
Antall utførte årsverk	316	329
Samlet tildeling post 01-99 i kr 1 000	14 388 402	14 015 475
Utnyttingsgrad post 01-29 i prosent	95,8 %	97,0 %
Driftsutgifter i kr 1 000	1 351 884	1 406 318
Lønnsdelen av driftsutgifter i prosent	23,1 %	22,9 %
Lønnsutgifter per årsverk i kr 1 000	989	977
Lønnsutgifter per årsverk i kr 1 000 – ekskl. honorar, styre, råd og utval	933	920
Konsulentandel av driftsutgifter i prosent	20,5 %	18,3 %

Nedgangen i lønnsutgifter per årsverk skyldes endringen fra forenklet premiemodell i 2021 til at alle statlige virksomheter har gått over til virksomhetsspesifikk hendelsesbasert arbeidsgiverandel som del av pensjonspremien. Dette medførte en vesentlig reduksjon i pensjonsutgifter for direktoratet i 2022.

9,3 mrd. kroner av tildelingene til direktoratet i 2022 gikk til ulike tilskuddsordninger. Dette var tilskudd utgiftsført på tilskuddsposter innenfor barnehage, offentlig grunnopplæring, private skoler og folkehøgskoler, i tillegg til noen andre formål. Note 8 i årsregnskapet viser imidlertid at vi utgiftsførte om lag 11,4 mrd. kroner innenfor tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten. Forskjellen her skyldes at note 8 viser hva som er utgiftsført på tilskuddskontoer og ikke kun for tilskuddsposter. Om lag 2 mrd. kroner er utgiftsført på tilskuddskontoer, hovedsakelig på tilskudd til kommuner og fylkeskommuner, på driftsposter innenfor kvalitetsutvikling i skole, barnehage og innenfor videreutdanning. Som det kommer frem av diagrammet over, består tilskuddsforvaltningen av omtrent 67 prosent av ressursene til Utdanningsdirektoratet. Den største enkeltsatsingen utover dette er Kvalitetsutvikling i skolen.

Del III Årets aktiviteter og resultater

Her omtaler vi måloppnåelse innenfor hvert av de fem brukereffektmålene, med vurderinger av hvordan vi har innrettet virkemidlene og ressursbruken vår. Mye av innsatsen vår bidrar til måloppnåelsen flere steder.

Rollen til direktoratet er todelt. Virkemiddelbruken vår er rettet mot sektorene våre. Samtidig har vi en rådgivende rolle overfor departementet og den politiske ledelsen. I dette arbeidet bidrar vi med faglige vurderinger gjennom utredninger, i utviklingen og formidlingen av kunnskap og kunnskapsgrunnlag, gjennom innspill til statsbudsjettprosessene og som forvalter av tilskuddene til sektorene.

Mål 1: Barnehageeier, skoleeier og barnehagestyresmakter tar seg av utviklingen, læringen og trivselen til barn og unge i barnehager, skoler og lærebedrifter

Brukereffekt mål 1 omfatter de fleste sider ved direktoratets oppdrag, og kan ses på som et overordnet mål for våre oppgaver.

Vi har valgt å omtale forvaltning av rammeplaner og læreplaner under mål 1, dette kunne vært plassert under mål 3 om regelverk. Gjennomføringstall og analyser av nasjonale prøver omtales i mål 1, dette handler om kunnskapsgrunnlag og kunne vært omtalt i mål 4. Det er også flere områder innenfor kompetanseutvikling som blir omtalt i mål 1, som kunne vært plassert under mål 2 om kompetanse.

Utvikling i elevenes grunnleggende ferdigheter og faglige kompetanse

Høsten 2022 gjennomførte vi nasjonale prøver på 5., 8. og 9. trinn. Prøvene er obligatoriske, og gir informasjon om elevenes grunnleggende ferdigheter i lesing, regning og i faget engelsk. Analyser av resultatene viser at guttene presterer bedre enn jentene i regning og engelsk på 5. trinn. I lesing er det motsatt. På 8. trinn presterer guttene litt bedre enn jentene i regning, mens i lesing er det motsatt. I engelsk presterer guttene og jentene mer jevnt.

Gjennomføringen av nasjonale prøver høsten 2022 var den første i det nye prøvegjennomføringssystemet vårt. Siden det tar to år å utvikle nasjonale prøver, var denne gjennomføringen også den første hvor prøvene var utviklet etter nytt læreplanverk – Kunnskapsløftet 2020 (LK20). Disse endringene medfører et brudd i trendmålingene vi startet med i 2014 for lesing og i 2016 for regning og engelsk. Gjennomføringen i 2022 danner dermed et nytt «år null» for nasjonale prøver når det gjelder måling av utvikling over tid. Resultatene fra 2022 kan derfor ikke sammenlignes direkte med resultatene fra tidligere år, og er ikke egnet til å si noe sikkert om utviklingen i elevenes grunnleggende ferdigheter.

Avgangselevne i grunnskolen har de siste 10 årene fått gradvis høyere grunnskolepoeng. Grunnskolepoeng er et samlet mål for elevenes karakterer ved avslutningen av 10. trinn, og beregnes ved å summere tallkarakterene i alle fag, både eksamen og standpunkt, og dele på antall karakterer. Skoleåret 2021–2022 fikk elevene i gjennomsnitt 43,4 grunnskolepoeng. Det skiller 4,3 grunnskolepoeng mellom jenter og gutter. Kjønnforskjellen er noe mindre enn i fjor, ved at guttenes snitt har økt med 0,2 poeng mens jentenes snitt er uendret.

Elevenes grunnskolepoeng økte uvanlig mye under det første året med pandemi, og det høye snittet har siden vedvart. Dette har sammenheng med at eksamen ble avlyst for alle elever i grunnskolen fra skoleåret 2019–2020 og t.o.m. 2021–2022. Økning i grunnskolepoeng skyldes trolig at eksamenskarakterene ikke har vært med i beregningen, i tillegg til at elevene fikk høyere standpunktkarakterer i en rekke fag. Endringene medfører at tallene fra pandemiårene ikke er direkte sammenlignbare med årene før pandemien.

På lik linje med gjennomsnittlige grunnskolepoeng, har gjennomsnittskarakteren i de fleste fagene endret seg lite de siste to skoleårene. Jentene har i snitt høyere karakterer enn guttene i de fleste fag. Blant de største fagene er det kun i kroppsøving at gutter har høyere snitt enn jentene.

Avgangselevne på 10. trinn i 2021–2022 er det første kullet som har hatt alle fagene etter de nye læreplanene i fagfornyelsen. Ved sammenligning av karakterer i samme fag før og etter innføringen av fagfornyelsen er det viktig å være oppmerksom på at fagenes innhold kan være endret.

Også elevenes standpunktkarakterer i videregående opplæring har økt gradvis de 10 siste årene. Under skoleåret 2019–2020 gikk snittkarakteren opp i mange av fellesfagene. Økningen hadde trolig sammenheng med en endret

vurderingspraksis under koronapandemien ([Rambøll 2021](#)). Det har kun vært mindre endringer i de gjennomsnittlige standpunkt karakterene siden 2019–2020.

Den gjennomsnittlige standpunkt karakteren i de største fellesfagene og studieforberedende programfagene er i 2021–2022 for det meste uendret, eller går litt ned, sammenlignet med i året før. I de ti fellesfagene med flest elever har jentene høyere snitt enn guttene i ni av fagene. Kun i kroppsøving for vg3 er det også i år guttene som har det høyeste snittet.

Skoleåret 2020–2021 var det første året med nye fag etter nytt læreplanverk. Innføringen skjer trinnvis, slik at i skoleåret 2021–2022 fulgte elevene på vg1 og vg2 læreplanene for Kunnskapsløftet 2020 (LK20), mens elevene på vg3 fulgte læreplanene for Kunnskapsløftet 2006 (LK06). Fordi læreplanene er nye, må sammenligninger over tid gjøres med forsiktighet. I noen tilfeller kan det være ekstra utfordrende fordi ett fag i gammelt læreplanverk er erstattet med flere nye fagkoder.

Avlagte fag- og svenneprøver

Nedgangen vi så i antall lærekontrakter og oppnådde fag- og svennebrev i 2020 har tatt seg opp igjen. Antall lærekontrakter økte igjen for andre år på rad mens oppnådde fag- og svennebrev er høyere enn før pandemien. I 2022 var det 48 400 løpende lærekontrakter, eller nesten 1 700 flere lærekontrakter enn i 2021. Etter endt lære kan lærlingene gå opp til fag- og svenneprøven. Totalt bestod nesten 29 000 fag- og svenneprøven i perioden 2021–2022. Antall avlagte fag- og svennebrev falt med 550 fra året før, men på ti år har antall nyutdannede fagarbeidere økt med nesten 8 000. Andelen som består fag- og svenneprøven varierer noe, men er over 90 prosent i alle utdanningsprogrammene.

I 2022 var det mer enn 29 900 som søkte om læreplass i Norge. Antall søkere falt med 400 fra 2021. Prosentandelen som søkte og fikk læreplass økte fra 78 prosent i 2021 til nesten 81 prosent i 2022. Aldri før har så stor andel fått læreplass. Om vi tar med lærekandidatene, er det så mye som 84 prosent av søkerne som startet opplæring i bedrift som lærling eller lærekandidat i 2022. Det betyr samtidig at om lag 16 prosent av søkerne ikke fikk læreplass i bedrift før utgangen av året. Fortsatt står mange ungdommer uten den læreplassen de trenger for å fullføre videregående opplæring, samtidig som vi vet at behovet for kompetent arbeidskraft vokser. Det er mange hindringer som forklarer hvorfor mange av bedriftene ikke har lærlinger. Det kan for eksempel være at antall skoleplasser ikke samsvarer med tilgjengelige læreplasser, at samarbeidet i formidlingsprosessen ikke er god nok eller at søkerne ikke oppleves som kvalifiserte ([Utdanningsdirektoratet 2019: Hvorfor får ikke alle søkere læreplass?](#)).

Gjennomføring i videregående opplæring

Aldri før har flere ungdommer fullført videregående opplæring. Siden innføringen av læreplanverket for Kunnskapsløftet 2006, har andelen ungdommer som fullfører videregående økt hvert år. 80 prosent av elevene som startet på vg1 i 2015, fullførte innen to år etter normert tid. Det er en liten økning fra året før.

Jentene fullfører i større grad enn guttene. 85 prosent av jentene fullfører videregående opplæring innen to år etter normert tid, mot 76 prosent av guttene. Den viktigste enkeltfaktoren for om eleven gjennomfører videregående opplæring, er grunnskoleresultat. Guttene har i gjennomsnitt noe svakere skoleprestasjoner i grunnskolen. Gutter og jenter med like mange grunnskolepoeng fullfører videregående opplæring i omtrent like stor grad.

Voksne som har fullført grunnskolen eller tilsvarende, men som ikke har fullført videregående opplæring, har rett til videregående opplæring. Denne retten gjelder fra og med det året de fyller 25 år. I 2021–2022 var det 16 300 personer over 25 år i videregående skole. Året før var det om lag like mange voksne i videregående skoler eller på voksenopplæringsentre. Siden 2014–2015 har tallet på voksne deltakere i videregående opplæring økt årlig, men har flatet ut de siste tre årene. Økningen er spesielt stor innen yrkesfag. Flertallet av de voksne i videregående skole i 2021–2022 går på yrkesfaglige utdanningsprogram, og hele 41 prosent av disse går på helse- og oppvekstfag. Det blir også flere voksne lærlinger. I 2022 var 18 prosent av lærlingene 25 år eller eldre, noe som er en økning på 6 prosentpoeng siden 2016. Helse- og oppvekstfag har flest voksne lærlinger i antall. Av de totalt 8 500 voksne lærlingene gikk mer enn 2 000 på helse- og oppvekstfag. Det store flertallet av disse lærlingene tar helsearbeiderfag. Det er også en høy andel voksne lærlinger innen frisørfaget.

Vi ser at 49 prosent av de 29 000 fag- og svennebrevene som ble avlagt i 2021–2022 ble oppnådd av voksne. Blant voksne som tok fagbrev, tok 2 av 3 prøven som praksiskandidat. Det vil si at de tok prøven basert på arbeidserfaring og ikke som en avslutning på en videregående opplæring.

Oppfølging av Meld. St. 21 (2020–2021) – Fullføringsreformen

Selv om andelen som gjennomfører videregående opplæring er høyere enn noen gang, vil vi fortsette å jobbe for å nå regjeringens mål om at 90 prosent fullfører og består videregående opplæring innen 2030. I 2021 la regjeringen fram Meld. St. 21 (2020–2021) Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden, som inneholder en rekke tiltak for at flere ungdom og voksne skal bestå med studie- eller yrkeskompetanse og være godt forberedt til utdanning og arbeidsliv. Regjeringen vektlegger også at elever i videregående opplæring skal bli kvalifisert til læreplass, arbeid, utdanning og livslang læring. Oppfølging av Meld. St. 21 (2020–2021) berører hele virksomheten vår på en rekke områder. Fullføringsreformen inneholder rundt 100 tiltak, og direktoratet får løpende oppdrag fra Kunnskapsdepartementet. Så langt har vi mottatt om lag 20 oppdrag knyttet til meldingen.

I 2022 har vi startet oppfølging av oppdrag om evaluering av utvidet rett til videregående opplæring, modulstrukturert opplæring for voksne og igangsatt utredninger på vurderingsfeltet.

Evaluering av utvidet rett til videregående opplæring (oppdrag 2022-003, se omtale under brukereffekt mål 4), vil gi svar på om flere deltar i og fullfører videregående opplæring. Voksne får nye rettigheter til opplæring gjennom ny opplæringslov (se omtale under brukereffekt mål 3 og 4).

Modulstrukturering av læreplaner for voksne (oppdrag 2022-024) er første steg mot å lage et mer fleksibelt opplæringsløp for voksne. I denne omgang dreier det seg om de samme 13 lærefagene som i det pågående modulforsøket. Oppdraget skal ferdigstilles til august 2024, men flere lærefag skal modulstruktureres i fremtiden. Erfaringene i arbeidet med de første 13 lærefagene vil gi grunnlag for å vurdere utvidelse til flere lærefag. En utvidelse av ny opplæringsmodell for voksne er avhengig av kapasitet hos fylkeskommunen til å implementere ordningen godt. Modellen forutsetter gode ordninger for livsopphold for deltakerne og tilpassede, individuelle opplæringsløp.

Vi har også igangsatt flere tiltak på vurderingsfeltet. Det omfatter blant annet å vurdere mulige endringer i eksamen. Dette krever, i likhet med flere andre tiltak i reformen, at vi utarbeider et godt kunnskapsgrunnlag. Vi vil derfor gjennomføre flere forsøk og utprøvinger på eksamensfeltet. Dette skal bidra til at vi kan utvikle

sluttvurderinger som er rettferdige, pålitelige og gyldige. Vi ser også at dette arbeidet krever et tett samarbeid med og bred forankring i sektor. Utvikling i vurderingsfeltet ses i sammenheng med arbeidet med standpunktvurdering.

Flere av oppdragene løses i samarbeid med andre direktorater og eksterne samarbeidspartnere. Vi har videreutviklet etablerte samarbeidsarenaer, og utviklet nye. Eksempler på dette er samarbeidet med partene i arbeidslivet og delte oppdragsbrev med Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir). Se også kapittel om samarbeid med partene i arbeidslivet om kunnskapsbasert utvikling i fag- og yrkesopplæringen under brukereffekt mål 3. Dette har gitt oss nyttige erfaringer som vi bygger videre på i kommende oppdrag. Fullføringsreformen foreslår en rekke retningsendrende oppdrag i videregående opplæring. Vi fortsetter å prioritere arbeid som skal bidra til at ungdom og voksne blir kvalifisert til å møte kravene i videre utdanning og arbeidsliv, og at de kan oppdatere kompetansen sin gjennom hele livet.

Direktoratet oversender en plan for gjennomgang av fag- og timefordelingen i videregående opplæring våren 2023 (oppdrag 2022-021). Vår vurdering er at en slik gjennomgang, med påfølgende endringer, har en tidsramme på 10 år. Dette oppdraget er avhengig av en bred involvering av eksterne parter, og må derfor sees i sammenheng med oppdrag 2022-033 om å etablere råd for studieforberedende utdanningsprogram.

Forsøk og utprøvinger på vurderingsfeltet

I 2022 har vi startet arbeidet med å prøve ut en langtidsoppgave som alternativ eller supplement til eksamen, som beskrevet i Meld. St. 21 (2020-21). Utprøvingen vil etter planen starte våren 2024.

Utprøvingen skal gi oss kunnskap om langtidsoppgaven på en bedre måte kan vise kompetanse i tråd med nye læreplaner og nytt kompetansebegrep. Vi vil undersøke om langtidsoppgaven i større grad enn dagens eksamensordninger gir elevene mulighet til å vise at de mestrer utfordringer og løser oppgaver for eksempel gjennom problemløsning og utforsking. Det er også behov for å vurdere hvordan en langtidsoppgave kan imøtekomme kvalitetskriteriene for sluttvurdering, som eksamensgruppa har redegjort for. I arbeidet legger vi vekt på et bredt samarbeid med berørte parter, slik at en langtidsoppgave kan bidra til å svare ut noen av dagens utfordringer med sluttvurdering.

I 2022 har vi også planlagt et forsøk om vurdering av orden og oppførsel uten karakter. Dette har tidligere vært prøvd ut i Rogaland og Møre og Romsdal. I høring av endring i bestemmelser om vurdering, eksamen og eksamensordninger i læreplanene våren 2020, ba vi også om innspill på hva som taler for karakter i orden og oppførsel og hva som taler imot. Høringssvarene var delte. Vi trenger derfor mer informasjon om dagens ordning om vurdering av orden og oppførsel og om virkninger av å fjerne karakter. Vi sikter mot å starte forsøket skoleåret 2023–2024.

Utredning av eksamensordning for praksiskandidater

Sammen med HK-dir har vi levert en utredning av mulige endringer i eksamensordningen for praksiskandidater (oppdrag 2022-005). I utredningen tok vi utgangspunkt i prosessen fra kandidaten melder seg til eksamen, til de melder seg til fag- eller svennebrev.

Vi anbefaler flere tiltak for å gjøre ordningen mer fleksibel, slik at flere kvalifiserte kandidater kan oppnå et fag- eller svennebrev:

- prøve ut en obligatorisk prøve med en sentralt gitt oppgavebank i større fag
- prøve ut en skriftlig-muntlig eksamensform i enkelte fag
- vurdere om oppmeldingsfristen til eksamen kan utvides etter at eksamen etter LK20 er ferdig innført og når eksamen etter LK06 er faset ut
- flytte ansvar for sensur fra fylkeskommunen til Statsforvalteren
- økt informasjon, veiledning og oppfølging av praksiskandidater
- tiltak rettet mot å kutte ned ventetid for fag- og svenneprøven

Fullføringsreformen – helhet og sammenheng

Det er varslet omfattende endringer i videregående opplæring i Fullføringsreformen. Til sammen utgjør tiltakene i stortingsmeldingen endringer i tilbud, innhold og struktur. De større oppdragene knyttet til modulstrukturering av læreplaner og ny fag- og timefordeling vil berøre en rekke andre tiltak og oppdrag i arbeidet med videregående opplæring. Fordi det ligger et potensial for store endringer, er det vesentlig å analysere konsekvenser og virkninger av tiltakene tidlig.

Med det store antallet tiltak, og den tematiske bredden som ligger i Fullføringsreformen, er det av avgjørende betydning at vi lykkes med å se tiltakene i sammenheng. For å realisere reformens gevinster er det videre sentralt at vi har en felles forståelse for målbildet og at dette er forankret hos alle aktuelle aktører. Vi vil jobbe videre med koordinering og helhet i arbeidet og tilrettelegge for et godt samarbeid med aktuelle aktører, både i utviklingsarbeidet og innføring av tiltakene.

Eksamen

Eksamensgjennomføringen har også i år vært preget av den pågående koronapandemien. På oppdrag fra departementet, gjennomførte vi en risikovurdering for gjennomføring av eksamen våren 2022. Vurderingen tok hensyn til smittevern og spørsmål om elevenes læring. Her la vi til grunn tre sentrale hensyn; likebehandling og en rettferdig sluttvurdering, elevenes motivasjon, trivsel og læring, og praktisk gjennomførbarhet. I konklusjonen anbefalte vi å avlyse eksamen for elever, men gjennomføre for privatister og elever med særskilte krav til eksamen. Anbefalingen ble tatt til følge og eleveneksamen ble avlyst. Årets to eksamensgjennomføringer for privatister gikk som normalt uten større hendelser og uten spesielle smitteverntiltak.

Vi gjennomførte i 2022 sensorskoleringer både på digital flate og med fysisk oppmøte. Alle sensorskoleringer etter LK06 ble gjennomført digitalt, mens vi i noen fag etter LK20 med mange kandidater gjennomførte sensorskolering med fysisk oppmøte. Sensorene gir tilbakemelding om at skoleringen er viktig for kvalitetssikringen av sensuren. Vi tar med oss erfaringene i planleggingen av sensorskoleringen våren 2023.

Antall gjennomføringer elev/privatist

Våren 2022 ble det avlagt 54 eksamener i grunnskoleopplæringen for voksne. I videregående opplæring ble det avlagt 35 800 eksamener. Av disse var om lag 2,9 prosent eleveksamener og 97,1 prosent privatisteksamener. Antall avlagte eksamener er langt lavere enn vanlig fordi eleveksamen ble avlyst våren 2022.

Høsten 2022 ble det avlagt til sammen 27 700 eksamener i videregående opplæring. Dette er færre enn vanlig for høsteksamen. 97,1 prosent var privatisteksamener, mens de andre ble avlagt av elever med rett til enten særskilt, utsatt eller ny eksamen. Om lag 7,3 prosent ble avlagt i det nye gjennomføringssystemet, mens 92,7 prosent ble avlagt i det gamle.

Totalfraværet for videregående på høsteksamen var 21,6 prosent. For våreksamen vil den vanlige måten å regne fravær på være misvisende på grunn av avlyste eksamener, men 82,2 prosent av påmeldingene til videregående eksamen ble ikke gjennomført. Lokalt gitt eksamen er ikke regnet med i disse tallene.

Digitalisering – ny gjennomføringsløsning

Både våren og høsten 2022 gjennomførte vi eksamener i ny gjennomføringsløsning, med få tekniske problemer og lite behov for brukerstøtte. All nødvendig funksjonalitet for heldigital eksamensgjennomføring er nå på plass i det nye systemet. De fleste eksamener i 2022 ble fremdeles gjennomført med de gamle gjennomføringssystemene for oppgavelaging og gjennomføring (PGS). Det store skiftet vil komme våren 2023. Da vil bare fag med todelt eksamen og LK06-fag i overgangsordning gjennomføres i gammelt system. Administrasjonssystemet (PAS) blir brukt sammen med begge gjennomføringssystemene.

Vi har i 2022 iverksatt flere tiltak for å bidra til gode overganger, blant annet ved å arrangere møter med it-ansvarlige og skoleeiere, nytt veiledningsmateriell som filmer og plakater for kandidater og eksamensvakter, og systemforbedringer som skal gjøre overgangene enklere for brukerne.

Heldigitale eksamener gir mulighet for mer varierte oppgavetyper slik at elevene kan vise kompetanse på nye måter, og slik at vi ivaretar lovkrav for universell utforming. Samtidig har vi erfart at heldigital eksamen stiller høyere krav til utvikling og kvalitetssikring av innhold enn rene tekstoppgaver.

Videreutvikling av eksamen etter fagfornyelsen

Våren 2022 ble det gjennomført sentralt gitt eksamen etter LK20/LK20S for alle fellesfag på 10. trinn, vg1 og vg2, samt programfag for studieforberedende for vg1 og vg2. Det ble også gjennomført eksamen i 8 nye lærefag i yrkesfaglig utdanningsprogram på vg3-nivå.

Våren 2023 skal det for første gang gjennomføres eksamen etter LK20/LK20S i alle fag, inkludert vg3. I 2022 har vi derfor hatt mange aktiviteter med å utvikle eksamen i samsvar med nytt læreplanverk, i et nytt heldigitalt gjennomføringssystem og ut fra kunnskap om hva som kan bidra til å øke kvaliteten på eksamen. Fokus har blant annet vært å utvikle oppgaver og vurderingskriterier for å forbedre sensorsamsvaret. Flere fagmiljøer i UH har bidratt til eksamener i engelsk, norsk og matematikk, men eksamen utarbeides først og fremst av lærere og andre med faglig og/eller pedagogisk kompetanse. Vi bruker tilbakemeldingene fra referansegruppa for vurdering (representanter fra Skolelederforbundet, Skoleeierforbundet, Elevorganisasjonen, lærerorganisasjoner, KS, Sametinget m.fl.) til å forbedre valgene våre. Endring av eksamen blir ulikt mottatt. En del uttrykker behov for å beholde eksamen som den er for at ikke endringene skal virke negativt inn på opplæringen. Samtidig er det flere som etterspør mer utprøving og forskning på nye alternative former for eksamen, der flere lærere og forskere blir

involvert i arbeidet. Vi går i år i gang med utprøvinger og forsøk på vurderingsfeltet og forskning på eksamen.

I 2022 har vi prøvd ut oppgaver på elever, og analysert resultatene i etterkant. Utprøvingene gir blant annet informasjon om eksamensoppgavene faktisk måler det de skal, om kandidatene forstår oppgavene og om vanskegrad. I 2022 utarbeidet vi eksamensveiledninger med vurderingskriterier for eksamen etter nye læreplaner. Hensikten er at lærere, kandidater og sensorer skal bruke eksamensveiledning både i forkant og etterkant av eksamen.

For yrkesfaglige utdanningsprogram ble det i 2022 for første gang utarbeidet vurderingskriterier i en rekke fag, for å støtte kandidater og sensorer, og bidra til økt sensorsamsvar. Dette er eksamener for praksiskandidater og elever uten ordinær opplæring, som må gjennomføre en skriftlig eksamen før de kan gå opp til fag- og svenneprøve. Målet vårt er at vurderingskriteriene kan bidra til å styrke sensuren av eksamen.

Nye eksempeloppgaver

I 2022 har vi utarbeidet eksempeloppgaver i fag som skal ha første eksamen vår 2023. Disse er publisert på udir.no sammen med informasjon om eksamen. Alle eksempeloppgavene er utarbeidet i ny gjennomføringsløsning med unntak av eksempeloppgavene for todelt eksamen.

Vi oppfordret lærere og andre til å gi tilbakemeldinger på eksempeloppgavene gjennom spøringer. Referansegruppa for vurdering har også gitt tilbakemelding på eksempeloppgavene. I flere fag justerte vi eksempeloppgavene på bakgrunn av tilbakemeldingene vi mottok.

Todelt eksamen

Vi viderefører praksisen med todelt eksamener i fagkoder som har hatt det etter LK06. Ny teknologi og digitale hjelpemidler er en stadig mer integrert del av elevenes hverdag og påvirker hvordan elevene utvikler kompetanse gjennom opplæringen og hvordan kompetanse beskrives i læreplanen. I forbindelse med eksamen etter LK20 skulle ordningen med todelt eksamen fases ut med bakgrunn i ny læreplan og ny gjennomføringsløsning. Endringene i læreplanene har hatt bred oppslutning i sektor, men bortfall av del uten hjelpemidler på todelt eksamen i matematikk ble møtt med mye kritikk. I tillegg til matematikk, har fagene Fysikk 2, Biologi 2, Kjemi 2 og Samfunnsøkonomi 2 todelt eksamen. For å trygge en omforent forståelse av en eksamen som tar hensyn til disse fagenes egenart og organisasjonenes ståsteder, viderefører vi todelt eksamen og venter med å innføre endringer. Vi utreder også mulige løsninger for å gjennomføre todelt eksamen når eksamen blir mer digital.

Utredning av hjelpemiddelregulering på eksamen

Høsten 2022 satte vi i gang en utredning som kartlegger det tekniske og praktiske handlingsrommet for gjennomføring av todelt eksamen på lengre sikt. Inntil videre vil alle todelt eksamener gjennomføres i det gamle gjennomføringssystemet. Utredningen har identifisert flere alternative løsninger, og har fokusert nærmere på to alternativer. En av løsningene innebærer at elevene leverer deler av eksamen på papir, mens den andre løsningen er heldigital. Vi har videre analysert hvordan fylkeskommunene jobber med regulering av nettbaserte hjelpemidler før og under eksamen. Formålet er å beskrive og dele gode praksiser. Vi vil fortsette utredningsarbeidet tilknyttet hjelpemiddelregulering på eksamen i 2023, og planlegger utprøvinger med mål om å få mer kunnskap, for å utvikle eksamen i et lengre tidsperspektiv.

Fra våren 2018 fikk alle kandidater i syv ulike fag i studiespesialiserende utdanningsprogram benytte åpent internett til eksamen. Fra våren 2023 vil ikke eksamen i disse fagene lenger gjennomføres med åpent internett. Kandidatene vil i stedet få tilgang til et begrenset antall nettressurser på lik linje som i andre fag. Denne endringen gjøres på bakgrunn av at vi har fått mange spørsmål om bruk av chatbot og hvordan dette kan påvirke vurdering i skolen. Siden teknologien er ny, har vi foreløpig lite kunnskap om hvordan dette påvirker sensuren. Dette er forhold vi må vite mer om, men det vil ta tid å innhente et slikt kunnskapsgrunnlag. Foreløpig er det presisert i informasjonen om eksamen at bruk av automatisk tekstgenerator ikke er tillatt til eksamen. Det vil heller ikke være tilgjengelig siden kandidatene ikke har åpent nett. På sikt vil vi å prøve ut hvordan denne teknologien kan benyttes i opplærings- og vurderingssituasjonene.

Prøver

Høsten 2022 gjennomførte vi nasjonale prøver i nytt gjennomføringssystem for første gang. Siden det tar to år å utvikle en nasjonal prøve, var denne gjennomføringen den første hvor prøvene var utviklet etter nytt læreplanverk. Disse endringene medfører et brudd i trendmålingene vi startet med i 2014 for lesing og 2016 for regning og engelsk. Gjennomføringen i 2022 danner dermed et nytt «år null» for nasjonale prøver når det gjelder måling av utvikling over tid. Dette medfører at resultatene fra 2022 ikke kan sammenlignes direkte med resultatene fra tidligere år.

Våren 2022 gjennomførte vi kartleggingsprøver i lesing (norsk og samisk) og regning på 1. trinn. Ny, digital regneprøve ble gjennomført for første gang i nytt gjennomføringssystem. Grunnet pandemien ble utviklingen av leseprøvene forsinket, og disse prøvene ble gjennomført på papir. Nye leseprøver vil gjennomføres digitalt fra og med våren 2023.

Høsten 2022 gjennomførte vi nye, digitale kartleggingsprøver i lesing (norsk og samisk) og regning på 3. trinn.

Nasjonale prøver og kartleggingsprøver skal i høyest mulig grad være inkluderende og brukervennlige. I 2022 har vi videreutviklet prøvene slik at de enda bedre skal ivareta disse kriteriene. De viktigste tiltakene vi har gjort er følgende:

- Tilrettelegging for elever med dysleksi
I 2022 har vi utredet muligheter for å tilrettelegge lese- og engelskprøvene for elever med dysleksi, slik at også disse elevene kan få gjennomføre prøvene. Underveis i arbeidet har vi hatt tett dialog med Dysleksi Norge. Fra og med høsten 2022 fikk elever med dysleksi eller andre betydelige og vedvarende lesevansker tilbud om å bruke lesestøtte ved gjennomføring av lese- og engelskprøvene ¹.
- Ny lyttedel i engelskprøvene
Fra 2022 var lytting for første gang en del av nasjonale prøver i engelsk. Ved å inkludere lyttedel i prøven utvider vi prøvens konstrukt, og kan måle en større del av elevens ferdighet sammenlignet med tidligere.
- Utvikling og brukertesting av nye støtteressurser og ny resultatvisning
I 2022 har vi jobbet med å få på plass nye støtteressurser og ny resultatvisning for både nasjonale prøver og kartleggingsprøver. For å best mulig treffe brukernes behov, har det vært viktig for oss å involvere sektor. Vi har derfor brukt mye tid på brukertesting underveis og brukt innspillene aktivt i utviklingsarbeidet.
- Universell utforming av prøver
I 2022 har vi fortsatt arbeidet med å gjøre prøvene universelt utformet. Fra 2023 er alle prøvene våre

heldigitale, og det nye gjennomføringssystemet legger til rette for å ivareta WCAG-krav.

- Adaptive kartleggingsprøver

I 2022 har vi jobbet videre med å utvikle nye, adaptive kartleggingsprøver i lesing. Et adaptivt prøvedesign innebærer at elevene blir tildelt oppgaver basert på hva de har svart på de foregående oppgavene. Elevene vil dermed møte passe utfordrende oppgaver, som gir større rom for mestring.

Nasjonale prøver og kartleggingsprøver er en del av nasjonalt kvalitetsvurderingssystem (NKVS). I 2022 oppnevnte regjeringen et utvalg for å gjennomgå dagens kvalitetsvurderingssystem. Vi er forberedt på at utvalgets anbefalinger kan medføre endringer i dagens prøvesystem. Fram til vi mottar eventuelle nye oppdrag fra departementet vil vi fortsette å utvikle og gjennomføre de prøvene vi har i dag.

Standpunktvurdering

Våren 2022 ble standpunkt karakterer fastsatt etter nye læreplaner på 10. trinn, vg1 og vg2, mens det for vg3-nivå ble fastsatt standpunkt karakterer etter LK06. I 2023 vil fagfornyelsen være innført på alle trinn, og våren 2023 er derfor første gang alle standpunkt karakterer blir fastsatt etter nye læreplaner. Den midlertidige forskriften fra 2021, som åpnet for at elevene kunne få fritak i vurderingsgrunnlaget for standpunktvurderingen som følge av koronapandemien, ble videreført i 2022.

Våren 2022 gjennomførte vi et webinar for skoler, skoleledere og skoleeiere. Formålet var å støtte disse i arbeidet med standpunktvurdering etter nye læreplaner, og synliggjøre sammenhenger mellom læreplanverk, forskrift og vurderingspraksis. I underkant av 1000 skoler og/eller enkeltdeltakere deltok på det direktesendte webinar. Det har i tillegg vært 2500 nedlastinger av innholdet i ettertid.

Kompetansepakken, som skal støtte innføringen av nytt læreplanverk, ble utvidet med en modul om underveis- og standpunktvurdering. Modulen har som mål å styrke profesjonsfellesskapet på skolene, og blant annet støtte opp om arbeidet med fastsetting av standpunkt karakterer. Innholdet har prosess- og lederstøtte, kan tilpasses lokale forhold og legger til rette for at skolene kan jobbe med tolkningsfellesskap over tid.

Vi gjennomførte også to dialogmøter med statsforvalterne der formålet var å skape en felles forståelse av standpunktvurderingen og behandling av klager på standpunkt etter nye læreplaner. Møtene ble planlagt i samarbeid med en arbeidsgruppe bestående av et utvalg representanter fra statsforvalterne, og hovedtemaet var klagebehandling på standpunkt karakterer. Vi innhentet klagestatistikk fra grunnskolen og videregående opplæring for våren 2022. Klagestatistikken ble presentert på dialogmøter med både statsforvaltere og fylkeskommuner, som har ansvaret for klagebehandlingen av standpunkt karakterer. Tilbakemeldinger fra statsforvalterne og fylkeskommunene var at dialog på tvers av fylker gir nyttig erfaringsutveksling og at statistikken gir et nyttig grunnlag for diskusjon rundt deres oppgave med veiledning og klagebehandling.

I 2022 har vi jobbet videre med å legge grunnlaget for et langsiktig arbeid med standpunktvurdering. Formålet med arbeidet er å legge grunnlag for en kunnskapsbasert og bred drøfting av hva som vil være gode tilnærminger for å videreutvikle kvaliteten på standpunktvurdering. I 2022 har vi jobbet fram et oppdatert kunnskapsgrunnlag og en beskrivelse av nåsituasjonen, i samarbeid med direktoratets referansegruppe for vurderingstiltak i fagfornyelsen. Vi har blant annet beskrevet styrker og utfordringer og drøftet hva kvalitet i standpunktvurdering handler om.

Arbeidet videre med standpunktvurdering

Standpunktvurderingen er et ansvar som i stor grad ligger til lærerprofesjonen og det lokale nivået. At lærere, skoleledere og skoleeiere ser behovet for og er motivert for å videreutvikle egen kompetanse og praksis, er derfor en forutsetning for å videreutvikle kvaliteten. Elevenes rettssikkerhet, uavhengig av hvilken skole de går på, er også sentralt i standpunktvurderingen. Det kan være utfordrende å finne tiltak som ivaretar de ulike perspektivene i tilstrekkelig grad. Derfor har vi ønsket å bruke tid i forarbeidet på å oppnå enighet om beskrivelsen av nåsituasjonen før vi finner egnede tiltak, og vi ser det som viktig å legge til rette for en bred involvering av sektor i det videre arbeidet. Både lærerprofesjonen, skoleledere, skoleeiere, elevorganisasjonen, lærerorganisasjoner, KS, statsforvaltere og andre relevante fagmiljøer er viktige samarbeidspartene i videre oppfølging. Vi planlegger også å innhente mer kunnskap om praksis.

Kartleggingsverktøy i grunnleggende norsk for språklige minoriteter

Kartleggingsverktøyet er et tiltak i Kunnskapsdepartementets integreringsstrategi (2019–2022) Integrering gjennom kunnskap. Kartleggingsverktøyet er laget som en støtte til lærere for å finne ut om elever med norsk som andrespråk trenger særskilt språkopplæring, hvilken norskopplæring eleven trenger og når eleven er klar for å gå over til ordinær opplæring.

Det er viktig for elever med behov for særskilt språkopplæring at lærerne har tilgang til informasjon om elevens norskferdigheter. På denne måten kan lærerne gi dem den støtten de trenger for å komme raskt inn i og få godt utbytte av opplæring i ulike fag. Det digitale kartleggingsverktøyet bidrar til å kvalitetssikre kartleggingen og gjøre jobben enklere for lærerne. Verktøyet bidrar også til sikker håndtering av informasjon om eleven.

Kartleggingsverktøyet hadde sitt første driftsår i 2021. Vi har gjennom 2022 hatt fire dialogmøter med KS storbynettverket. Intensjonen med møtene har vært å hente inn erfaringer og tilbakemeldinger som vi kan bruke når vi videreutvikler og forbedrer kartleggingsverktøyet.

I løpet av første halvår 2022 ble det gjennomført brukerintervjuer med lærere som kartlegger, skoleledere og skoleeiere. Responsen og tilbakemeldingene vi fikk gjennom dette arbeidet tar vi med oss videre inn i 2023 for forvaltning av systemet og tjenesten.

Vi får tilbakemeldinger fra sluttbrukerne om at systemet er godt laget og oppleves som en støtte til kartleggingen for de lærere og skoler som har tatt det i bruk. Det vil likevel være viktig å videreutvikle løsningen for å bedre ivareta skoleeierens behov og forbedre løsningen ut fra brukererfaringer i det etablerte samarbeidet med KS.

Forvaltning av læreplanverket og tilbudsstrukturen

Innhold og struktur i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene

Meld. St. 21 (2020-2021) Fullføringsreformen - med åpne dører til verden og fremtiden, trekker frem at endringer i tilbudsstrukturen bør skje fortløpende for at fag- og yrkesopplæringen skal være dynamisk og reflektere arbeidslivets behov. Siden arbeidslivet og samfunnet er i stadig endring, kan det fremdeles være kompetansebehov i arbeidslivet som ikke blir dekket av gjeldende læreplaner i den yrkesfaglige tilbudsstrukturen. Direktoratet skal sammen med partene i arbeidslivet, via de faglige rådene, bidra til at utdanningstilbud og innhold i læreplaner til enhver tid er i tråd med kompetansebehovet i samfunnet og arbeidslivet.

I den digitale portalen for å foreslå endringer i yrkesfagene, kan faglige råd, organisasjoner, fylkeskommuner, statsforvalterne, opplæringskontor og andre sende inn forslag til endringer til oss. Behov for endring kan springe ut av at arbeidslivet har kompetansebehov som gjeldende læreplaner og tilbudsstruktur ikke møter, eller at skoler og lærebedrifter har problemer med å gi elevene og lærlingene relevant og forsvarlig opplæring.

I løpet av 2022 har vi utredet om lag 20 endringsforslag. Endringsforslagene har i hovedsak handlet om å opprette kryssløp fra et utdanningsprogram på vg1 til et annet utdanningsprogram på vg2 (6), nye lærefag (4), endre innholdet i læreplaner (3) og opprette fordypningsområder i læreplaner på Vg3 (3). Blant disse har vi fått forslag om å opprette vg3 sykkelmekanikerfaget, endre opplæringsmodell og fag- og yrkesbetegnelse for vg3 hudpleie og å opprette kryssløp fra vg1 teknologi- og industrifag til vg2 gull- og sølvsmedhåndverk.

Vi følger prinsippene i utredningsinstruksen når vi behandler forslag om endringer i den yrkesfaglige tilbudsstrukturen. I utredningene arbeider vi kunnskapsbasert og i samhandling med relevante eksterne aktører. Samtidig ser vi muligheter for å ha en større bredde i vår kunnskapsinnhenting, og særlig for å kartlegge utfordringsbildet i endringsforslagene. Vi vil fortsette å videreutvikle kunnskapsgrunnlaget vårt gjennom å være i dialog med blant annet forslagstillere, arbeidslivet og fylkeskommuner, slik at vi har godt nok grunnlag til å vurdere og anbefale endringer.

Kunnskapsbasert læreplanforvaltning

Læreplanene i LK20 og LK20S har vært gradvis innført siden 2020. Ambisjonen vår i den fasen vi er i nå, er å ivareta og videreutvikle en kunnskapsbasert og aktiv læreplanforvaltning. Dette innebærer at vi jobber aktivt med forskning og andre kilder vi har til kunnskap om læreplanverket i bruk. Vi vil etablere en fleksibel forvaltning der kunnskapen vi har diskuteres fortløpende og brukes aktivt. Dette innebærer å kunne gjøre justeringer om nødvendig, men samtidig unngå å agere for raskt eller på enkeltfunn. Målet er å understøtte skoleeiers, skolers og lærebedrifters arbeid, til beste for barn og unges utvikling, læring og trivsel.

Samhandling med partene i sektor og i arbeidslivet er en viktig del av å jobbe kunnskapsbasert. Vi har jevnlig dialog med arbeidsgruppen for fagfornyelsen, partene i arbeidslivet, Sametinget og FKU. Samarbeidet kan bidra til at vi tidlig fanger opp hvordan læreplanene blir forstått og jobbet med lokalt, og deretter drøfte behovet for tiltak på ulike nivå. Å utvikle læreplaner og støtte- og veiledningsressurser til læreplanene i samme prosess, som vi gjorde i fagfornyelsen, innebar mye nytteutvikling. Nå trenger vi mer tid og kunnskap til å se hvor godt det har virket. Vi ser også støtten til læreplanverket i sammenheng med virkemidler knyttet til kompetanseutvikling lokalt. Å vurdere endringer i selve læreplanene omfattes også av en aktiv læreplanforvaltning, men vi vil ikke anbefale større endringer før vi får et helhetlig bilde av evalueringene av fagfornyelsen. Lokalt nivå har også behov for ro til å jobbe med det nye læreplanverket over noe tid. Større endringer krever mer solid kunnskapsgrunnlag enn mindre justeringer.

Kunnskap om LK20 og LK20S i bruk

Innføringen av LK20 er fortsatt i en tidlig fase, og det er også vårt arbeid med kunnskapsgrunnlaget om læreplanverket i bruk. Det overordnede bildet vi har er at skoleeiere og skoler prioriterer arbeidet med å sette nytt læreplanverk ut i livet, samtidig som det er behov for å jobbe mer med blant annet sentrale begreper i fagfornyelsen. Skoleeiere og skoler har rom til å legge opp det lokale arbeidet på ulike måter. Tidligere erfaringer tilsier at det også vil være variasjon i kvalitet, ressurser og kompetanse.

Det samlede inntrykket fra det vi vet så langt, er at støtte- og veiledningsressurser vi har utviklet oppfattes som en støtte i det lokale arbeidet og er brukt av mange. I hovedsak omfatter disse ressursene den digitale læreplanvisningen, planleggingsverktøyet knyttet til visningen, kompetansepakker og informasjon- og veiledning på udir.no. Flere gir tilbakemelding om at det er nyttige verktøy som fremmer pedagogiske og didaktiske diskusjoner og øker forståelsen av læreplanverket. Samtidig pekes det også på at noe av støtten kan trenge en bedre balanse mellom det å være enkel å ta i bruk og det å ikke legge skjul på spenninger som finnes i læreplanverket. Vi vil jobbe videre med å gjøre støtte- og veiledningsressursene til gode verktøy for didaktisk refleksjon.

Gjennom kontakten med sektor, får vi inntrykk av at enkelte opplever støtte- og veiledningsressursene, for eksempel kompetansepakker, som et pålegg fra direktoratet. Selv om vi legger vekt på å formidle at støtten er frivillig å bruke og skoler og skoleeiere står fritt til å knytte den til lokale behov, peker forskerne på at den kan oppfattes som mer styrende enn det som er intensjonen. Derfor ser vi det som viktig å få mer innsikt i hvordan skoler, skoleeiere og lærebedrifter forstår og jobber med læreplanverket og støtteressurser. Her vil evalueringen gi noe kunnskap, men vi vurderer også å supplere kunnskapsgrunnlaget.

All veiledning har en form for styring ved seg, for eksempel ved å peke på noe som utdanningsmyndighetene vil at skoler, bedrifter og prøvenemnder prioriterer. Som myndighetsorgan skal direktoratet støtte, veilede og påvirke sektor gjennom informasjon, strategier og ulike tiltak. Samtidig skal vi respektere det didaktiske, pedagogiske og lokale handlingsrommet i sektor. Dette er en spenning som vi vil prioritere å jobbe videre med. Å finne en middelvei mellom styre for mye og å styre for lite er noe vi kan arbeide med i dialog med aktørene i sektor. Det vil være ulike behov hos skoleeiere, ved skoler og blant lærere. En relevant diskusjon framover er om virkemidlene som skal støtte sektor bør rettes tydeligere mot de som trenger det mest eller differensieres mer.

Vi vil også forfølge spørsmål fra evalueringen om (1) dybdelæring, (2) verdiløft, (3) fagkonsentrasjon vs. fagintegrasjon og (4) om vi har lyktes i å gjøre læreplanene mindre omfattende.

Sammenhenger mellom virkemidler

Implementering av et nytt læreplanverk er et utviklingsarbeid som må foregå over tid, og som må ses i sammenheng med lokale prioriteringer for kompetanseutvikling og kontinuerlig kvalitetsarbeid. Nytt læreplanverk gir også skoleeiere, skoler og lærebedrifter nye kompetansebehov. Evalueringen av fagfornyelsen har pekt på tilfeller der ledelse av fagfornyelsen synes delvis å være satt ut til eksterne kompetansemiljøer. Dette kan være viktige ressurser og gi trygghet til det lokale arbeidet med

læreplanene. Samtidig peker forskerne på at det gir et aktørmangfold som kan gjøre det lokale arbeidet krevende fordi aktører med ulik referanseramme kan ha ulik forståelse av sentrale begreper i fagfornyelsen, og ulike planer og faser i sitt arbeid.

Vi vil fortsette i hovedsporene for virkemidler direktoratet har for å støtte lokalt arbeid med læreplanimplementering og kvalitetsutvikling, og utforske hvilke virkemidler som er best egnet. Kompetansepakker har vært et viktig virkemiddel i første fase av innføringen av nytt læreplanverk. Framover vil vi se på relevante tiltak for å understøtte det kontinuerlige, profesjonsfaglige arbeidet. Spesielt vil vi se på hvordan vi kan treffe de som strever med å etablere gode kollektive prosesser. Det er også nærliggende å se nærmere på muligheter for å videreutvikle samarbeidet med både statsforvalterne og UH-sektoren fordi de er viktige aktører for å lykkes med innføringen av LK20 og LK20S.

Vi vil orientere Kunnskapsdepartementet nærmere om vår vurdering av kunnskapsstatusen for læreplanverket i bruk, og hvilke behov vi ser for oss å følge opp på tiltakssiden.

Kompetansepakker til innføring av læreplaner i vg3/opplæring i bedrift

I begynnelsen av 2022 publiserte vi to kompetansepakker som skal støtte innføringen av nytt læreplanverk i opplæring i bedrift, henholdsvis rettet mot lærebedrifter og prøvenemnder. Formålet med kompetansepakkene er å øke læreplanforståelsen og kjennskapet til LK20/LK20S, og bidra til å videreutvikle en vurderingspraksis i tråd med fagfornyelsen. Vi lanserte kompetansepakkene på et eget webinar med 1500 deltakere. I 2023 blir disse kompetansepakkene videreutviklet med nye ressurser, og i tillegg utvikles en komprimert versjon for samme målgruppe.

Rammeplan for SFO

Innhold og oppgaver i SFO er forskriftsfestet i rammeplan for SFO. I 2022 har vi jobbet videre med å støtte innføring av rammeplanen. Vi har mottatt første delrapport fra evalueringen av implementering av rammeplanen (Caspersen og Utmo, 2022) som bl.a. viser at

- SFO-ledere og ansatte har god kjennskap til rammeplanen
- rammeplanen viderefører den etablerte praksisen i SFO
- tilrettelegging av SFO-tilbudet for elever med behov for særskilt tilrettelegging er en utfordring
- rammeplanarbeidet kobles i liten grad til arbeidet med LK20 i skolen
- det har vært krevende å implementere rammeplanen på grunn av pandemien

Vi har i 2022 jobbet videre med å utvikle støtteressurser som skal bidra til forståelse av innholdet i rammeplanen. Evalueringen viser at støttemateriellet blir tatt godt imot, men at ressursene ikke er godt nok kjent, særlig blant ansatte i SFO. Høsten 2022 hadde vi også en digital konferanse hvor vi la vekt på områder i rammeplanene som vi har fått tilbakemeldinger om at er krevende å arbeide med.

Videre har vi lyst ut et oppdrag om utvikling av kompetansetiltak for ledere i SFO. Vi har også utredet hva som kan være relevante kompetansetiltak for de ulike ansattgruppene i SFO på lengre sikt, og som også kan støtte SFOer med å forstå og bruke rammeplanen. I forbindelse med utredningen har vi innhentet brukerinnsett knyttet til kompetansebehov blant ansatte i SFO (Rambøll management, 2022). Hovedfunnene er at:

- det er behov for kompetanseheving på flere områder, bla. bruk av ny teknologi, arbeid med barn med behov for særskilt tilrettelegging, arbeid med barn med et flerkulturelt og flerspråklig miljø, fagkunnskap som er relevant for skolefagene til barna, relasjonskompetanse, kunnskap om opplæringsloven og ledelse
- kollektiv læring og fysisk kursing anses som best egnede kompetansehevingstiltak for ansatte i SFO
- kompetansetiltakene i SFO må være fleksible

Utredningen identifiserer fire særlige utfordringer knyttet til kompetansetiltak for ansatte i SFO:

- det er ingen kompetansekrav og varierende utdanningsbakgrunn blant ansatte i SFO
- det er få kompetansetiltak spesifikt for ansatte i SFO
- rammeplanen krever kompetanse på ulike områder
- kompetanseutviklingen begrenses av rammebetingelser, slik som tid, økonomiske rammer, bemanning og organisatoriske faktorer.

Kunnskapsgrunnlaget viser at rammeplanen er tatt i bruk og er godt kjent i sektor. Samtidig ser vi at det er krevende for sektor å imøtekomme kravene i rammeplanen på grunn av ulike rammebetingelser. Kommunen er forpliktet til å ha et SFO-tilbud før og etter skoletid, men vi ser at det kan være krevende for eier å prioritere ressurser til en fritidsarena som har få krav til organisering og kompetanse. Det er store forskjeller blant SFOer med tanke på muligheter for å drive kompetanseutvikling, og hvordan det legges til rette for at SFO kan være en lærende organisasjon, slik rammeplanen krever. Per i dag har vi lite kunnskap om hvilke virkemidler som best kan bidra til videre implementering av rammeplanen og kvalitetsutvikling i SFO. Vi ser det som viktig at nasjonale myndigheter fortsetter å rette oppmerksomheten mot hva som kan bidra til kvalitetsutvikling i SFO. På bakgrunn av dette er vår vurdering at det er behov for å utforske nærmere, i dialog med partene i sektoren, hva som kan være relevante tiltak for å heve kvaliteten i SFO. Funn fra evalueringen av implementeringen av rammeplanen vil være viktige i drøftingen av mulige statlige virkemidler.

Rammeplan for barnehagen

Forvaltning og støtteressurser

Barnehagens innhold og oppgaver er forskriftsfestet i rammeplan for barnehagen. Vi vet fra evalueringen av implementeringen (Homme m.fl., 2021) at rammeplanen er godt kjent og tatt i bruk i de aller fleste barnehager. Vi vet også at noen områder og oppgaver oppleves som mer utfordrende enn andre, for eksempel arbeid med det samiske og arbeid med fagområdene.

I 2022 har vi jobbet videre med forvaltning av rammeplanen, med hovedvekt på å utvikle støtte- og veiledningsmateriell til arbeidet med å forstå og bruke rammeplanen videre. Vi har også oppdatert temasiden om flerspråklige barn og flyktninger i barnehagen, et arbeid som i år har hatt høy prioritet som følge av krigen i Ukraina.

I støtteressursene legger vi opp til ulike format på innholdet. I år har vi laget filmer om observasjon og bærekraft

knyttet til rammeplanene for barnehagen og SFO. Vi har laget nye sider med fagprat til barnehagepersonalet, med temaene arbeid med barnehagens fagområder og samarbeid mellom hjem og barnehage. Vi har i tillegg utviklet nye temasider om samisk i barnehagen og observasjon. Det er fortsatt veilederne om språk og trivsel som er mest brukt av støtten på udir.no, tett etterfulgt av filmer og enkelte temasider. I 2023 vil vi jobbe aktivt med å gjøre innholdet vårt kjent i alle barnehager.

Vi har også utviklet kompetansepakker innenfor ulike tema. Felles for dem er at de gir faglig påfyll og støtte til å utvikle kompetanse og praksis sammen i barnehagen. For beskrivelse av kompetansepakker, se brukereffekt mål 2.

Evaluering av implementering av rammeplan for barnehage

NORCE har siden 2018 gjennomført en evaluering av hvordan rammeplanen er implementert i sektoren. I dette inngår undersøkelser av hvordan ulike aktører i og utenfor barnehagen forstår og erfarer rammeplanen. Evalueringen er nå i slutfasen, og sluttrapporten blir levert i 2023. Den første delrapporten fra 2021 inneholder mange viktige funn, og vi forventer at sluttrapporten også vil gi oss mye kunnskap om rammeplanen som styringsdokument, og om hvordan det jobbes med rammeplanen både i barnehagene og som styringsdokument. Det er en utfordring å få formidlet alle funn fra evalueringen. I 2022 ble funn formidlet ved innlegg på konferanser, i artikler og i Utdanningsspeilet. En viktig prioritering framover er å formidle og å ta i bruk den nye kunnskapen vi får om implementering av rammeplanen.

Implementering av rammeplanen er et arbeid som må foregå over tid, og som må ses i sammenheng med lokale prioriteringer for kompetanseutvikling og kontinuerlig kvalitetsarbeid. Kunnskapsgrunnlaget vårt viser at rammeplanen er godt kjent i barnehagene, men at det fortsatt er områder som det er krevende for barnehager, eiere og lokale myndigheter å følge opp. Dette gjelder for eksempel noen av fagområdene og samisk innhold og oppgaver i rammeplanen. En viktig prioritering framover er å formidle og å ta i bruk den nye kunnskapen vi får om implementering av rammeplanen, og se det i sammenheng med annet relevant kunnskapsgrunnlag om rammebetingelser for barnehagens arbeid. Dette må også ses i sammenheng med regjeringens nye strategi for kvalitet i barnehagen. Vi vil fortsette i hovedsporene for virkemidler direktoratet har for å støtte lokalt arbeid med rammeplanimplementering og kvalitetsutvikling i barnehagen, og utforske hvilke statlige virkemidler som best kan gi relevant støtte til barnehager og eiere i arbeidet med å videreutvikle praksis i tråd med rammeplanen.

Kulturskolen og den kulturelle skolesekken

Utdanningsdirektoratet fikk i 2022 i oppdrag å følge opp tiltak i Meld. St. 18 (2020-2021) Oppleve skape dele – Kunst og kultur for, med og av barn og unge, og med det bidra til kulturskoleutvikling. Oppdraget handler også om den kulturelle skolesekken (DKS). I 2022 ble det i tillegg en fast oppgave i virksomhets- og økonomiinstruksen at direktoratet skal bidra til kulturskoleutvikling der det er relevant. I 2022 har vi særlig prioritert å vurdere hvordan vi gjennom direktoratets virkemidler kan bidra med informasjon og løfte fram sammenhenger mellom barnehage, SFO og skole og kulturskolen og Den kulturelle skolesekken. Siden kulturskolene ikke er en direkte målgruppe for Udir, har det vært viktig å etablere samarbeid med andre aktører, spesielt Norsk kulturskoleråd, Kulturtanken og KS. Eksempler fra samarbeidet er at vi har gjennomført to «DKS-forum» med deltakere fra skole- og kultursektoren. Vi viser til oversendt status for arbeidet med oppdraget sendt 1. juni 2022.

Nasjonale minoriteter

Direktoratet får midler til ulike tiltak for nasjonale minoriteter i grunnopplæringen Vi gir tilskudd til utvikling av læremidler i kvensk og finsk som andrespråk. I 2022 ble det også bevilget midler til grunnopplæringen for rom i Lørenskog kommune, som direktoratet forvaltet. I tillegg får vi midler til å styrke kvensk språk i barnehagen.

I 2022 har vi arbeidet særlig med følgende:

- Utvikling av læremidler i kvensk og finsk som andrespråk.
I 2022 gjennomførte vi en ny organisering av tilskuddsordningen for læremidler i kvensk eller finsk som andrespråk, for å se om det kan gi flere søknader på utvikling av læremidler.
Gjennom digilær.no startet vi et prosjekt i 2020 sammen med utviklere i både kvensk og finsk, som har jobbet med å lage læringsmoduler. En pilot er nå klar for uttesting i grunnskoleklasser i Troms og Finnmark.
- Støtte prosjekter som styrker kvensk språk i barnehager.
Direktoratet har over flere år midler til prosjekter som styrker kvensk språk i barnehager, som lyses ut til alle barnehagene i Troms og Finnmark. Det er et økende antall barn hvert år som deltar i prosjekter. Dette gir grunnlag for at flere barn velger kvensk som andrespråk ved skolestart. Vi ser derfor at det er behov for økt fokus på overgangen mellom barnehage og skole.
- Styrke andelen barn og unge som velger kvensk og finsk i skolen.
Direktoratet har i 2022 produsert to nye filmer for å motivere for å få opplæring i kvensk eller finsk som andrespråk.
- Bistått Kommunal- og distriktsdepartementet i arbeidet med gjennomgang av «Målrettet plan for styrking av kvensk språk 2017 –2021».
Vi har deltatt i arbeidet som representant for både Kunnskapsdepartementet og direktoratet.
- Etablering av førskoletilbud for barn med romsk bakgrunn.
Vi har gitt Oslo kommune støtte til oppstart av førskoleprosjekt på Romano Kher for barn med romsk bakgrunn.
- Fremme kunnskap om og å motarbeide fordommer mot de nasjonale minoritetene. En rapport om holdninger til samer og nasjonale minoriteter utgitt av Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) i august 2022, viser at mange i befolkningen har lite kunnskap om samer og nasjonale minoriteter, og har negative holdninger til disse gruppene. Vi vil derfor vurdere om det er behov for ytterligere innsatser for å bekjempe fordommer mot de nasjonale minoritetene.

Behov for mer kunnskap om nasjonale minoriteter

Det finnes ikke én løsning på hvordan vi løser utfordringene på dette feltet, og ofte er det få eksterne ressurspersoner som kan bidra inn i de ulike tiltak. Vår tilnærming har vært at flere mindre tiltak sammen kan utgjøre en forskjell. Framover handler arbeidet om stadig å se på hvordan vi kan justere, iverksette og videreutvikle tiltakene våre for i stadig større grad bidra til å oppfylle direktoratets forpliktelser.

Vi har tatt en større rolle i arbeidet med tiltak knyttet til nasjonale minoriteter, og økt ambisjonene og innsatsen vår på dette området. Det er behov for fokus både på de nasjonale minoritetene som

folkegrupper og på minoritetsspråkene som Norge har særlige forpliktelser ovenfor; kvensk, romanes og romani. I tillegg er det et økende behov for mer kunnskap om våre nasjonale minoriteter. Rapporten fra NIM er en viktig kunnskapskilde som viser behovet for økt innsats for de nasjonale minoritetene. Vi vil videreføre innsatsen og følge tett med på effekten av tiltakene våre i 2023.

Nasjonal plattform for fjernundervisning

Digilær.no er en nasjonal plattform som legger til rette for å kunne tilby undervisning der dette er ikke er mulig lokalt. Dette i særlig grad for grunnskoleelever der kommunene selv har ikke har tilgang nettbaserte tilbud eller egen infrastruktur for å etablere slike.

I 2022 omfattet dette tilbud i forsering i matematikk 1T for ungdomsskoleelever, tospråklig fagopplæring i matematikk og naturfag på ungdomskolenivå i tigrinja, arabisk og somali. Nytt av året er begynneropplæring i norsk for ukrainske flyktninger. I tillegg piloterer vi tilbud i sør- og lulesamisk, kvensk og finsk som andrespråk.

Plattformen har potensial til flere tilbud og er en infrastruktur som også kan ses på som en beredskap mot større endringer eller behov i sektor jfr. situasjonen knyttet til flyktninger fra Ukraina.

Mål 2: Barnehageeier og skoleeier har ansatte med kompetanse som fremmer utvikling, læring og trivsel tilpasset behovene til barn og unge

Kompetanseutvikling har blitt et av de viktigste statlige virkemidlene for å sikre at barn, elever og lærlinger over hele landet får et godt barnehage- og skolemiljø og opplæring av høy kvalitet.

All kompetanseutvikling skal bygge opp under gjeldene lovverk, spesielt opplæringsloven og barnehageloven. Sentralt står rammeplan for barnehage, rammeplan for SFO og læreplaner med tilhørende forskrifter som er med på å definere hva som er kvalitet. Ansvaret for kompetanseutvikling ligger hos barnehage- og skoleeiere, men direktoratet har fått kompetanseutviklende tiltak rettet direkte mot eiere, enten de er private, offentlige, små eller store. Kompetansetiltakene retter seg i stor grad mot ansatte i barnehager, skoler og lærebedrifter. Målet er at økt kompetanse skal bidra til at barn, elever og lærlinger får et bedre læringsmiljø, og at ansatte utvikler sterkere profesjonsfellesskap.

Vi ser det er behov for å sette i gang tiltak for å ivareta eierne. En eier har ofte flere barnehager og/eller skoler. I tillegg har kommunale eiere ansvaret for «laget rundt barn og unge», og hvordan de ulike tjenestene skal fungere sammen. Ledere i barnehage og skole har ansvar for det som skjer i organisasjonene, og skal involvere hele personalet i arbeidet med å utvikle kvaliteten i organisasjonen. Et eksempel på dette er Kvalitetshjulet. Kvalitetshjulet illustrerer hva som skal til for å få til kontinuerlig kvalitetsutvikling i den enkelte barnehage og skole - hente inn informasjon, etablere et kunnskapsgrunnlag, vurdere kvaliteten og identifiserer utfordringer, setter mål, planlegger tiltak basert på mål og gjennomfører tiltak. I dette arbeidet er det klare koblinger til både kunnskapsgrunnlaget og regelverket. Kompetansetiltak skal ikke bare handle om å øke kunnskapen og kompetansen til den enkelte ansatte i barnehagen og skolen, men også å stimulere til den samhandlingen som

skal til for å utvikle praksis sammen. Det handler ofte om organisasjonsutvikling og tjenesteutvikling.

Vi har flere tiltak og ordninger som skal bidra til at dette skjer. For eksempel har over 50 000 lærere og cirka 6 000 ledere i skolen tatt videreutdanning gjennom strategien «Kompetanse for kvalitet» de siste årene. Flere av tiltakene er knyttet til ulike strategier som har en varighet til 2025, og regjeringen har varslet at et nytt system for etter- og videreutdanning skal være på plass fra 2025. Strategien «Kompetanse for fremtidens barnehage» la grunnlag for kompetansetiltak som ble etablert for ansatte og styrere i barnehagen. Kompetansestrategien for barnehagen er nylig revidert for perioden 2023 til 2025. Strategien «Yrkesfagsløftet» ligger til grunn for tilbudene innen fag- og yrkesopplæringen.

Vi ser det er nødvendig å vurdere større endringer i organiseringen og forvaltningen av nasjonale kompetanseutviklingstiltak, og direktoratets rolle i dette arbeidet. Dette må vi også se i sammenheng med endringer i regelverket for kompetansekravene for lærere, og oppfølging av forslagene i NOU 2022: 13 Med videre betydning – et helhetlig system for kompetanse- og karriereutvikling i barnehage og skole.

NOU-en viser behov for å etablere et helhetlig og langsiktig system til erstatning for dagens ulike strategier, tiltak, forsøk og utprøvinger. Utredningen bygger på forskning og nyere evalueringer av tiltakene, som viser at dagens ordninger fremstår som fragmenterte og uoversiktlige, og foreslår flere tiltak for forenkling og samordning. Utredningen understreker videre behovet for en bedre sammenheng mellom tiltakene for etter- og videreutdanning, og for mer lokal handlfrihet for å kunne planlegge kompetanseutvikling som bedre ivaretar lokale behov. Utredningen peker også på behov for å redusere prosedyrekrav og administrasjon knyttet til ordningene.

Direktoratet fikk høsten 2022 i oppdrag fra Kunnskapsdepartementet å administrere høringsprosessen for NOU 2022: 13. Mange av forslagene i utredningen er direkte relevante for innretningen og for direktoratets forvaltning av ordningene for kompetanseutvikling. Vi har derfor også avgitt en egen høringsuttalelse.

Skal tiltak knyttet til kompetanseutvikling ha effekt på praksis, fordrer det at det jobbes systematisk med kvalitetsutvikling lokalt over tid. 2022 har vært et år preget av både pandemi og streiker, som kan ha påvirket barnehage og skolars evne til å kunne jobbe systematisk med lokal kvalitetsutvikling da dette krever gode prosesser som involverer hele personalet.

Videreutdanning i barnehage og skole

Direktoratet forvalter i dag åtte statlige ordninger for videreutdanning, med til sammen et årlig budsjett på om lag 1,9 mrd. kroner. Hovedvekten av midlene går til videreutdanning for lærere. De resterende midlene fordeles mellom videreutdanning for barnehagelærere, videreutdanning for yrkesfaglærere, lærerspesialistutdanning, styrerutdanning, rektorutdanning og modulbasert videreutdanning for ledere. I tillegg forvalter vi flere utdannings- og rekrutteringsstipend for ansatte i undervisningsstillinger som ikke har en godkjent lærerutdanning. For barnehageansatte forvalter vi i tillegg fagskoleutdanning i oppvekstfag for barne- og ungdomsarbeidere og assistenter, og arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning for ansatte som vil bli barnehagelærer.

Behov og deltakelse i videreutdanningstilbud for barnehage og skole

Videreutdanning for barnehagelærere

Videreutdanning for barnehagelærere inngår som ett av flere tiltak i strategien Kompetanse for fremtidens barnehage (revidert strategi for kompetanse og rekruttering 2023- 2025). Videreutdanningstilbudene skal bidra til at flere barnehagelærere utvikler kompetanse på masternivå. Studiene skal også styrke barnehagelærerens kompetanse i å planlegge og gjennomføre utviklingsarbeid i barnehagen. Det er viktig å signalisere store ambisjoner for kompetanse blant ansatte i barnehagen. Vi ser at det har vært noe høyere ambisjoner for videreutdanning som virkemiddel enn det etterspørselen tilsier.

I studieåret 2022–2023 ble søkere til studier i spesialpedagogikk og samiske fag prioritert. Våren 2022 kunne barnehagelærere for første gang søke andre studietilbud gjennom denne ordningen. Vi mottok 160 søknader til ander studietilbud, og det var 115 søkere som fikk tilbud. Blant tilbudene i studiekatalogen vår var det i 2022 stor oversøking til studier i spesialpedagogikk og til veilederutdanning for praksislærere. I 2022 utbetalte vi 63 mill. kroner i tilretteleggingsmidler til barnehageeiere, og 43 mill. kroner til UH for studieplasser.

Videreutdanning for barnehagelærere 2022. Antall

Studietilbud	Registrerte søknader	Godkjente søkere	Søkere som fikk tilbud
Språkutvikling og språklæring inkludert helt nettbaserte tilbud	173	160	160
Fysisk – motorisk utvikling og aktivitet	26	25	25
Pedagogisk ledelse og læringsmiljø	109	100	100
Realfag i barnehagen (helt nettbasert)	39	34	34
Spesialpedagogikk	367	339	159
Tilleggsutdanning i barnehagepedagogikk	146	131	115
Veilederutdanning for praksislærere	393	353	261
Veilederutdanning	180	159	78
Andre (selvvalgt)	160	141	115
Sum	1 739	1 442	1 047

Andel med relevant utdanning i barnehagene

Det er 43 prosent barnehagelærere i grunnbemanningen og 23 prosent barne- og ungdomsarbeidere. Andelen barnehagelærere er omtrent lik i kommunale og private barnehager, mens andelen barne- og ungdomsarbeidere er vesentlig høyere i kommunale barnehager. Nær en fjerdedel av ansatte har ikke høyere utdanning eller fagarbeiderutdanning, og denne andelen er høyest i private barnehager.

Relevant utdanning 2022. Prosent

Utdanning	2018	2019	2020	2021	2022
Barnehagelærere (eller tilsv.)	41,3	42,4	43,1	43,6	43,0
Annen pedagogiskutdanning	2,0	1,8	1,8	1,7	1,8
Barne- og ungdomsarbeider	20,2	21,0	21,7	22,3	22,7
Annen høyere utdanning	2,0	1,8	1,9	1,8	1,6
Annen fagarbeiderutdanning	5,0	4,9	5,0	5,2	5,0
Annen bakgrunn	29,5	28,0	26,5	25,5	25,9

Det er bare for pedagogiske ledere og styrere det stilles krav om godkjent utdanning. De skal ha barnehagelærerutdanning eller tilsvarende. Loven stiller ingen krav om hvor høy andel barne- og ungdomsarbeidere barnehagene skal ha.

Andelen barnehagelærere gikk ned fra 43,6 prosent til 43,0 prosent fra 2021 til 2022. Andelen barne- og ungdomsarbeidere har økt fra 22,3 prosent i 2021 til 22,7 prosent i 2022. Det var totalt færre årsverk til barnehagelærere i 2022 enn i 2021.

Styrerutdanning - videreutdanning for barnehagestyrere

I 2022 var det 307 barnehageledere som fikk tilbud om styrerutdanning. Dette er en nedgang fra 319 i 2021 og 351 i 2020. Vi vet ikke hva nedgangen skyldes.

Styrerutdanning 2022. Antall

Studietilbud	Registrerte søknader	Godkjente søkere	Søkere som fikk tilbud
Styrerutdanning	357	330	307

Videreutdanning lærere

Kompetanse for kvalitet. Strategi for videreutdanning for lærere og skoleledere frem mot 2025, legger rammene for satsingen på videreutdanning for lærere. I strategiperioden har engelsk, matematikk, norsk, norsk tegnspråk og samisk vært prioritert slik at skoleeierne skulle ha mulighet for å oppfylle kravene til kompetanse for å undervise i disse fagene. Regjeringen har foreslått å lovfeste et unntak fra kravet om relevant kompetanse i undervisningsfag for de lærergruppene som hadde fått dispensasjon fra kravene fram til 2025. Dette innebærer at de aktuelle lærerne ikke lengre er nødt til å ta videreutdanning for å kunne fortsette å undervise i disse fagene. Strategien blir revidert i tråd med dette.

Nasjonale prioriteringer for engelsk, matematikk, norsk, norsk tegnspråk og samisk ble videreført for studieåret

2022–2023. I tillegg skulle inntil 800 lærere få tilbud om videreutdanning i spesialpedagogikk og inntil 600 lærere skulle få tilbud om videreutdanning i praktiske- og estetiske fag.

Det var færre videreutdanningssøknader i 2022 enn i 2021. Færre lærere søkte videreutdanning i fag med kompetansekrav og færre søknader ble godkjent fra skoleeiere. Unntaket var samisk og norsk tegnspråk hvor det var en liten økning.

Flere lærere søkte spesialpedagogikk, praktiske- og estetiske fag og veilederutdanning sammenlignet med året før. Skoleeiere prioriterte også flere søknader knyttet til disse fagene.

Det var 191 studietilbud i studiekatalogen vår i 2022, 49 var nettbaserte tilbud og 142 samlingsbasert. I 2022 ble det utbetalt 1,135 mrd. kroner til stipend- og vikarmidler til skoleeiere, og 250 mill. kroner til UH til studieplasser.

Videreutdanning for lærere 2022. Antall

Fag	Antall registrerte søknader	Antall godkjente fra eiere	Antall godkjente fra Udir
Engelsk	1 089	863	863
Matematikk	1 235	970	970
Norsk	1 107	881	881
Norsk tegnspråk	31	20	20
Samisk	15	15	15
GLSM	103	79	79
Praktiske- og estetiske fag	691	453	446
Spesialpedagogikk	1 716	1 272	959
Andrespråkspedagogikk	527	389	211
Naturfag	308	236	134
Profesjonsfaglig digital kompetanse	445	333	124
Programmering	811	644	283
Veilederutdanning	889	605	214
Andre fag	1 425	1 002	454
Sum	10 392	7 762	5 653

Rektorutdanningen – videreutdanning for ledere

Som tidligere år, ser vi også i 2022 en oversøking til rektorutdanningen, med 559 søkere til 450 studieplasser. I overkant av 500 søkere ble godkjent av skoleeiere, og 475 skoleledere startet på utdanningen høsten 2022. Alle tilbyderne har gjennomført undervisningen som planlagt.

Rektorutdanning 2022. Antall

Studietilbud	Registrerte søknader	Godkjente søkere	Søkere som fikk tilbud
Rektorutdanning	559	522	475

Modulbasert videreutdanning for barnehage- og skoleledere

Fem moduler for videreutdanning ble igangsatt i 2022: skolemiljø og ledelse, digitalisering og ledelse, ledelse av lærings- og læreplanarbeid, juss for ledere og ledelse av utviklings- og endringsarbeid. De to sistnevnte er felles moduler for ledere i barnehager (styrere) og skole. De øvrige tilbudene er videreført for skoleledere i 2022. Fra høsten 2023 blir tilbudet i skolemiljø og ledelse felles for ledere i barnehager og skoler.

Alle utdanningene ble lyst ut på våren og startet opp høsten 2022. Vi fikk totalt 932 søknader, og i alt 211 ledere fra barnehage og 434 skoleledere deltok på utdanningene (jf. tabellen nedenfor). Alle modulene gir 15 studiepoeng, har årlige opptak og varer i ett år. Tallet på årlige studieplasser vil i alt være ca. 770 fremover.

Modul	Barnehageleder	Skoleleder
Skolemiljø og ledelse		62
Digitalisering og ledelse		63
Ledelse av lærings- og læreplanarbeid		71
Juss for ledere	133	167
Ledelse av utviklings- og endringsarbeid	78	71

Videreutdanning for yrkesfaglærere

Studieåret 2022 – 2023 fikk 324 yrkesfaglærere tilbud om videreutdanning med stipend eller vikarmidler gjennom Yrkesfaglærerløftet - Strategi for fremtidens fagarbeidere (2015-). Vi registrerte søknader fra 456 yrkesfaglærere, og skoleeier godkjente 332. Søknadene fordelte seg på 17 videreutdanningstilbud ved 8 universitet og høyskoler. Seks av tilbudene var helt nettbaserte. I 2022 ble det utbetalt 42,7 mill. kroner til stipend og vikarmidler, og 16,7 mill. kroner i tilskudd til UH for studieplasser.

Med bakgrunn i kartleggingen fra høsten 2021 og andre innspillsrunder om kompetansebehovet hos yrkesfaglærere, lyste vi våren 2022 ut nye videreutdanningstilbud for yrkesfaglærere innen utvalgte temaområder. Høsten 2022 ble det inngått avtaler med universiteter og høyskoler om 13 nye videreutdanningstilbud for studieåret 2023–2024. Tilbudene skal dekke følgende temaområder:

- digitalisering og ny teknologi i yrkesfagene
- fagspesifikke tema
- vurderingspraksis
- pedagogikk, yrkesfagdidaktikk og andrespråkspedagogikk

Yrkesfaglærere kan også søke på andre studietilbud som universiteter, høyskoler og fagskoler tilbyr studieåret 2023–2024.

Utdannings- og rekrutteringsstipend

Skoleeiere kan søke om utdanningsstipend for kvalifisering av tilsatte i undervisningsstillinger som ikke har godkjent lærerutdanning. Det er mulig å søke om stipend for å ta praktisk-pedagogisk utdanning og yrkesfaglærerutdanning, stipend for minoritetsspråklige lærere og stipend til fullføring av tidligere påbegynt, men ikke fullført lærerutdanning. Det siste er en forsøksordning som går fram til desember 2025. Skoleeiere kan også søke om rekrutteringsstipend til personer de vil rekruttere inn i skolen.

I 2022 fikk 503 nye deltakere stipend. Blant disse var det 10 stipend til minoritetsspråklige lærere og 19 til deltakere som skal fullføre tidligere påbegynt lærerutdanning. I tillegg ble andre del av stipendet betalt ut til 442 deltakere som hadde fullført PPU- og YFL-studier, samt til 13 deltakere som tidligere år hadde fått stipend til minoritetsspråklige og stipend for fullføring av tidligere påbegynt lærerutdanning. Det ble utbetalt stipend for til sammen 83,3 mill. kroner i 2022.

Kunnskap om kompetanseutvikling i barnehage, skole og fag- og yrkesopplæring

Vi gjennomfører årlige deltakerundersøkelser for alle videreutdanningsordningene vi forvalter. Supplert med aktuelle temaer fra [spørsmål til skole-Norge](#) og pågående forskning og evaluering knyttet til de ulike videreutdanningstilbudene, er det flere funn som i stor grad er gjennomgående for alle ordningene.

Læringsutbytte:

I deltakerundersøkelsene for [barnehagelærere](#), [lærere](#) og [yrkesfaglærer](#) vurderes egeninnsats og motivasjon som viktige faktorer for å få et godt læringsutbytte. Alle deltakerundersøkelsene finner høy grad av motivasjon for å ta videreutdanning. De fleste barnehagelærerne gir uttrykk for at de var motivert til å ta videreutdanning, samt bruke det de har lært i utdanningen, i egen praksis i barnehagen. Yrkesfaglærere er først og fremst motivert av interesse for faget og ønsket om faglig og metodisk utvikling, både som lærer og for egen skole. Dette samsvarer med funn for styrere og rektorer, som også viser til stor grad av motivasjon for å ta videreutdanning.

Videreutdanningstilbudene for barnehagelærere, lærere og yrkesfaglærere er organisert som helt nettbasert eller delvis nettbaserte tilbud. Dette vil si inntil tre samlinger per semester i tillegg til nettbasert undervisning. Det er høy andel helt nettbaserte studier for yrkesfaglærere sammenlignet med øvrige lærere. Barnehagelærere oppgir at samlinger har vært viktigere for læringsutbytte enn det lærere og yrkesfaglærere svarer om både fysiske og digitale samlinger.

Majoriteten av lærerne i skolen svarer i deltakerundersøkelsen at de opplever et høyt læringsutbytte, som mer refleksjon og økt engasjement i arbeidet. Videre svarer 56 prosent at de er enig eller helt enig i at videreutdanningen har gitt ideer til å jobbe mer praktiske med elevene, og 47 prosent er enige eller helt enige i at videreutdanningen har

gitt bedre forståelse av dybdelæring.

Yrkesfaglærere forteller i større grad enn barnehagelærere og skolelærere at videreutdanningen har gjort dem i bedre stand til å integrere digitale ressurser i opplæringen, gjort dem bedre til å variere undervisningen ved hjelp av digitale ressurser, og de har fått lavere terskel for å ta i bruk digitale ressurser. For barnehagelærere tyder funnene på at studiene i liten grad bidrar til å integrere bruk av digitale ressurser i barnehagen. For lærere i skolen er det ulikhet mellom faggruppene. Studiene hvor lærerne er mest fornøyde med opplæring i digitale ressurser er profesjonsfaglig digital kompetanse, programmering og praktisk og estetiske fag. Faggruppene hvor færrest svarer at de er svært fornøyde er begynneropplæring, spesialpedagogikk og GLSM (Grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæring).

Deltakerundersøkelsen for modulbasert lederutdanning, barnehagestyrere og rektorutdanningen viser at det gjennomgående er høyt læringsutbytte for deltakerne. For både barnehagestyrere og rektorer er det individuelle læringsutbytte stort, mens det fremheves for barnehagestyrere at utbytte trolig er mindre for barnehagen som helhet enn det er for deltakerne selv. For rektorutdanningen kommer det fram at tilnærmet alle deltakerne har forstått hvordan de kan anvende det de har lært i praksis. Dette står i motsetning til funn i kunnskapsoversikten over skoleledelse, som peker på at det er utfordrende å måle effekten av skolelederprogram. Det er usikkert om opplæringen gjennom videreutdanning gir nye ledelsespraksiser som bedrer elevenes læring.

Kunnskapsdeling:

Deltakerundersøkelsene peker på at det å ha et godt miljø for kunnskapsdeling i barnehagen eller skolen henger sammen med at deltakerne opplever et høyere læringsutbytte. Deltakerundersøkelsene viser at lærere i grunnskolen opplever svakere kultur for kunnskapsdeling enn barnehage- og yrkesfaglærere. En mulig forklaring kan være at rundt halvparten av yrkesfaglærerne studerer sammen med en kollega og at det derfor er enklere å dele ny kunnskap på arbeidsplassen. Samtidig kan disse funnene indikere at det i større grad er en samarbeidskultur innenfor yrkesfagene enn studiespesialiserende utdanningsprogram uavhengig av om yrkesfaglærere har studert sammen med en kollega eller ikke.

Styrere og rektorer opplever i liten grad at barnehage- og skoleeier legger til rette for kunnskapsdeling. I undersøkelsen for styrere fremstår barnehagen som en viktigere arena for kunnskapsdeling enn barnehageeiernivået.

I delrapport 1 i kunnskapsoversikten over skoleledelse og skolelederprogram, ser vi at utvikling av skoler krever stor grad av samhandling ledere imellom og mellom ledere og lærere. For å få til endring i skolen må skoleleder ha oppmerksomhet på kompetanseutvikling og kollektive læringsprosesser blant de ansatte. Dette kan ses i lys av et funn fra Deltakerundersøkelsen for yrkesfaglærere om kollektiv profesjonsutvikling: Yrkesfaglærere oppgir at kolleger som tar samme studie er en viktig støtte. Det at flere lærere ved samme skole studerer samme fag kan representere en støtte underveis i studiet. Det kan også bidra til at lærerne i større grad diskuterer og anvender det de har lært i egen undervisningspraksis, samt deler det med andre lærere. På denne måten bidrar de til kollektiv profesjonsutvikling. I brukerinnsikten om søknadssystemet som også inkluderte kompetanseutvikling generelt, oppgir flere skoleeiere at de bevisst godkjenner flere lærere fra samme skole på det samme studiet, men at disse ikke alltid godkjennes av direktoratet.

Tilrettelegging:

Deltakerundersøkelsene viser at lærere og yrkesfaglærere som har vikarordning er betydelig mer fornøyd med

skolens tilrettelegging enn de som har stipendordning. Barnehagelærerne er de som i minst grad mener at tilretteleggingen bidro sterkt til læringsutbytte. Dette kan forklares av at finansieringsordningen for barnehagelærerne åpner opp for ulike former for og grad av tilrettelegging lokalt. Brukerinnsikt om søknadssystemet og kompetanseutvikling bekrefter at tilretteleggingsmidler ikke strekker til, og det er et ønske fra både private og kommunale barnehageeiere at de får like finansieringsvilkår som skolesektoren. Studenter på lærerspesialistutdanningen er fornøyd med frikjøpsordningen, som tilsvarer vikarordningen. Enkelte av disse lærerne mener det er for store lokale variasjoner og etterspør klarere retningslinjer fra sentralt hold.

I deltakerundersøkelsene for ledere kommer det fram sammenlignbare funn som nevnt i avsnittet over. Deltakere på styrer- og rektorutdanningen opplever at det er krevende å kombinere videreutdanningen med full jobb. To av tre styрere oppgir at de i liten grad har fått avlastning fra arbeidsoppgaver for å studere. En av tre deltakere på rektorutdanningen svarer at tilretteleggingen ved skolen har hindret utbytte av studiet. Dette gjelder også for modulbasert videreutdanning for ledere. Studier kommer på toppen av ansvaret de har, fordi de ikke får avlastning i det daglige arbeidet mens de er på samling.

Kompetanseplaner og kompetanseutvikling:

Det er betydelig høyere andel grunnskoleledere som oppgir at skolen ikke har en helhetlig kompetanseplan, sammenliknet med både skoleledere i videregående og skoleeier på kommunenivå. Det er høyere andel skoleledere i videregående og skoleeiere som oppgir at de har en felles kompetanseplan for etter- og videreutdanning, mens en høy andel grunnskoleledere gir uttrykk for kun å ha plan for videreutdanning. I spørsmål til barnehage-Norge 2022 svarer 6 av 10 barnehageeiere at de har utarbeidet en langsiktig kompetanseutviklingsplan. Flere kommunale enn private eiere oppgir å ha etablert en slik plan.

Flere kunnskapskilder om lederrollen i barnehage og skole peker på utfordringer knyttet til kompetanseutvikling. Evaluering av den nasjonal lederutdanning for barnehagestyrere finner at styrerrollen er kompleks, både når det gjelder forskjellige sider av lederrollen og sett opp mot forventninger fra barnehageeier, barnehagemyndighet og andre statlige organer. Dette bekreftes i deltakerundersøkelsen for modulbasert videreutdanning for ledere som viser at videreutdanning kommer på toppen av en krevende lederjobb. Flere ser seg derfor nødt til å nedprioritere studiet når arbeidshverdagen blir krevende.

Kontinuerlig forbedring av forvaltningen av videreutdanningene

NOU-en har vist at det er flere utfordringer ved dagens system for videreutdanning. Det er mange ordninger med til dels ulike krav og systemer for søking og rapportering. Det kan være en utfordring for både eiere og ledere å manøvrere i antallet ordninger, og følge opp egne kompetanseplaner på en forutsigbar måte. Som deltakerundersøkelsen viser, er det også ulike finansieringsordninger som gir ulike forutsetninger for å delta. Det blir viktig å ta tak i disse utfordringene når vi følger opp NOU-en med mål om et mer helhetlig system for etter- og videreutdanning. I det videre arbeidet vil det i tillegg være behov for å vurdere hvordan videreutdanning som et integrert virkemiddel i et helhetlig system for barnehage og skoleutvikling skal virke i sammenheng med andre kompetansetiltak for å bidra til kvalitets- og praksisutviklingen lokalt. Det innebærer en vurdering av hvordan videreutdanning bedre kan støtte innføringen av rammeplaner, læreplanverk og øvrig regelverk. Vi jobber kontinuerlig for å

forbedre forvaltningen av videreutdanningsordningene, og er i gang med et nytt oppdrag om fremtidige forvaltningsmodeller for et nytt system for etter- og videreutdanning fra 2025.

Tilskuddsordning for lokal kompetanseutvikling i barnehage og skole

Tilskuddsordningen for lokal kompetanseutvikling består av tre ulike ordninger med felles, forskriftsfestede retningslinjer:

- Regional ordning for barnehage
- Desentralisert ordning for skole
- Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis

I tillegg blir oppfølgingsordningen omtalt under dette temaet.

Tilskuddsmidlene til ordningene fordeles til statsforvalterembetene etter en fordelingsnøkkel. I 2022 ble det fordelt 241,7 mill. kroner til tilskudd i desentralisert ordning og 200 mill. kroner til regional ordning. For kompetanseløftet ble det fordelt 90 mill. kroner våren 2022, og ytterligere 12 mill. kroner høsten 2022, etter ekstra tildeling i revidert nasjonalbudsjett.

Ordningene forvaltes av statsforvalterne, som fordeler tilskuddsmidlene etter en prioritert innstilling fastsatt av de regionale samarbeidsforaene. Direktoratets rolle i arbeidet er knyttet til myndighetsutøvelse, støtte og veiledning, kunnskapsproduksjon og formidling. I løpet av 2022 har vi prioritert følgende områder:

- statusvurdering basert på oppdatert kunnskapsoversikt
- dialog med statsforvalterne og eksterne aktører
- utvikling og bruk av nytt rapporteringssystem for tilskuddsmottakerne
- videreutvikling av nettsider
- etablering av nye UH-regioner (jf. ulike arenaer for samarbeid med UH-sektoren om kompetanseutvikling)

Basert på aktuell forskning, evaluering og rapportering har vi utarbeidet en oppdatert kunnskapsoversikt som viser at en stor andel av kommuner og private eiere deltar i ordningene gjennom partnerskap med UH. For barnehage inngår regional ordning som ett av flere tiltak i kompetansestrategien for fremtidens barnehage. Målet er å støtte implementeringen av rammeplanen og utvikle likeverdige barnehagetilbud av høy kvalitet. Når det gjelder grunnskolen er de høyest prioriterte områdene for kompetanseutvikling i hovedsak knyttet til innføring av fagfornyelsen, utvikling av digital kompetanse og spesialpedagogikk og inkludering. I videregående opplæring vektlegges vurdering og faglig utvikling høyt.

For å bidra til en felles forståelse av ordningene og ha en arena for drøfting av aktuelle utfordringer, er det gjennomført regelmessige digitale og fysiske dialogmøter med statsforvalterne. I 2020 ble det opprettet en partssammensatt referansegruppe for tilskuddsordningene, og det er gjennomført tre møter i denne gruppen i 2022. Referansegruppen gir gode og relevante innspill til videre utvikling.

Tilskuddsmottakerne rapporterer til statsforvalter på bruk tilskuddsmidlene, og i 2022 ble denne rapporteringen for

første gang gjennomført via direktoratets høringssystem. Formålet var å få en mer helhetlig rapportering, og en enklere oppfølging hos statsforvalterne. Med utgangspunkt i erfaringene fra årets gjennomføring, forenkler vi nå skjemaene gjennom å redusere antall spørsmål og erstatte åpne spørsmål med lukkede svarkategorier. Videre har vi besluttet å endre rapporteringstidspunktet fra kalenderår til barnehage- og skoleår. Dette harmonerer bedre med tidsperspektivet for arbeidet i partnerskapene.

Kunnskapsgrunnet peker på noen sentrale utfordringer som gjelder alle ordningene:

- kompleksiteten i tilskuddsforvaltningen og samarbeidsforaenes rolle og organisering
- samarbeid med UH og deres kapasitet og kompetanse til å gå inn i partnerskapene

Disse utfordringene harmonerer i stor grad med beskrivelsene i NOU 2022: 13, og vi vil adressere disse utfordringene i oppfølgingen av NOU-en.

Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis

Kompetanseløftet har en bred og tverrsektoriell målgruppe med hovedvekt på ledere og ansatte i barnehage, skole og PP-tjenesten, og skal bidra til at den spesialpedagogiske hjelpen er tett på de barna som har behov for det. Målet er at alle barn og unge opplever et godt tilpasset og inkluderende tilbud i barnehage, SFO og skole. Kompetanseløftet består av tilskudd til kollektiv etterutdanning, utvikling av relevante nettressurser og kompetansepakker, og videreutdanningstilbud i spesialpedagogikk.

Arbeidet med kompetanseløftet skjer i nært samarbeid med Statped og KS. Våren 2022 gjennomførte vi en risikoanalyse i samarbeid med KS og Statped. Hensikten var å etablere utfordringsbilder som grunnlag for å prioritere innsatsen fremover.

I 2022 har vi prioritert følgende tiltak:

- jevnlig dialog med statsforvalterne og med Statped og KS om utvikling og konsolidering av tilskuddsordningen
- videreutvikling av nettsider og nettressurser
- utvikling og lansering av ny kompetansepakke for spesialpedagogikk og inkludering
- etablering av UH-nettverk for kompetanseløftet
- dialog og samarbeid med Bufdir og Helsedirektoratet om en helhetlig og tverrsektoriell tilnærming til de ulike, kommunale støttetjenestene rundt barn og unge

Rapporten Evaluering av kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis, viser at kompetanseløftet og tiltak fremdeles er i startfasen. Tiltakene er foreløpig på systemnivå, men det er etablert et godt utgangspunkt for videre utvikling. Statsforvalterne har lagt mye arbeid i å etablere gode rammer for forvaltning av tilskuddsordningen, en stor andel kommuner, fylkeskommuner og private eiere deltar i ordningen, og det har vært lagt mye arbeid i behovsvurderinger. Spørsmål til Barnehage-Norge og Skole-Norge viser også at det er stor bevissthet rundt tema som spesialpedagogikk og inkluderende praksis. I tillegg til utfordringer beskrevet i tilskuddsordningene er det i kompetanseløftet noen særegne utfordringer som er beskrevet under:

- tydeliggjøring av kompetansebehov, forventninger til sektor og konsekvenser av Statpeds nye mandat
- Statpeds rolle i kompetanseløftet

- fra vurdering og planlegging til konkrete kompetansetiltak i partnerskapene
- stor variasjon i kapasitet og kompetanse på kommunenivå og hos private eiere
- kapasitetsutfordringer i PPT (Nordlandsforskning 2022)
- laget rundt – tverrsektorielt samarbeid

Konkret vil vi prioritere følgende innsatsområder i 2023:

- arrangere fire regionale erfaringskonferanser for sektor høsten 2023
- stimulere til bruk av kompetansepakken og sette i gang en forskningsbasert erfaringsinnhenting av bruk kompetansepakken i partnerskap med UH
- vektlegge at PPT sitt behov for kompetanse skal inngå i de lokale vurderingene av kompetansebehov
- vurdere hvordan innretninger og tiltak gjennom kompetanseløftet kan bidra til å frigjøre kapasitet i PPT
- videre samarbeid med Bufdir og Helsedir for å styrke arbeidet med laget rundt, blant annet ved å vurdere behov og muligheter for felles tverrsektoriell lederutvikling
- samarbeid med UH-nettverket for å bidra til å styrke arbeidet deres i partnerskapene
- videreføre den konstruktive dialogen som er etablert med statsforvalterne, Statped, KS og UH

Tilskuddsordning for lokal kompetanseutvikling i fag- og yrkesopplæringen

Direktoratet har ansvaret for forvaltning av tilskuddsordningen for yrkesfag og utbetaler årlig midler til fylkeskommunene. På bakgrunn av kompetanseutviklingsplaner vedtatt i samarbeidsforum blir midlene fordelt videre til tilskuddsmottakerne.

Vår rolle i arbeidet er knyttet til myndighetsutøvelse, støtte og veiledning, kunnskapsproduksjon og formidling. I løpet av 2022 er følgende områder prioritert:

- statusvurdering basert på oppdatert kunnskapsoversikt
- dialog med fylkeskommunene og Samarbeidsrådet for yrkesopplæringen
- videreutvikling av nettsider

For å bidra til en felles forståelse av ordningen og ha en arena for erfaringsdeling og drøfting av aktuelle utfordringer, er det gjennomført regelmessige digitale nettverksmøter og en fysisk samling med aktuelle medarbeidere hos fylkeskommunene.

Tilskuddsordningen for lokal kompetanseutvikling er under evaluering (2021–2025). Høsten 2022 kom delrapport 2 som omhandlet tilskuddsordningen for yrkesfag. Rapporten viser at implementering av ordningen har vært krevende. Korona og regionreformer har satt sitt preg på første fase av implementeringen i tillegg til at skoleeiere har prioritert innføringen av kunnskapsløftet høyt. Evalueringen så langt viser at ordningen preges av en spenning mellom lokale behov på den ene siden og kompetanseutvikling som følge av nytt læreplanverk på den andre.

Rapporten peker også på at rolle- og oppgavefordelingen på regionalt nivå i tilskuddsordningen for yrkesfag er uklar, og mange av samarbeidsforaene for yrkesfagene fungerer foreløpig ikke etter intensjonen. I tillegg har yrkesopplæringsnemnda lovbestemte oppgaver som i noen grad overlapper med oppgaver som er tiltenkt samarbeidsforaene i tilskuddsordningen.

Selv om tilskuddsordningen i yrkesfag er rettet mot aktører både i skole og arbeidsliv, viser evalueringen at det er de skolerettede tiltakene som har blitt prioritert framfor tiltak mot målgruppene i arbeidslivet.

Rapporten viser at fylkeskommunene gjennomgående er mer positive til ordningen enn de øvrige respondentgruppene. Men alle som er spurt, opplever i hovedsak tilskuddsordningen som en god måte å drive kompetanseutvikling innen fag- og yrkesopplæringen.

Oppfølgingsordningen

Oppfølgingsordningen er et kompensatorisk tiltak som skal bidra til at kommuner som over tid har svake resultater på sentrale områder av opplæringen, får hjelp til å skape bedre læringsmiljø og læringsresultater for elevene. Kommunene som deltar i oppfølgingsordningen får tilbud om støtte og veiledning over en periode på tre år, fordelt på en forfase (ett år) og en gjennomføringsfase (to år).

I 2022 var det 39 kommuner med i ordningen, basert på kommuneuttrekk to år tidligere. Kommunene rapporterer at det har blitt et tettere samarbeid mellom kommunene i ordningen og statsforvalter og universitets- og høyskolesektoren, noe som oppleves som nyttig og viktig for utviklingsarbeidet deres.

I 2022 gjennomførte vi et nytt uttrekk som identifiserte ytterligere 39 kommuner. Disse kommunene benytter skoleåret 2022–2023 til en forfase. Her får de støtte fra eksterne veiledere til å analysere data, forankre kommende prosesser, og inngå avtaler med kompetansemiljøer om støtte og veiledning i det kommende utviklingsarbeidet.

Fra og med 2022 er uttrekket i oppfølgingsordningen og Læringsmiljøprosjektet i større grad samordnet slik at kommuner i oppfølgingsordningen som har identifisert utfordringer knyttet til læringsmiljø kan få muligheten til å delta i Læringsmiljøprosjektet. Vi samarbeider tett med statsforvalterne for å avgjøre hvilke kommuner som får delta i Læringsmiljøprosjektet. Les mer om Læringsmiljøprosjektet i egen omtale.

I 2023 vil vi se nærmere på hvordan oppfølgingsordningen kan samordnes med de øvrige kompetanseordningene for å skape mer helhet og sammenheng i kommunenes kvalitetsutviklingsarbeid og i samarbeidet mellom kommune og universitets- og høyskolemiljø.

Helhet og sammenheng i innsatsen for lokal kompetanseutvikling

Evalueringer og dialog med aktører viser at det er utfordringer knyttet til organiseringen av tilskuddsordningene. De oppleves krevende, og aktørene reiser spørsmål ved sammenhengen mellom kompleksitet og ressurstilførsel. Kommuner må forholde seg til tre ulike delordninger, en for barnehage, en for grunnskolen og kompetanseløftet. Fylkeskommunen forholder seg til samarbeidsforum i regi av statsforvalter i ordningen for skole og kompetanseløftet, mens de mottar direkte tilskudd i ordningen for fag- og yrkesopplæring. Det kan være aktuelt å vurdere om tilskudd til videregående opplæring i sin helhet kan legges til fylkeskommunene, slik at de får bedre mulighet til å gjøre en helhetlig vurdering av behov og kompetansetiltak.

Oppfølgingsordningen har bidratt til å utjevne kvalitetsforskjeller i opplæringen, ved å gi kommuner med svake skolerresultater over tid støtte og veiledning. Slik har ordningen vært et viktig bidrag når

det gjelder å gi et likeverdig tilbud til barn og unge. Evalueringer viser at aktørene i stort er godt fornøyd med ordningen. Likevel er manglende samordning med tilskuddsordningene en utfordring for kommunene i det helhetlige kvalitetsutviklingsarbeidet. Det er viktig å jobbe med å se oppfølgingsordningen i større grad som del av en bred innsats for lokal kompetanseutvikling. Videre ser vi med bekymring på at en nokså stor andel av kommuner i de nordligste fylkene blir del av oppfølgingsordningen. På den ene siden kan det bety at vi ikke treffer utfordringene i disse kommunene gjennom hovedinnsatsen på lokal kompetanseutvikling gjennom regional og desentralisert ordning. På den andre siden kan det hende at utfordringen ikke er knyttet til kompetanse, men f.eks. til kapasitet og bemanning. Vi vet at mange av de samme kommunene som er med i oppfølgingsordningen, også mottar tilskudd til utfordringer på andre områder av oppvekstsektoren. Dette betyr antagelig at det er behov for en tilnærming til denne utfordringen som er bredere enn å se på oppfølgingsordningen isolert.

Den videre utviklingen av tilskuddsordningene og oppfølgingsordningen må vi se i sammenheng med oppfølgingen av NOU 2022:13 Med videre betydning. Det ligger mer om dette i vårt hørings svar til NOU-en.

Kompetansepakker

Kompetansepakkene er utviklet for kollektiv kompetanseutvikling i barnehage, skole, SFO og PPT. Pakkene er digitale og gir lederne en egen støtte for å planlegge og gjennomføre utviklingsprosesser. Alle pakkene er praksisnære og skal gi målgruppen kompetanse som kan benyttes i arbeidet med barn og unge gjennom utviklingsløpet, og dermed utvikle og dele nye erfaringer og praksis.

Pakkene er utviklet sammen med eksterne kompetansemiljøer i universitets- og høgskolesektoren (UH), og med brukermedvirkning.

Formålet med kompetansepakkene er å:

- sørge for et likeverdig kompetansetilbud uavhengig av geografisk plassering
- være en ressurs i partnerskapene med UH for lokal kompetanseutvikling
- løfte prioriterte kompetanseområder i sektorene, eller nye kompetansebehov der det er manglende kapasitet eller kompetanse i UH

Kompetansepakker er et nytt virkemiddel til barnehagesektor fra vår side, og fremover vil vi innhente kunnskap om hvordan barnehagene tar dem i bruk og hvordan de fungerer som støtte til arbeidet i barnehagen. Utfordringen er å gjøre kompetansepakkene kjent for barnehager, eiere, UH sektoren, statsforvaltere og andre aktuelle brukere. Dette skal vi jobbe videre med.

Gjennom spørsmål til skole Norge i 2022 og 2021, ser vi at det mangler noe kjennskap i sektorene til en del av tilbudene i kompetanseportalen. Samtidig har tallene på bruk av kompetansepakken til fagfornyelsen vært store med over 100 000 registrerte brukere.

I spørringen høsten 2022 uttrykker tre fjerdedeler av skoleeierne at de benytter kompetansepakker i samarbeidet

med UH. Tendensen her er også at små skoler benytter seg av pakkene i noe større grad enn store. Den laveste andelen brukere finner vi i videregående skole.

Pakken knyttet til fagfornyelsen er mest brukt. I tillegg har omtrent halvpartene av skoleeierne brukt kompetansepakken om trygt og godt skolemiljø som ble lansert i januar 2022. Pakkene i algoritmisk tenking og programmering er mest benyttet i videregående skoler.

I 2022 lanserte vi disse kompetansepakkene:

- Trygt og godt skolemiljø
- Trygt og godt barnehagemiljø
- Inkluderende praksis (skole, barnehage og PP-tjenesten)
- Nye læreplaner for lærebedrifter
- Nye læreplaner for prøvenemnder
- Nye moduler til "innføring av nytt læreplanverk" (vurdering og læreplaner i praksis)
- Personvern i skolen
- Personvern i barnehagen

Digital kompetanse

Direktoratet har en omfattende portefølje med ulike støtte til utvikling av digital kompetanse i sektorene. Deler av porteføljen er fortsatt preget av justert innsats under pandemien, da vi prioriterte arbeid med kompetansepakken om undervisning hjemme og på skolen. Tre av ti skoleeiere brukte denne kompetansepakken.. I 2022 har vi prioritert personvern og kvalitet i læremidler. Vi har styrket støtten til arbeidet med personvern også gjennom kompetansepakkene «personvern i skolen» og «personvern i barnehagen».

Vi lanserte tjenesten «veileder for kvalitet i læremidler» i 2022. Dette er en tjeneste som kan benyttes i vurderingen av ulike læremidler i en innkjøpsprosess, og kan også ses på som et kompetansehevingstiltak. Her inviteres lærerne til å ta stilling til en rekke påstander om et læremiddel som en metode for å vurdere og forstå ulike kvaliteter med ulike læremidler.

Vi skal også slutføre nye kompetansepakker basert på behovene i sektor. I løpet av vinteren 2023 lanserer vi moduler for systematisk arbeid med digital dømmekraft, kunstig intelligens, personvern i læringsteknologi, teknologi og digitale ferdigheter i LK20, universell utforming og inkludering i digital praksis.

Kompetansepakker – ett av våre viktigste virkemidler

Bruken av kompetansepakker synes å nå mange av målsetningene med virkemidlet. Samtidig er det et virkemiddel som ikke bør benyttes uten å vurdere den totale kapasiteten i sektoren for kompetanseutvikling og etablerte kapasiteter i UH-sektoren.

Digital kompetanse er under stadig utvikling og behovene endrer seg med teknologiutviklingen. Vi ser

det som helt sentralt å både ha et tilbud rundt spesifikke digitale kompetanseområder, men også å integrere digitale elementer i alle kompetansetilbud. Profesjonsfaglig digital kompetanse er etter hvert anerkjent som begrep og operasjonalisert i grunn- og videreutdanningene, men det er fortsatt behov for oppdatert kompetanse i skole og barnehage. Basert på utfordringsbildet i sektor vil vi også vurdere andre typer virkemidler på personvernområdet knyttet til den enkelte ansattes kompetanse. Den kommende strategien for digital kompetanse og infrastruktur blir en viktig ramme for dette arbeidet fremover.

Tidlig innsats og inkluderende fellesskap

Vi styrker innsatsen vår innen spesialpedagogikk og inkluderende praksis. Tiltakene våre har til hensikt å styrke kvalitet og kompetanse i barnehager, skoler, SFO, videregående opplæring og PPT. Det viktigste tiltaket for å lykkes med dette er kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis som allerede er omtalt.

Vi har også ferdigstilt disse tiltakene i 2022:

- utviklet og lansert ny kompetansepakke for spesialpedagogikk og inkludering
- nye nettsider om spesialpedagogikk og tilrettelegging
- utvikling og lansering av Ståstedsanalyse for PPT. Ståstedsanalysen er et prosessverktøy for støtte til kvalitet i tjenesten og skal bidra til å realisere nye forventinger til PPT.
- systematisk arbeidet for at inkluderende praksis skal være et gjennomgående tema i tiltakene våre. Fra 2023 er inkluderende praksis tema i alle videreutdanningstilbud som er anskaffet de to siste årene.

Direktoratet har også flere pågående tiltak knyttet til inkluderende praksis som det er jobbet godt med i 2022, og som vil ferdigstilles på et senere tidspunkt. Dette gjelder blant annet piloter for inkluderende praksis del 2, omtalt som «Tett-på»-prosjektet. Prosjektet har til hensikt å prøve ut en ny modell for samarbeid mellom PPT, barnehage og skole. Gjennom prosjektet skal barn med behov for spesialpedagogisk tilrettelegging få riktig hjelp tidlig ved at PPT bistår med veiledning i en tidlig fase, uten henvisning.

Vi har styrket støtte og veiledning knyttet til spesialpedagogikk og inkludering. Arbeidet fortsetter for fullt i 2023 og gjennom hele perioden for Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis og Statpeds omstillingsperiode frem til 2025. Sammen med Statped har vi etablert møtearenaer og samarbeid på direktørnivå og i flere konkrete samarbeidsprosjekter. For 2022 vil vi særlig nevne det gode samarbeidet om kompetanseløftet, kompetansepakke for inkluderende praksis og nettbasert støtte og veiledning, se nærmere omtale over. Vi tar sikte på å videreføre samarbeidet på det spesialpedagogiske området i 2023 og vil særlig prioritere arbeid knyttet til digitalisering og teknologi og kunnskapsgrunnlaget. Vi ser at det ligger et stort potensial i digitalisering og teknologi med hensyn til spesialpedagogikk og inkludering, og øker derfor innsatsen på dette området. Digitalisering og teknologi er også relevant i de fortløpende vurderingene av behov og utvikling av kompetanseutviklingstiltak innenfor allmenn- og spesialpedagogisk bruk av digitale læremidler, ressurser og verktøy.

Vi utvikler rollen vår på inkluderingsfeltet

Den pågående omstillingen av Statped innebærer også en omstilling av direktoratets rolle på det spesialpedagogiske feltet. Vi jobber med å utvikle den nye rollen og ansvaret gjennom våre virkemidler, og har rigget oss for å ivareta de økte forventningene til direktoratet på dette området. Vi har frigjort kapasitet og utvikler kompetansen vår videre gjennom noe nytilsetting, men primært gjennom vår oppgaveløsning og samarbeid med eksterne aktører. Samtidig skal vi ivareta disse økte forventningene og ambisjonene primært gjennom våre ordinære virkemidler, og oppgavene løses på tvers av avdelinger i direktoratet.

Piloter om inkluderende praksis

Pilotprosjekt om inkluderende praksis, del 1, ble avsluttet i 2022. Prosjektet ble gitt som en direkte oppfølging av Meld.St. 6 (2019–2020). Gjennom prosjektet har fem kommuner prøvd ut ulike modeller for inkluderende praksis i barnehager og skoler.

Et eksternt kompetansemiljø har fulgt kommunene og prosjektene gjennom en følgeevaluering. Sluttrapporten fra prosjektet ble publisert i desember 2022, og viser blant annet at med økt tilstedeværelse kan PP-tjenesten styrke det tidlige og forebyggende arbeidet. Spesialpedagogiske metoder kan også bidra til å styrke det allmennpedagogiske tilbudet. Et vellykket inkluderingsarbeid krever god forankring blant kommune- og enhetsledere, fordi det bør ses i sammenheng med kompetanseutvikling og god utnyttelse av personalmessig kapasitet.

Denne piloten har handlet om et endringsarbeid hos de ulike kommunene, noe som har vært krevende og fordret mot, både fra dem som har ledet innsatsen og fra dem som har deltatt. Det er nødvendig med omfattende verdi- og holdningsarbeid for å jobbe mer inkluderende i tillegg til nye samarbeidsmåter, ferdigheter samt endringer av innsatsområder for de involverte profesjonene.

Samtlige kommuner har lagt vekt på å endre PP-tjenesten sitt arbeid mot en mer forebyggende rolle ved å være mer til stede i barnehager og skoler. Pilotkommunene erfarer at pedagogene og PP-rådgiverne lærer av hverandre, og at terskelen for å drøfte konkrete utfordringer blir lavere. Samtidig byr tettere samarbeid også på noen utfordringer. PP-tjenestens uavhengige rolle kan settes på prøve, spesielt der PP-rådgiver også er rekruttert fra barnehage og skole og ansatt under rektor/styrer. Flere erfarte også at den nye rollen for PPT kan gi økt arbeidsbelastning og kapasitetsutfordringer.

Laget rundt barn og unge

Alle barn og unge skal ha like muligheter til å mestre og å fullføre opplæringen, og "laget rundt barn og unge" blir ofte pekt på som et mulig viktig grep for å lykkes med dette. Vi bruker metaforen «laget» for å peke på at det er flere som må samarbeide for å lykkes i arbeidet. Det må likevel ikke forstås som en modell for arbeidet, men i større grad et tankesett der poenget er å sette barn og unge i sentrum, og at tjenestene tilpasses barnas behov. "Laget" omfatter ulike profesjoner og yrkesgrupper i barnehagen eller skolen og samarbeidet deres med ulike

eksterne aktører. Samarbeidet kan ta en rekke ulike former, og det foregår både på system- og individnivå. I 2022 har vi jobbet med å tydeliggjøre hva «laget» omfatter og handler om, og skiller nå mellom tre typer lag:

- det barnehage-/skoleinterne laget, som omfatter alle som til daglig jobber i den enkelte barnehagen/skolen og SFO.
- det sektorspesifikke laget, som omfatter aktørene i det barnehage- og skoleinterne laget, samt PPT, Statped og Oppfølgingstjenesten.
- det tverrsektorielle laget, som omfatter aktører i utdanningssektoren og etater, samt tjenester i andre sektorer, som f.eks. helsestasjon, barnevern, politi, NAV, BUP.

Det er mye oppmerksomhet og støtte til betydningen av å få velfungerende lag rundt barn og unge, både i kommunene, fylkeskommunene og på statlig nivå. Samtidig er det krevende å bygge gode lag. Forskningen viser at dette krever tydelig og felles forankring, gode systemer og strukturer og god ledelse. I tillegg er det viktig med kunnskap om og kjennskap til hverandre på tvers av profesjoner og tjenester, og ulike former for samarbeidskompetanse.

Det er en utfordring at det er ulike oppfatninger av hva som ligger i «laget», og det er behov for avklaringer av dette, både internt i sektoren vår og på tvers. Endringene knyttet til PPTs rolle i Meld. St. 6 innebærer endringer når det gjelder ansvar og kompetanse i PPT, barnehage, skole og SFO. I tillegg ønsker mange sektorer å knytte sine tjenester til barnehage og skole, siden dette er arenaer der «alle» barn og unge deltar. Dette følger f.eks. av barnevernsreformen og opptrappingsplanen for psykisk helse som legges frem i 2023. Samlet innebærer dette endrede forventninger til ansatte i barnehage og skole, men også til tjenestene rundt, med påfølgende behov for å avklare roller og ansvar. Det er viktig at statlige aktører samarbeider godt om dette, og at det forankres en felles forståelse av hva det vil si å jobbe med laget rundt barn og unge.

Alvorlig sykt barn er en av syv livshendelser som er prioriterte gjennom digitaliseringsstrategien for offentlig sektor. Livshendelsen alvorlig sykt barn, må forstås som barn og unge som er avhengig av hjelp og tjenester fra flere tjenesteområder. Problemstillingene knyttet til feltet er en fragmentert og sektorisert oppbygging av offentlige tjenester som skal yte helhetlige tjenester til en gruppe med sammensatte behov. Dette medfører store utfordringer for barn og unge og deres foresatte og tjenestene som skal ivareta behovene deres. Barn og unge tilbringer mye tid i skole og barnehage og tilpassinger i disse tjenestene er derfor en viktig del av hvordan barn og unge med sammensatte behov opplever hverdagen sin. Kritiske punkter er overganger, transport og tilrettelegging i skole og barnehage. Helsedirektoratet og Direktoratet for e-helse leder prosjektet der NAV, KS, Statped, Flekkefjord kommune og vi inngår som samarbeidspartnere og deltagere. Forprosjektet gjennom stimulab viste en rekke prosjektforslag som bør realiseres, bl.a. et felles verktøy for å kartlegge og prioritere brukernes behov uavhengig av den enkelte tjeneste. Dette er ikke realisert.

I 2022 fikk livshendelsen finansiering til å utvikle en digital løsning for «enklere tilgang på informasjon» gjennom medfinansieringsordningen. Vi har også utviklet et konsept i samarbeid med DIGIUNG-programmet, som gir barn og unge en enklere oversikt over rettighetene sine gjennom «rett på». Direktoratet bidrar gjennom styringsgruppen og i operative funksjoner i de ulike prosjektene.

Vi bygger sten på sten i bedre statlig samordning

Det er viktig at både vi internt i direktoratet og på tvers av de ulike sektormyndigheter er samstemte i forventningene våre til kommunene om arbeidet med laget rundt barn og unge, og at innsatser fra statlig hold samordnes for å få god virkning. Arbeidet med livshendelsen alvorlig sykt barn har gitt nyttige erfaringer knyttet til samarbeid på tvers mellom ulike sektormyndigheter om et gjenstridig problem.

Det bygges sten på sten i dette arbeidet, og noen ganger lykkes vi mens andre ganger er det mer krevende. Direktoratet har vurdert det som naturlig og viktig å knytte innsatsen vår på dette området til direktoratsamarbeidet om utsatte barn og unge, samt kjernegruppen for departementene om utsatte barn og unge. Vi innpasser også i økende grad laget rundt barn og unge i våre egne ordninger og tiltak. For eksempel er andre profesjoner og ansatte i andre sektorer og tjenester en del av målgruppen i kompetanseløftet for spesialpedagogisk praksis og inkludering. Det samme gjelder for kompetansepakken om inkluderende praksis.

Barnehage-, skole- og arbeidsmiljø

Barnehagemiljø

Pliktene barnehagen har til å arbeide systematisk for å forebygge utestengning og mobbing, er omtalt i kapittel VIII i barnehageloven. Ifølge rammeplanen skal barnehagen fremme et inkluderende og stimulerende miljø der alle barn opplever å bli sett og kan delta i lek. Barnehagen har blant annet ansvar for å forebygge, stoppe og følge opp diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre. Lov og rammeplan stiller krav til hva barnehagen og personalet skal gjøre for at alle barn skal ha et trygt og godt barnehagemiljø. For å oppfylle dette, stilles det krav til personalets kompetanse og profesjonelle vurderinger. I 2022 har vi blant annet publisert en digital kompetansepakke om trygt og godt miljø i barnehagen, som skal bidra til å øke kompetansen til personalet på trygt og godt barnehagemiljø innen det gjeldende regelverket. Det er flere pågående kompetansetiltak knyttet til barnehagemiljø som er omtalt under.

Tall fra foreldreundersøkelsen i barnehagen 2022 viser at foreldre i hovedsak er fornøyde med barnehagetilbudet. 60,6 prosent er svært fornøyde, og 32,4 prosent er ganske fornøyde med tilbudet. Kun 1,9 prosent av foreldrene er ganske eller svært misfornøyde med barnehagen totalt sett. 97 prosent av foreldrene oppgir at deres barn trives og er trygg på personalet i barnehagen. 94,6 prosent opplever at de ansatte er engasjerte i barnet og tar hensyn til barnets behov.

Skolemiljø

Et trygt og godt skolemiljø er en forutsetning for læring og utvikling, og for at skolene skal kunne oppfylle mandatet sitt. Ifølge kapittel 9A i opplæringsloven har alle elever rett til et trygt og godt skolemiljø. Skolen skal forebygge brudd på denne retten ved å arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivselen og læringen til elevene, og skal ha nulltoleranse mot krenkelser. Overordnet del av læreplanverket fremhever at et raust og støttende læringsmiljø er

grunnlaget for en positiv kultur der elevene oppmuntres og stimuleres til faglig og sosial utvikling, og at skolen skal utvikle inkluderende fellesskap som fremmer helse, trivsel og læring.

I Elevundersøkelsen 2022 svarer de fleste elevene at de har et godt læringsmiljø med høy trivsel, støtte fra lærerne, faglig utfordring og mestring. Mer enn 8 av 10 elever trives godt eller svært godt på skolen. På 7. trinn ser vi en svak nedgang de tre siste årene. Det er små forskjeller mellom gutter og jenter på de ulike trinnene når det gjelder trivsel på skolen. Kjønnsforskjellene er også små på yrkesfaglige og studieforberedende utdanningsprogrammer. Færre elever på 7. og 10. trinn er motiverte for å lære sammenlignet med de siste tre årene. Samtidig ser vi at flere elever på yrkesfag enn på studieforberedende liker skolearbeidet godt.

I Elevundersøkelsen 2022 er det 7,3 prosent av elevene som oppgir at de i en eller annen kombinasjon er mobbet av medelever, digitalt mobbet av noen på skolen eller mobbet av voksne på skolen. Det tilsvarende tallet var 5,9 i Elevundersøkelsen 2021 og 5,8 i 2020. Andelen elever som opplever mobbing øker på alle trinn sammenlignet med i fjor. Økningen på 10. trinn og vg1 skjer etter flere år med avtagende mobbing, og er nå tilbake på nivået vi så før pandemien. Andelen som opplever mobbing på 7. trinn har økt siden 2018. Mobbing er mest utbredt blant de yngste elevene og er avtagende med alder. På 7. trinn svarer 10 prosent at de har vært utsatt for mobbing, mens på vg1 er andelen 4 prosent. På 5. trinn er tallet hele 12,5 prosent.

Arbeids- og læringsmiljø for lærlinger

Lærlingundersøkelsen 2022 viser at de fleste lærlingene trives på arbeidsplassene sine og er motiverte for å lære.

Over 8 av 10 lærlinger svarer at de trives på arbeidsplassen og 9 av 10 trives med kollegaene. Lærlingenes trivsel har vært stabil de siste årene, men vi ser en svak nedgang på 1 til 3 prosentpoeng på de fire spørsmålene som til sammen skal gi en indikator på lærlingenes trivsel, sammenlignet med 2018³. Trivselen varierer lite mellom utdanningsprogrammene, men naturbruk og elektrofag har en noe høyere andel enn de andre.

Vi ser en svak nedgang etter 2020 i andelen lærlinger som svarer at de er motivert til å lære, gleder seg til å gå på arbeid, liker arbeidsoppgavene sine og er sikker på å ha valgt riktig fag. Lærlingenes motivasjon er likevel jevnt over høy, og varierer lite mellom utdanningsprogrammene. Naturbruk har størst andel lærlinger som svarer at de er motiverte til å lære i bedriften, med 95 prosent. Restaurant og matfag har lavest andel, men likevel oppgir hele 88 prosent at de er motiverte.

Andelen lærlinger som opplever å bli mobbet har holdt seg relativt stabil siden 2018, med en svak nedgang etter 2019. I 2022 er det 3,5 prosent av lærlingene som opplever å bli mobbet på arbeidsplassen 2-3 ganger i måneden, en gang i uken eller flere ganger i uken. Troms og Finnmark har høyest andel av lærlinger som blir mobbet med 4,1 prosent, mens Møre og Romsdal har lavest andel med 1,9 prosent.

Kompetansetiltak for barnehage- og skolemiljø

Det er en kompleks og krevende jobb å utvikle trygge, gode og inkluderende barnehage- og skolemiljø. Det krever kompetanse, og avhenger i stor grad av ledelsen og de ansattes motivasjon, holdninger og kunnskap. Vi har flere eksisterende tiltak og tilbud som skal styrke kompetansen. I den sammenhengen arbeider vi nå med å innhente kunnskap, slik at vi kan vurdere relevante kompetansetiltak som gjør barnehager, skoler og eiere bedre rustet til å forebygge, avdekke og håndtere mobbing og andre krenkelser. Vi vil foreslå tiltak som sikrer helhet og

sammenheng i det lokale arbeidet for å skape trygge og gode barnehage- og skolemiljø. Til dette arbeidet ligger det også at vi vil følge opp og støtte kompetanseutvikling i grunnskole og SFO, samtidig som vi vil følge opp midler vi tildelte til arbeid i skolen med negativ sosial kontroll og æresrelatert vold.

Vi har også fremmet et forslag til videre organisering av mobbeombudsordningen, og en ekstern vurdering av juridiske og forvaltningsmessige forhold er i gang. Det blir viktig å se arbeidet med forebyggende tiltak i god sammenheng med tilsyn og tiltak som håndhevingsordningen som er omtalt i brukereffekt mål 3.

Direktoratet har i 2022 videreutviklet noen konkrete kompetansetiltak for trygge og gode barnehage- og skolemiljø som vi vier særskilt omtale av nedenfor:

Læringsmiljøprosjektet

Læringsmiljøprosjektet er et tilbud til barnehager, skoler og kommuner som ønsker å jobbe med et trygt og godt barnehage- og skolemiljø, og som har behov for direkte støtte og veiledning. I 2022 leverte direktoratet en utredning om hvordan Læringsmiljøprosjektet best kan koordinere tilbudet om veiledning i prosjektet med andre tilbud. Hovedutfordringen er å få Læringsmiljøprosjektet til å bli et godt supplement til andre pågående tiltak og til å treffe barnehager og skoler med størst behov. Pulje 6 i Læringsmiljøprosjektet hadde oppstart i mars 2022, og denne puljen har en økt oppmerksomhet på at veiledningen skal bygge på lokale behov og styrke allerede pågående tiltak. For en bedre samordning med blant annet oppfølgingsordningen er oppstarten av pulje 7 flyttet for å gi en bedre mulighet til å se tiltakene i sammenheng.

Kompetansepakkene om trygt og godt barnehage- og skolemiljø

Kompetansepakke om trygt og godt barnehagemiljø ble publisert i sin helhet i januar 2022. Pakken består av sju moduler, og skal støtte ansatte og ledere i barnehager i arbeidet med å utvikle kompetanse i trygt og godt barnehagemiljø. Kompetansepakken skal bidra til refleksjon over verdier, holdninger og kultur, utvikling av egen praksis og økt handlingskompetanse.

I juni publiserte vi flere sider til kompetansepakken. Disse skal bidra til å øke håndteringskompetansen til ansatte i skolen når det gjelder digitalt læringsmiljø, digitale krenkelser og uønskede hendelser på nett.

Psykisk helse

Vi har gjennomført et oppdrag fra Kunnskapsdepartementet om kompetansetiltak psykisk helse, der vi blant annet har fulgt mottakerne av Tilskudd til kompetanseutvikling i psykisk helse i grunnskolen og videregående opplæring, som ble gitt i 2021. Rapporten blir publisert årsskiftet 2023–2024. Videre har vi arbeidet med å få oversikt over eksisterende støtteressurser og hvilke andre behov det er for nasjonal støtte innen psykisk helse i skolen. For støtteressursene foreslår vi blant annet en landingsside på udir.no og ytterligere nasjonale ressurser som kan gi støtte til opplæringen om folkehelse og livsmestring.

I det videre arbeidet er vi opptatt av at statlige myndigheter er samordnet i tiltak som har barn og unge i barnehage og skole som målgruppe. Dette er et krevende arbeid, da virkemidlene til de ulike direktoratene som arbeider med temaet psykisk helse er ulike. For oss vil det være viktig å arbeide med psykisk helse som en integrert del av det å utvikle gode barnehager og skoler, det vil si gjennom å tilrettelegge for god undervisnings- og vurderingspraksis. Til grunn for arbeidet vårt holder vi fast på at direktoratet har opplæring som kjernevirksomhet og mål, med

pedagogikk som metode. Helsesektoren har tilfriskning og lindring som metode. Helsesektorens oppgave er ikke bare å behandle, oppgaven handler også om å gjøre noe med forholdene som gjør at sykdom oppstår, altså folkehelsearbeid. Vår vurdering er at dette perspektivet er avgjørende for innretning av fremtidig tverrsektorielt arbeid rundt denne tematikken.

Læringsmiljø i videregående opplæring

Vi har også arbeidet med oppdraget om videregående opplæring og kompetansebehov for ansatte innen læringsmiljøfeltet. I 2022 undersøkte vi hvilke behov de ulike ansattgruppene har, og i 2023 skal vi komme med forslag til tiltak som kan være best egnet og som skal bli en del av Fullføringsreformen. Dette arbeidet knytter seg også opp til arbeidet med en trygg og inkluderende russefeiring for elevene på videregående opplæring. Vi vil i 2023 jobbe for at skoleeiere og skoleledere prioriterer å bygge inkluderende fellesskap for alle elever i videregående opplæring.

Vi vil styrke helhet og sammenheng i arbeidet med barnehage- og skolemiljø

Både 2021 og deler av 2022 vet vi har vært krevende år for barnehagene og skolene med tanke på pandemien og stort sykefravær. Vi antar at pandemien har gjort det vanskelig og utfordrende for mange å arbeide kontinuerlig, systematisk og godt med barnehage- og skolemiljøet i en periode der krisehåndtering har stått høyt på agendaen.

Når det gjelder Elevundersøkelsen ser vi i år en negativ utvikling på flere av indikatorene. På 7. trinn har det over flere år vært en negativ utvikling både i elevenes motivasjon og i andelen som opplever mobbing. Den samme utviklingen ser vi antall skolemiljø saker meldt til statsforvalter. Disse utviklingstrekkene vil vi følge tett fremover. Årsaksbildet er trolig komplekst og sammensatt.

Det er satt i gang mange tiltak for å forebygge, oppdage og stoppe mobbing og andre krenkelser og å skape trygge, gode og inkluderende miljø i barnehage og skole. Tiltakene er kommet til på ulike tidspunkt, på bakgrunn av ulike oppdrag og i ulike sammenhenger. Vi vil fremover være særlig opptatt av å styrke helhet og sammenheng i disse tiltakene. Derfor vil vi undersøke behov for kompetanseutvikling for å kunne forebygge, avdekke og håndtere mobbing og andre krenkelser, for slik å legge til rette for trygge, gode og inkluderende barnehage- og skolemiljø – både i barnehagen, grunnskolen og videregående opplæring.

Samarbeid med UH-sektoren om kompetanseutvikling

Direktoratet har fått en større rolle inn mot universitetene og høyskolene de siste årene, særlig knyttet til kompetanseutviklingstiltakene. Direktoratet inngår og forvalter et stort antall avtaler om tilbud om styrer- og rektorutdanning, videreutdanning og utvikling av kompetansepakker, og har også en rolle i å stimulere til nettverks- og partnerskapsarbeid knyttet til ordningene for lokal kompetanseutvikling. Det kan være utfordrende å finne det

riktige nivået på hvor aktiv direktoratets rolle bør være på disse arenaene. God og jevnlig dialog med de ulike aktørene er viktig for at samarbeidet skal være konstruktivt og ha merverdi for sektoren.

I 2022 gikk avtalene for UH-nettverkene for regional og desentralisert ordning ut, og det ble i stedet iverksatt en prosess for å etablere tre regionale UH-nettverk som skal ivareta alle ordningene for kompetanseutvikling. Deres oppgave vil være å bidra til både en styrking av UH-institusjonenes partnerskapsrolle i arbeidet med lokalkompetanseutvikling, samt å koordinere etter- og videreutdanning i regionen. Det er inngått avtaler med region Øst, Vest og Nord, med noe ulik innretning.

I tillegg til de tre UH-regionene er det også opprettet et eget nasjonalt UH-nettverk for kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis. Formålet med dette nettverket er å styrke samarbeidet i partnerskapene med kommunene og sikre nødvendig kompetanse i spesialpedagogikk og inkluderende praksis i UH-sektoren. Statped deltar i nettverket og bidrar med kompetanse på sine spesialområder. Direktoratet deltar også som observatør i Universitets- og høyskolerådet – lærerutdanning (UHR-LU) og Nasjonalt forum for lærerutdanning og profesjonsutvikling (NFLP), og har i tillegg sekretariatsansvaret for Faglig råd for lærerutdanning.

Utvikle samarbeid og samhandling med UH

Vi inngår i mange ulike samarbeidsrelasjoner mellom UH og direktoratet og ulike tilnærminger og modeller for samarbeid. Vi opplever at en sentral utfordring kan være forankring av UHs arbeid i ledelsen i UH-systemet. Vi ser en risiko for at forankringen primært forblir på administrativt nivå, med potensielt svake koblinger til faglige ressurser og ledelsen av disse. Dette kan bidra til at partnerskapsarbeidet blir utfordrende. Direktoratet og UH-miljøene må sammen utvikle samhandlingsarenaene slik at vi legger til rette for gode prosesser i arbeid med kompetanseutvikling.

Mål 3: Barnehageeiere, skoleeiere og barnehagestyresmakter forstår, formidler og etterlever regelverket

Erfaringer fra blant annet tilsyn, klagesaksbehandling og våre veiledningsoppgaver viser at det fremdeles er en vei å gå for å nå målet om at barnehageeiere, skoleeiere og barnehagemyndigheter forstår, formidler og etterlever regelverket. For mange barn og unge får ikke sine rettigheter ivaretatt blant annet på sentrale områder som skolemiljø og spesialundervisning. Manglende regelverksetterlevelse fører til at mange elever ikke har et godt nok utbytte av opplæring og at de ikke opplever at skolemiljøet er tilstrekkelig trygt og godt.

Vi er opptatt av å jobbe mer kunnskapsbasert ved å identifisere hva som fremmer og hemmer regeletterlevelsen i våre sektorer, og på den måten bli mer målrettet i innsatsen vår. Vi ser at det er behov for en større helhet og sammenheng i hvordan de statlige virkemidlene bidrar til å støtte opp

under dette brukereffektmålet, for eksempel hvordan kompetansetiltak som etter- og videreutdanning eller kunnskapen vi henter inn tar utgangspunkt i rammene som regelverket setter. I 2022 har vi derfor jobbet med at regelverket blir synlig som grunnforutsetning i det vi foretar oss ut mot skole- og barnehageområdet. Dette er et langsiktig og kontinuerlig arbeid som vil fortsette fremover.

I 2022 har vi ikke kommet så langt som vi hadde ønsket i flere av utviklingsoppgavene vi hadde planlagt. Mye av kapasiteten vår har gått med til å løse oppdragsbrev med korte frister. Vi har for eksempel ført færre tilsyn enn vi hadde planlagt, revisjon av egenrederingsverktøyet RefLex ble utsatt, og vi har ikke kommet så langt vi hadde ønsket i arbeidet med støtte til innføring av ny opplæringslov. Fremover vil vi jobbe med å skape en bedre balanse i oppgaveløsningen vår.

Vi vil øke bruken av digitale verktøy i oppgaveløsning og prosesser

I regelverks- og tilskuddsforvaltningen vår har vi potensialet til å bruke flere digitale verktøy i oppgavene og i sektorene vi jobber med. Vi har identifisert områder der digitalisering kan være nyttig, men i 2022 har vi ikke kommet så langt i dette arbeidet som opprinnelig planlagt.

Likevel har vi fortsatt å utvikle Helhetlig forvaltningsløsning (HFL) i samsvar med planen. HFL håndterer store deler av tilskudds- og prosjektporteføljen, samt søknadsbehandling og godkjenninger, og tilsyn med private skoler. HFL er viktig for å håndtere stadig økende forvaltningsoppgaver. Også i 2022 jobbet vi med å modernisere HFL i tråd med arkitekturprinsippene fra Digitaliseringsdirektoratet. Dette arbeidet fortsetter vi med i 2023, og med særlig vekt på å undersøke om forsøks- og dispensasjonssøknader og skolemiljøsaker kan implementeres i HFL. I første rekke vil vi undersøke om de erfaringene vi har gjort knyttet til søknader og søknadsbehandling også kan egne seg for søknader om forsøk. I tillegg vil vi se nærmere på om skolemiljøsaker på en sikker måte kan håndteres av den saksbehandlingsfunksjonaliteten som er etablert i tilknytning til behandling av prosjekter.

Vi vil jobbe mer kunnskapsbasert

Vi ønsker å i større grad tilpasse tiltakene våre ut fra hva vi vet om målgruppens behov. Til tross for at store deler av regelverket har vært uendret over tid, f.eks. kapittel 5 i opplæringsloven om spesialundervisning, erfarer vi at etterlevelsen av barnehageloven, opplæringsloven og privatskoleloven er for lav.

Rapporten om regeletterlevelse av opplæringsloven, rapporten om tilsyn som virkemiddel og erfaringene fra arbeidet med nye regelverkssider (se eget avsnitt) vil blant annet gi oss mer innsikt i hindringer og behov i sektor, og om hvordan virkemidlene våre treffer. Dette kunnskapsgrunnlaget vil derfor, sammen med annen informasjon, gi oss grunnlag for å justere tiltakene våre og igangsette nye typer tiltak på regelverksområdet.

Fremover ønsker vi å evaluere forskrifts- og veiledningsarbeidet vårt, bl.a. resultatet av arbeidet knyttet til støtte til innføringen av ny opplæringslov og endringer i privatskoleloven. Dette vil kunne gi oss verdifull innsikt i og erfaringer fra implementering av nytt regelverk.

Vi veileder med utgangspunkt i sektors behov

Vi er opptatt av å tilpasse veiledningen vår til brukernes behov. Som ansvarlige for å sikre regel etterlevelse er kommuner og fylkeskommuner og private barnehage- og skoleeiere hovedmålgruppene våre for veiledning. Vår erfaring er at vi må jobbe videre, blant annet sammen med statsforvalterne, for at veiledningen vår i større grad skal treffe de riktige målgruppene. Det handler både om at vi først og fremst konsentrerer innsatsen vår mot disse målgruppene, og at vi lager veiledning som treffer behovene deres. Det innebærer også å tenke nytt i måten vi informerer om regelverk på.

Det er ikke nok med veiledning, dersom kommuner og fylkeskommuner og private barnehage- og skoleeiere ikke har tilstrekkelig kapasitet eller motivasjon til å sette seg inn i regelverket, eller sørger for at skolene og barnehagene følger kravene i regelverket.

Vi rår ikke over barnehage- og skoleeierens rammevilkår og prioriteringer for å benytte seg av veiledningen vår, derfor må vi i størst mulig grad tilpasse den til hverdagen deres.

Vi bruker digitale løsninger for å nå ut til flere med veiledningen vår

Kompetansepakker er et nyttig virkemiddel for å formidle regelverket, og for kompetanseheving av sektor. I 2020 lagde vi kompetansepakker om regelverket i fag- og yrkesopplæring og om tospråklig fagopplæring.

Tilbakemeldinger i 2021 viste at kompetansepakkene ble brukt, og at brukere også benyttet pakkene flere ganger.

Statistikk for 2022 viser at totalt 427 brukere har benyttet kompetansepakken om regelverket i fag- og yrkesopplæringen, mens 172 har benyttet kompetansepakken om tospråklig fagopplæring. Vi vet ikke om disse kompetansepakkene i seg selv har ført til bedre regelverksforståelse og -etterlevelse. Likevel er vi tilfredse med at over 400 har brukt kompetansepakken om regelverket for fag- og yrkesopplæringen, siden denne pakken primært er laget for saksbehandlere hos statsforvalteren og fylkeskommunen.

Kompetansepakkene våre knyttet til personvern er omtalt i avsnitt om personvern nedenfor. Vi viser også til omtale av kompetansepakker under brukereffekt mål 2.

Nytt konsept for regelverkssidene på udir.no

Vi har arbeidet med nytt konsept for regelverkssidene i samarbeid med eksterne interaksjonsdesignere. Konseptet ble brukertestet i oktober og november. I testene fikk brukere navigere i de nåværende regelverkssidene for barnehageloven og opplæringsloven og i skisser som viser det samme innholdet på en ny måte. Det nye konseptet bygger på rammeplanvisningen og læreplanvisningen som er godt innarbeidet i sektor. Brukertestene viser at det nye konseptet er mer oversiktlig og enklere å finne fram i. En viktig del av konseptet innebærer at vi i større grad legger til rette for at brukerne setter seg inn i lov- og forskriftsbestemmelsene før de leser støttemateriell, f.eks. veiledninger til de samme bestemmelsene. I tillegg må vi rydde i eksisterende innhold og håndtere utgått innhold på en god måte. Utfordringen med regelverksinnholdet i dag, er at det samme regelverket er beskrevet mange steder og på ulike måter. Informasjon om regelverket bør fremkomme ett sted på udir.no. Fremover vil vi jobbe med nettsiden ut fra denne tilnærmingen.

Veiledning på noen utvalgte regelverksområder

Veiledning om internkontroll

Tilstrekkelig internkontroll bidrar til å sikre oversikt, god egenkontroll og tilbud til barn, elever, lærlinger og voksne i tråd med minimumskravene i lover og forskrifter. Tilsyn, klagebehandling og veiledning viser mange brudd på kravene til internkontroll, f.eks. kravene i kommuneloven § 25-1. Manglende internkontroll medfører at barnehage- og skoleeiere ikke er i stand til å avdekke brudd, og at disse ikke blir avdekket før statlige myndigheter gjennomfører tilsyn i form av stikkprøvekontroll. Dette er urovekkende med hensyn til barn, unge og voksnes rettssikkerhet.

I tillegg til at internkontroll er tema for felles nasjonalt tilsyn, har vi derfor i 2022 startet arbeidet med ny veileder for internkontroll for barnehage- og skoleeier og barnehagemyndighet. Veilederen skal være et supplement til andre veiledere på dette området, for eksempel Kommunal- og distriktsdepartementets veileder om kommunelovens internkontrollbestemmelser. Formålet er å gi praktiske tips og råd om arbeid med internkontroll, med eksempler fra brukernes ansvarsområder. Vi lager veilederen i samarbeid med statsforvalterne. I tillegg involverer vi organisasjoner som KS og Skolelederforbundet i arbeidet.

Veiledning generelt om personvern i sektor

Barn og unges personvern er stadig oftere på dagsordenen i samfunnet. Personvernkommisjonen er blant dem som i 2022 pekte på at personvernet til barn og unge ikke ivaretas i tilstrekkelig grad. Vi har derfor tatt en større rolle når det gjelder generell veiledning om personvern for å bidra til å sikre bedre regeletterlevelse på dette området.

Personvernnettsiden på udir.no er i 2022 utvidet med informasjon om personvern i barnehagemiljø saker.

Kompetansepakken om personvern i barnehagen ble publisert rundt årsskiftet 2021–2022, mens den om personvern i skolen ble publisert i desember 2022.

Vi ser at det er stadig større behov for bistand og konkret veiledning om personvern, gjerne når det gjelder bruk av digitale verktøy. Det er krevende vurderinger som skal avveies, og det er behov for kompetanse som vi erfarer at mange barnehage- og skoleeiere ikke har per i dag. Likevel er det viktig at vi, som nasjonale myndigheter, ikke overtar rollen til skole- og barnehageeier som de ansvarlige etter loven. I tiden som kommer blir det viktig å identifisere de gode tiltakene for å sikre kapasitet og kompetanse til å gjøre gode personvern vurderinger samtidig som vi ivaretar roller og ansvar mellom stat og kommune.

Oppfølging og samhandling med statsforvalterne

Direktoratet jobber sammen med og gjennom statsforvalterne for å oppnå bedre regelverksforståelse og regeletterlevelse i sektor. Vi opplever at samarbeidet er godt. Statsforvalterne har både normative og pedagogiske virkemidler, og i 2022 har vi hatt særlig oppmerksomhet på noen områder som omtales nærmere nedenfor.

Statsforvalterne gjennomfører få tilsyn med fylkeskommunene. Embetene mottar også få klager og henvendelser i skolemiljø saker og spesialundervisningssaker fra elever i videregående opplæring. I 2022 har vi derfor hatt et særlig søkelys på statsforvalternes arbeid opp mot fylkeskommunene, og i tildelingsbrevet for 2022 er embetene bedt om å beskrive hvordan de følger opp «fylkeskommunenes praktisering og forståelse av reglene om spesialundervisning i videregående opplæring».

Vi har hatt dialog med embetene om hva som er årsaken til at de har mindre oppmerksomhet på hvordan fylkeskommunene etterlever opplæringsloven. Dette arbeidet vil fortsette i 2023.

Gjennom 2020 og 2021 var mye av samarbeidet med statsforvalterne viet til arbeid med pandemien. Det førte til at det mer generelle faglige samarbeidet fikk mindre tid og oppmerksomhet. I 2022 har vi derfor brukt tid på fagdialog om temaer hvor statsforvalterne ønsker kompetanseheving eller erfaringsutveksling. Erfaringene fra pandemien har vist oss at slik dialog gjerne kan gjennomføres digitalt. Vi har derfor blant annet arrangert flere teams-møter med statsforvalterne. I tillegg til veiledning har møtene hatt som formål å samordne embetenes praksis. I 2022 har blant annet lærekandidatordningen, klage på standpunkt karakterer og endring i forskrift til barnehageloven vært tema. Vi erfarer alt i alt at møter på teams er en effektiv arbeidsform sammenlignet med fysiske møter og større samlinger.

I tilbakemeldinger til oss beskriver statsforvalterne at det er utfordringer med etterlevelsen av kravet til likebehandling av private barnehager og uavhengighet for barnehagemyndighet og barnehageeier. Vi har gjennomført webinar med embetene for finne ut hva som er utfordringene knyttet til bestemmelsen. Ut fra dialogen med statsforvalterne ser vi behov for mer innsikt i om denne lovbestemmelsen virker etter intensjonen.

Håndhevingsordningen – rask, rettssikker og effektiv behandling

Vi får rapporter fra statsforvalterne to ganger i året om status for skolemiljø saker. I 2022 ble det meldt 1740 skolemiljø saker til statsforvalterne. Det er 408 flere enn året før, og antallet klager til direktoratet i 2022 har også mer enn doblet seg i forhold til året før.

Økningen i antall klagesaker henger sannsynligvis sammen med at flere saker blir meldt til statsforvalterne. Antallet må også ses i lys av elevundersøkelsen, som viser at andelen elever som opplever mobbing øker på alle trinn sammenlignet med i fjor. Tallet på saker til statsforvalterne påvirker hvor effektiv håndhevingsordningen er. Dette har direkte påvirkning på rettssikkerheten til elever som ikke har det trygt og godt på skolen. Flere saker fører til lengre saksbehandlingstid. Dette er bekymringsfullt ettersom saksbehandlingstiden hos statsforvalterne i håndhevingsordningen allerede er for lang.

I 2022 har vi jobbet med flere tiltak for å øke effektiviteten i saksbehandlingen. I tillegg til å tilføre ytterligere ressurser til saksbehandlingen, har vi oppdatert saksbehandlingsveilederen til statsforvalterne, og identifisert noen områder i regelverket hvor endringer vil kunne forenkle behandlingen.

Vi vil jobbe videre med tiltak i fagdialogen med statsforvalterne for å bidra til en rask og rettssikker håndhevingsordning. Sett i lys av antall saker, saksbehandlingstid, restanser og ressurser, vurderer vi likevel at ordningen trenger ytterligere finansiering.

I 2022 som i 2021 har vi vært opptatt av at statsforvalterne må jobbe mer forebyggende og systematisk med skoleeiere og skoleledere for å bidra til et trygt og godt skolemiljø. Saksbehandlingstid og det forebyggende arbeidet vil fortsatt være hovedprioriteringen for embetene i 2023. Ambisjonen er at det forebyggende arbeidet fører til færre håndhevings saker på sikt, fordi sakene som oppstår løses på et lavere nivå. I tildelingsbrevet for 2023 har vi derfor videreført denne tilnærmingen. For øvrig viser vi til omtalen av tiltak under brukereffekt mål 2.

Klager og avvisningsaker – 9 A

Saker	2021	2022
Klager på 9 A (skolemiljø)	4	12
Avvisningssaker 9 A	1	4

Tilsyn

Tilsyn med kommuner og fylkeskommuner

I 2022 satte vi i gang nytt felles nasjonalt tilsyn (FNT) med skolemiljø og internkontroll. Formålet med FNT er å sikre at vesentlige deler av regelverket blir kontrollert i tilstrekkelig grad, og motivere hele sektor gjennom en større koordinert kontroll. FNT vil også være en kilde til kunnskap om tilstanden i sektor. Vi mener at tilsyn er et godt virkemiddel for å følge opp kommunenes implementering av ny internkontrollbestemmelse. Skolemiljø er også et tema som omfattes av direktoratets prioriterte satsningsområder med utsatte barn og unge.

For å bidra til at statsforvalterne har en felles forståelse av innretningen på tilsynet, har vi hatt en digital og en fysisk tilsynssamling der tilsynsopplegget ble presentert for og drøftet med statsforvalterne. Tilsynssamlingene skal bidra til å styrke statsforvalternes arbeid med det felles nasjonale tilsynsystemet, og bidra til at tilsynene blir gjennomført mest mulig likt. Vi har også satt i gang arbeidet med å utvikle et tilsvarende tilsynsopplegg for spesialundervisning/spesialpedagogisk hjelp og internkontroll. Dette utvikler vi i samarbeid med statsforvalterne, og det skal være ferdig i løpet av 2023.

I 2022 har vi også publisert tilsynsopplegg om skoleskyss og elevenes utbytte av opplæringen. Tilsynsoppleggene utarbeidet vi i samarbeid med noen statsforvaltere, og de ble presentert og tilgjengeliggjort for statsforvalterne i desember 2022.

Læring fra tilsyn

Vi avdekket brudd på regelverket i alle tilsynene bortsett fra tre. Dette var to tilsyn med styrets ansvar og ett tilsyn med spesialkompetanse. Ellers avdekket vi brudd på 40 prosent av kontrollspørsmålene vi undersøkte. Vi tilstreber at de enkelte tilsynene skal være så treffsikre som mulig og ønsker ikke å åpne mer omfattende tilsyn enn risikovurderingene tilsier. Vi har forsøkt å åpne tilsynene smalt, basert på den risikoen vi har avdekket, og heller utvidet tilsynene der vi ser det er nødvendig.

I november 2022 mottok vi en ekstern rapport som evaluerer tilsynsarbeidet på barnehage- og opplæringsområdet. Rapporten ble utarbeidet på bestilling fra oss, og slår fast at tilsyn virker og er nyttig.

Graden av hvor godt et tilsyn virker og hvor nyttig det er, avhenger av flere faktorer:

- dialogen mellom tilsynsmyndigheten og tilsynsobjektet
- veiledning i tilknytning til tilsyn bidrar til å øke læringseffekten og utbyttet
- tillit mellom tilsynsmyndigheten og tilsynsobjektet

- tilsynet må oppleves som relevant for tilsynsobjektet
- statsforvalterens kompetanse må være god. Det er spesielt viktig at juridisk kompetanse kombineres med skolefaglig eller barnehagefaglig kompetanse
- tilsynsobjektets innstilling til tilsyn

Rapporten påpeker også at fordi tilsyn er en kompleks intervensjon, kan en ikke forvente et entydig bilde når det gjelder effekten av tilsyn. Rapporten kommer med ni konkrete anbefalinger for hvordan vi kan forbedre tilsynsgjennomføringen. Anbefalingene kan kategoriseres i tre hovedbolker: 1) Tilsynsmetode, 2) vår styring av statsforvalterne og 3) risikoarbeid. Disse vil vi jobbe videre med i 2023.

Statsforvalterne skal levere årsrapportene sine til oss innen 1. mars 2023. Øvrig informasjon om statsforvalternes arbeid vil vi derfor gi i oppsummeringsrapporten, som har frist i slutten av april.

Økonomisk tilsyn og veiledning med private barnehager

Direktoratet startet det første økonomiske tilsynet med private barnehager i januar 2022. Dette som en følge av Stortingets vedtak våren 2020 om at det nasjonale ansvaret for veiledning og tilsyn av økonomien i private barnehager skulle opprettes i Molde og inngå i porteføljen vår.

I løpet av 2022 ble 113 tilsyn avsluttet, og vi oppnådde ambisjonene om at minst 100 tilsyn skulle være forbi foreløpig rapport i tilsynsprosessen (126). Selve gjennomføringen av et vanskelig tilsyn kan ta mange måneder. Klageprosessen vil også være tidkrevende. Endelig punktum, og dermed presedens, kan i enkelte saker ikke settes før saken er prøvet i rettsvesenet. Per 31.12.2022 var ikke alle tilsyn avsluttet, og antall brudd er dermed litt usikkert, men foreløpig oversikt antyder brudd i om lag 31 prosent av tilsynene.

Økonomisk tilsyn med private barnehager

Saker	2021	2022
Åpnet økonomisk tilsyn med private barnehager	*	152
Foreløpig tilsynsrapport eller lenger (dvs endelig rapport for alle tilsyn uten brudd)	*	126

*Kommunene hadde tilsynsansvar frem til 31/12-2021.

Reaksjonene som er valgt i tilsynene som er kommet til foreløpig rapport eller lenger, er retting, tilbakehold av tilskudd og tilbakebetaling av tilskudd. Reaksjonen retting er brukt der det for eksempel er feilføring i regnskapet, og anses som en mild reaksjon. Tilbakehold av tilskudd er brukt der barnehagen ikke har levert regnskapet slik de skal gjøre i tråd med økonomiforskriften til barnehageloven. Tilbakebetaling av tilskudd er brukt der tilskudd og foreldrebetaling er brukt i strid med regelverket. Samlet er det om lag 22 mill. kroner i tilbakebetalingskrav eller varslede tilbakebetalingskrav, men beløpet er usikkert før vedtakene enten er godtatt eller eventuelle klage og rettsprosesser er avsluttet.

Vi har også gjennomført et omfattende veiledningsarbeid. Vi mener veiledning er en forebyggende aktivitet som skal prioriteres, og har i 2022 brukt om lag 30 prosent av tilsynets ressurser på veiledning. I tillegg til å utarbeide veiledere, temasider og besvare henvendelser fra eksterne aktører, har det vært viktig for oss å møte aktører i den

private og offentlige barnehagesektoren. Gjennom kontaktmøter med enkeltstående barnehager og konsern/kjeder har vi møtt representanter fra ca. 930 barnehager. Det tilsvarer i underkant av en tredel av barnehagene, og inkluderer omtrent alle de store aktørene med mange barnehager.

I Hurdalsplattformen var et av punktene å samordne offentlige tilsyn og rapportering. Derfor har vi blant annet opprettet kontakt med Lotteri- og stiftelsestilsynet. Høsten 2022 ble det gjennomført et samordnet tilsyn mellom Stiftelsestilsynet og det økonomiske tilsynet av private barnehager. Det samordnede tilsynet dekket 14 barnehager og var lærerikt for begge parter, selv om det ikke ble gitt noen reaksjoner fra vår side.

Et av de store målene med de første årene etter oppstart er å bygge en bred forståelse av den private barnehagesektoren. Det ble derfor tidlig bestemt at vi skulle prøve ut alle tilsynshjemler i barnehagelovens kapittel 5 og alle virksomhetskategorier barnehagene var organisert i. Premisset innebar at kunnskapsbygging var viktigere enn antall brudd i 2022. Det har derfor vært en kombinasjon av lette og tunge tilsynsystema, og et bredt utvalg av veiledningsaktiviteter. Dette er starten på et faktagrunnlag om sektoren som vi skal bygge videre på med både interne og eksterne kunnskapsgrunnlag framover. Resultatet er også at vi framover skal kunne øke målrettingen av både tilsyn og veiledning til der vi mener det er størst behov.

Vår oppfatning er at tilsynet er tatt godt imot av den private barnehagesektoren, blant annet siden et nasjonalt tilsyn skaper forventninger til en enhetlig tilsynspraksis i hele landet. Vår tilstedeværelse er kjent, tilsynsaktiviteten har vært relativ stor i antall tilsyn og vi har opprettet tilsyn på flere ulike økonomiske tema. Samlet mener vi dette har ført til en oppdragende, og trolig preventiv, effekt allerede fra det første året med nasjonal tilsynsmyndighet.

Videre arbeid med tilsyn og veiledning

Tilsyns- og veiledningsaktivitetene så langt har gitt en forståelse av at det er ulike problemstillinger og utfordringer knyttet til ulike virksomhetskategorier. Mange av de mindre barnehagene trenger veiledning for å rapportere riktig. Bredden av organisasjonsformer i den private barnehagesektoren gir eierne av barnehagene til dels et stort ansvar for å drive barnehagene i tråd med sin valgte organisasjonsform. Dette er spesielt viktig når det er en nærhet mellom næringsaktiviteter og private aktiviteter. For de større konsernene er denne nærheten mindre utbredt. Men det er andre områder hvor tilsynet mener det er et behov for å utfordre enkelte deler av rapporteringen, og dette arbeidet har startet. Disse ulikhetene mellom virksomhetskategoriene støtter tilsynets inndeling i tilsynsteam som ser på ulike typer organisering av barnehageeiere.

Regelverket som den private barnehagesektoren må forholde seg til er relativt tydelig. Gjennom vårt arbeid erfarer vi likevel at det er noen uklarheter knyttet til økonomi. Direktoratet har derfor meldt inn forslag til forbedring av regelverket. I 2022 har det vært behov for å gjøre utredninger på enkelte deler av regelverket, samt behov for å gjøre brede økonomiske vurderinger. Det har ført til at enkelte tilsyn og tilsynsystema har tatt lengre tid enn ønsket. Dette bygger delvis en bro mellom ulike regelverk, spesielt der vi oppfatter at juridiske utredninger har lagt mindre vekt på barnehageloven enn for eksempel skatteloven og aksjeloven. Av hensyn til de private barnehageaktørene og bruken av offentlige ressurser samlet sett, mener vi det er viktigere å gjøre grundige vurderinger enn å bli raskt

ferdig med tilsynene. Det vil trolig være behov for grundige avklaringer også i fortsettelsen, når vi starter tilsyn på stadig nye tema.

Veilednings- og tilsynsansvaret på barnehageområdet er delt mellom kommunen som barnehagemyndighet, statsforvalteren og direktoratet. Fordelingen av veilednings- og tilsynsansvaret slik det er nå kan føre til et fragmentert bilde av regelverksetterlevelsen og kan begrense hvor god veiledning barnehagene kan få. Vi vil jobbe mer med tiltak som kan bidra til å redusere disse utfordringene i 2023.

Tilsyn med private skoler

I 2022 åpnet vi 44 tilsyn. Vi utarbeidet 46 foreløpige tilsynsrapporter og 55 tilsynsrapporter. Vi gjennomførte 3 stedlige tilsyn med tilsynsbesøk. Hovedårsaken til at det ikke ble gjennomført flere stedlige tilsyn, var usikkerheten rundt koronapandemien på våren. I tillegg ble ett planlagt tilsyn høsten 2022 utsatt til januar 2023 på grunn av koronautbrudd på skolen.

Vi gjennomfører jevnlig risikovurderinger med tanke på tema og objekt for tilsyn. Basert på risikovurderinger åpnet vi tilsyn med skolemiljø og internkontroll, planlegging av spesialundervisning, spesialkompetanse ved montessoriskoler, gjennomføring av Elevundersøkelsen, skoleanlegg, styrets ansvar og skolenes økonomiforvaltning (tilleggsvirksomhet, utlån og manglende avdelingsregnskap). Etter vår vurdering har brudd på regelverket knyttet til disse temaene store konsekvenser for barn og unge. I tillegg til disse tilsynene har vi også gjennomført årsregnskapskontroll med alle de private skolenes årsregnskaper.

Flesteparten av skolene vi førte tilsyn med i 2022 var montessoriskoler, en tredjedel var godkjent som kristne livssynsskoler og femten prosent av skolene var steinerskoler.

Vi kommer nærmere tilbake til de konkrete funnene fra tilsyn i egen rapportering til Kunnskapsdepartementet med frist 30. april 2023, og i egen publisering på udir.no i etterkant.

Tilsyn med private skoler

Saker	2021	2022
Åpnet tilsyn med private skoler	58	44
Foreløpig tilsynsrapport om private skoler (varsel om vedtak)	48	46

Veiledning av private skoler

Gjennom godkjenningsordningen i privatskoleloven har vi veiledet skoler som søker om driftsendringer, og virksomheter som søker om nye skoler. Vi har gitt generell veiledning om regelverket gjennom nettsidene våre og de ulike søknadsskjemaene. Gjennom foreløpige vurderinger av skolenes søknader har vi vurdert og veiledet hver enkelt søker om skolens læreplaner, inntaksreglement, ordensreglement, budsjett, vedtekter og tilleggsvirksomheter.

Vi ser at mange søkere har satt seg for dårlig inn i pliktene og ansvaret som skoleeier har etter regelverket. De aller fleste som søker om nye skoler må for eksempel veiledes om inntaksreglene i privatskoler. Dette innebærer veiledning om at inntaksreglementene skal være saklige, etterprøvbare og ivareta rettigheter, og at vedtak kan klages på. For både nye søkere og eksisterende skoler ser vi at mange ikke oppfyller kravene til realistisk budsjett, som er en del av søknaden. Dette kan tyde på at mange av skolene ikke har tilstrekkelig kompetanse innen regelverket for økonomi i privatskoler. Manglende kompetanse ser vi også særlig i de søknadene der det søkes om alternative læreplaner.

Gjennom nye søknadsskjema har vi presisert enda tydeligere at skolene må sette seg inn i privatskolelovens regler. Vi har også tydeliggjort kravene til hver enkelt del av innholdet i en søknad.

Innen søknadsfristen 1. februar 2022 mottok vi 10 søknader om nye skoler og 56 søknader om ulike driftsendringer. Dette var en betydelig nedgang i forhold til 2021. Da mottok vi 25 søknader om nye skoler og 87 søknader om ulike driftsendringer. Nedgangen i antall søkere sammenfaller med regjeringens innstramminger i privatskoleregelverket, og det kan være grunn til å tro at dette har hatt betydning for søkermassen.

Tilskuddsforvaltning

Vi har ansvar for å forvalte og fordele tilskudd til kommuner, fylkeskommuner, privatskoler og andre aktører innen utdanningssektoren. Dette innebærer å utarbeide retningslinjer og regler for tildeling av tilskudd, samt å gi veiledning til søkere og motta og behandle søknader om tilskudd. Vi arbeider også med å følge opp tilskuddsmottakere for å sikre at tilskuddene blir brukt på en forsvarlig måte i samsvar med gjeldende regler og retningslinjer. I dette arbeidet bruker vi både kvantitative og kvalitative data. Vi har god tilgang på kvantitative data, men mer begrenset tilgang på kvalitative data.

For å forbedre tilgangen på kvalitativ informasjon har vi satt i gang kvalitative undersøkelser gjennom intervjuer, fokusgrupper og spørreskjemaer for å få innsikt i hvordan tilskuddsordningen har påvirket målgruppen og hvordan den har blitt mottatt. Hensikten er å se dette opp mot målsetninger og tilbakemeldinger fra målgruppene, slik at vi kan få mer informasjon om resultatene av tilskuddsordningene, og hva som eventuelt kan forbedres.

I forbindelse med 0-24-arbeidet satte vi i gang en pilot knyttet til programfinansiering. 12 kommuner fra tre embeter deltok. Piloten skulle vært avsluttet innen utgangen av 2022, men på grunn av pandemien ble den forlenget fram til sommeren 2023. Evalueringen av selve piloten, og de lokale evalueringsrapportene knyttet til tiltakene, ferdigstilles i løpet av året. Det ble også avholdt en erfaringskonferanse i oktober i 2022 for deltakende kommuner og ressursmiljøer i regi av de deltakende statsforvalterne. Kommunene påpekte fordelene med å samle tilskudd på denne måten, og at det har påvirket samhandlingen på en positiv måte overfor målgruppen utsatte barn og unge i alderen 0-24 og deres familier. Ved å samordne tilskudd fra flere direktorater slik vi har gjort i piloten vil vi også kunne samordne tilsyn på samme måte. Dette kan gi positive effekter overfor målgruppen og også gi kommunene et bedre grunnlag for å sikre målgruppens rettigheter. I 2022 forvaltet vi 47 hovedgrupper av ordninger. Av disse var to ordninger rettet mot gjenværende tiltak i forbindelse med koronapandemien. De største ordningene er i hovedsak rettet mot grunnfinansiering og andre tiltak som er hjemlet i lov og forskrift.

For øvrig viser vi til egen rapport om tilskuddsforvaltningen som blir ferdigstilt i løpet av april.

Ny opplæringslov – arbeid med forskrifter og støtte til innføring

Forskriftsarbeidet

I tildelingsbrevet for 2021 fikk vi i oppdrag å utarbeide forskrift til ny opplæringslov og forslag til endringer i forskrift til privatskoleloven (oppdrag nr. 2021-002). I 2022 har dette arbeidet vært høyt prioritert i direktoratet. Utgangspunktet for forskriftsarbeidet er å oppdatere forskriften slik at den er i samsvar med ny lov. Det betyr at mange av dagens bestemmelser skal videreføres, og at mye av fokuset i forskriftsarbeidet er å lage en forskrift som er oversiktlig, forenklet og som har et klart og godt språk.

Forskning viser at tid er viktig for å oppnå en vellykket implementering av nytt regelverk. Det er derfor viktig å bruke tiden godt frem til ny opplæringslov trer i kraft. Etter planen skal forslaget til ny forskrift sendes på høring i 2023. Dersom prosessen med høring og fastsettelse av ny forskrift blir utsatt, vil dette også påvirke støttearbeidet vårt frem mot ikrafttredelsen og dermed også omfanget av implementeringsaktiviteter som vi rekker før ikrafttredelsen i august 2024.

I arbeidet med ny opplæringslov har departementet vært opptatt av at reglene skal være enkle å finne, å forstå og å følge, og departementet har utarbeidet lovteksten i samarbeid med Språkrådet. For å sikre en god sammenheng mellom lov og forskrift, samarbeider også direktoratet med Språkrådet om forskriftstekstene. Vi har hatt et godt samarbeid med Språkrådet, og har fått kurs om både språk i regelverk og i nynorsk. Alle forslagene våre til forskriftstekster har vært til gjennomgang hos Språkrådet før oversendelsen til departementet.

Det er vanskelig å harmonisere språket i forskriften med den nye loven der ord og uttrykk stadig forandrer seg. Årsaken kan være at det ikke er tilstrekkelig harmoni mellom kravene til klart og korrekt språk i språkloven, og de kravene som stilles til språk i Justisdepartementets veiledning om lov- og forskriftsarbeid - lovteknikk og lovforberedelse.

Selv om utgangspunktet for forskriftsarbeidet er å bare oppdatere forskriften slik at den er i samsvar med ny lov, har vi i noen grad involvert andre for å få innspill til hvilke endringer som bør gjøres i tillegg. Vi etablerte tidlig i forskriftsarbeidet en referansegruppe med deltakere fra tre statsforvaltere, to fylkeskommuner og to kommuner. Vi har hatt tre møter med denne gruppen, der tema har vært av mer overordnet karakter, som eksempelvis struktur, ord- og begrepsbruk osv. Vår erfaring er at dette arbeidet ikke har blitt prioritert av flere av representantene, og vi har derfor ikke avholdt flere møter.

I arbeidet med noen av kapitlene i forskriften har vi involvert ulike eksterne aktører, eksempelvis statsforvaltere, fylkeskommuner og SRY. Vi har erfart at særlig partene i arbeidslivet har hatt et ønske om et tettere samarbeid, noe vi tar med oss inn i arbeidet i 2023.

Støtte til innføring av ny opplæringslov og forskrift

I tildelingsbrevet for 2021 fikk vi i oppdrag å planlegge og iverksette tiltak for å støtte skoler, kommuner og fylkeskommuner i arbeidet med å bruke, tolke og forstå ny opplæringslov og forskriften. Vi skulle også informere sektor om lovprosessen og lage plan for støttemateriell (oppdrag nr. 2021-003). I lys av at arbeidet med lov og forskrift går fremover, har vi fokusert stadig mer på arbeidet med støtte til ny opplæringslov og forskrift i 2022. Vi har utviklet mandat, tidsplaner og arrangert interne frokostseminar og workshops. Vi har også i tråd med oppdraget opprettet en informasjonsside på udir.no om lov- og forskriftsarbeidet og arbeidet med støtte til innføring. Vi skulle likevel gjerne ha kommet lenger i arbeidet med støtte til innføring i 2022, og også gjerne hatt et bedre

kunnskapsgrunnlag før arbeidet startet (se under), men vi har valgt å prioritere arbeidet med forskrifter og andre oppdragsbrev foran arbeidet med støtte til innføring så langt.

Vi har utlyst et forskningsoppdrag om regelverksetterlevelse, som skal leveres av Proba samfunnsanalyse. Rapporten foreligger 15. februar 2023. Funnene i denne rapporten blir viktige når vi skal velge og konkretisere hvilke tiltak og virkemidler vi har behov for i forbindelse med ikrafttreddelsen av ny lov og forskrift. Den vil i tillegg fungere som et viktig sammenlikningsgrunnlag holdt opp mot våre egne funn og analyser.

Statsforvalterne er en viktig ressurs for å kartlegge behov i sektor, men også en sentral målgruppe for støtten vi skal utvikle. Det er derfor viktig for oss å få involvert statsforvalterne på en god måte i videre arbeid. Vi har avtalt å gjennomføre regionale workshops vinteren 2023, samt å legge opp til en felles samling med informasjon og orientering om ny lov og forskrift etter sommeren.

Våre erfaringer med eksisterende opplæringslov viser at det er nødvendig å ta i bruk flere ulike virkemidler dersom vi skal få ny opplæringslov til å virke etter hensikt. Vi mener at det er behov for en forsterket satsning på støtte til innføring av nytt regelverk i flere år fremover, hvor vi i større grad tar i bruk både pedagogiske og økonomiske virkemidler. For å oppnå tilfredsstillende regeletterlevelse må vi også vurdere tverrfaglige tiltak, og også virkemidler som vi i direktoratet i utgangspunktet ikke rår over.

Regelverksoppgaver knyttet til beredskap

I 2021 preget pandemien mye av arbeidet vårt på regelverksområdet. Også 2022 har vært et annerledes år. Vi har i år brukt mindre ressurser på oppgaver knyttet til pandemien, men det har vært flere regelverksoppgaver knyttet til fordrevne fra Ukraina. Vi har både veiledet sektor om rammene for skole- og barnehagetilbudet og bistått departementet med flere oppdrag. Det har også vært en del regelverksarbeid knyttet til skole- og barnehagestreikene, blant annet veiledningsoppgaver.

Vi mener at både sektor og statsforvalterne har fått god veiledning om rammene i regelverket. Det er likevel for tidlig å si noe om effekten av dette regelverksarbeidet, og om barn, unge og voksne fra Ukraina har fått et tilbud i tråd med regelverkene.

Rettferdsvederlag

Direktoratets arbeid med søknader om rettferdsvederlag gir et bilde av personer som av ulike grunner ikke blir inkludert og får det utdanningstilbudet de har krav på. Søknadene gir konkret innblikk i både eldre og nyere historier gjennom søkerens egne beskrivelser og den varierende dokumentasjonen til skoleeierne. I 2022 behandlet vi 307 slike saker. Flest anførsler er knyttet til kategorien «mangelfull skolegang», en kategori som omfatter mangelfull tilrettelegging, manglende henvisning til PPT og mye annet. Et stort antall gjelder også kategoriene «manglende inngripen mot mobbing» og «manglende varsling til barnevernet» ved kjennskap til skadelige oppvekstforhold. Det er bare et mindretall av søkerne som vinner fram med sin sak. Avslag blir ofte gitt fordi det ikke er arkivert dokumentasjon som opplyser de aktuelle forholdene. I 2022 anbefalte vi innvilgelse i 30 prosent av søknadene på vårt ansvarsområde.

Det ligger begrensninger for videre bruk av dataene fordi de inneholder sensitive personopplysninger, men sammenstilte data kan bidra til å vise eventuell utvikling samt mulige geografiske mønstre. En generell erfaring er

at kommunenes arkivregelverketterlevelse varierer mye både innholdsmessig og organisatorisk.

Mål 4: Barnehageeiere og skoleeiere arbeider kunnskapsbasert i utviklingen av barnehagene og skolene sine og overfor lærebedrifter

I 2022 har påvirkningen av pandemien vært mindre enn i de to tidligere årene, men året har vært preget av flere situasjoner der vi har måttet raskt samle og formidle kunnskap i en unntakssituasjon. Direktoratet har jobbet med å støtte skoleeiere og barnehageeiere i hvordan de best kan ivareta barn og unge fra Ukraina. Det har vært viktig å kartlegge kommunene og fylkeskommunenes kapasitet til å gi et tilbud, og få innsikt i tilbudene som gis lokalt. Det har også vært behov for kunnskap om hvordan best ivareta barn som ikke er på skolen i forbindelse med en langvarig lærerstreik, etterfulgt av en streik blant barnehageansatte.

Vi har i 2022 igangsatt to oppdrag i forbindelse med at ny opplæringslov trer i kraft skoleåret 2024–2025, og en følgeevaluering av utvidet rett i videregående opplæring. I tiden fremover er vi opptatt av å sikre mer kunnskap om de yngste barna, og i 2022 ble det igangsatt et forskningsprosjekt om organisering av barnehagehverdagen.

Vi har de siste årene jobbet med å samle all statistikk og alle analyser på udir.no, og startet teknisk revisjon av elevundersøkelsen og andre brukerundersøkelser. På nettsidene våre ligger mange verktøy for kunnskapsbasert barnehage- og skoleutvikling, og flere ulike systemer for innhenting av data.

Verktøy for kunnskapsbasert barnehage- og skoleutvikling

Udirs statistiksider

Et viktig virkemiddel for å styrke kunnskapsbasert utvikling i sektorene våre, er å tilby støtte og veiledning. Det innebærer å tilby informasjon og kunnskap det er behov for, og legge til rette for enkel tilgang. På statistikksidene våre er innholdet inndelt etter barnehage, grunnskole, videregående skole, og fag- og yrkesopplæringen. For hvert hovednivå i opplæringen finner brukeren analysebrett (visuelle fremstillinger av utvalgte tall), statistikkbanken (detaljerte resultater fra alle statistikker direktoratet er ansvarlig for), samt analyser av tallene. Vi gjør nye årganger av statistikkene våre tilgjengelig for sektorene så raskt som mulig.

Vi behandler personopplysninger i forbindelse med statistikkproduksjon. Vi skjærer, eller prikker, enhver opplysning om en identifisert eller identifiserbar fysisk person («den registrerte»). En identifiserbar fysisk person er en person som direkte eller indirekte kan identifiseres. I 2022 forbedret vi skjermingsrutinene for Elevundersøkelsen.

Vår vurdering er at det var nødvendig å skjerme flere tall for å ivareta personvernet til barn og unge. Konsekvensen av dette er at skoleeiere og -ledere, spesielt på små skoler, får tilgang til færre tall. Dette er utfordrende. I 2023 må vi jobbe mer med skjermingsreglene, i samarbeid med sektor, for å se hvilke endringer vi kan gjøre i for eksempel visninger og aggregater. Målet er å ivareta elevenes personvern, men samtidig sørge for at skolene får se de visningene de har behov for i sitt lokale kvalitetsutviklingsarbeid.

Statistikkbanken

I statistikkbanken publiserer vi fortløpende tall for nye årganger av alle statistikker som direktoratet er ansvarlig for. I 2022 publiserte vi for første gang statistikk over videreutdanning for lærere, avlagte privatisteksamener og

dekningsgrad i barnehage.

Vi startet også et større arbeid med å migrere data fra Elevundersøkelsen fra eldre tekniske systemer til nye, som forberedelser til publisering i 2023. På sikt skal alle brukerundersøkelsene inn i Udir sine statistiksider . I tillegg utviklet vi første versjon av et åpent API, som ble lansert i januar 2023. Ved hjelp av dette kan brukere hente ut data til bruk i egne systemer, direkte fra statistikkbanken.

Analysebrettene

Analysebrettene ble publisert i juni 2021, og gir en oversikt over tall som er sentrale for å vurdere kvaliteten i opplæringstilbudet. Hovedmålgruppen er små og mellomstore kommuner, men tilbakemeldinger viser at analysebrettene også er mye brukt blant større kommuner og andre interesserte.

Brukerinvolvering var en viktig del av utviklingen av analysebrettene. Vi fikk mange tilbakemeldinger fra brukere, og har tatt med oss disse inn i videreutvikling av analysebrettene i 2022. Per nå er det i hovedsak beskrivende statistikk som er tilgjengelig i analysebrettet, men i tiden etter lansering har vi arbeidet med å utvikle innhold som i enda større grad kan bistå brukerne i analysearbeidet. Dette innholdet omfatter blant annet visninger for å kunne følge utviklingen for årskull, og statistikk om det samiske området. I tillegg har vi jobbet med nye visninger for brukerundersøkelsene, med spesielt fokus på Elevundersøkelsen. Det nye innholdet er fortsatt under arbeid, og er foreløpig ikke publisert.

Barnehagefakta

Barnehagefakta er et verktøy og en nettside som på en enkel måte skal presentere og visualisere fakta og nøkkelindikatorer om barnehager i Norge. Målgruppen er primært foreldre som ønsker å orientere seg i barnehage tilbudet før de skal søke barnehageplass.

Barnehagefakta gir informasjon om de ansattes utdanning, resultater fra Foreldreundersøkelsen, antall barn per ansatt/barnehagelærer og om barnehagen oppfyller pedagognormen. I tillegg har Barnehagefakta opplysninger om den enkelte barnehagens beliggenhet, kontaktinformasjon, leke- og oppholdsareal, antall barn i barnehagen og eierform som privat eller offentlig barnehage.

Tallene i Barnehagefakta er basert på opplysninger som barnehagene selv rapporterer i årsmeldingen til BASIL i desember hvert år, og tallene er kvalitetssikret av kommunen, statsforvalteren og direktoratet. I februar hvert år oppdateres Barnehagefakta med nye tall fra det forrige året.

I løpet av 2022 hadde Barnehagefakta i overkant av 39 000 besøk. Dette er en liten nedgang fra 2021, da nettsiden hadde over 39 400 besøk. Bare i februar 2022 hadde Barnehagefakta over 7 300 besøk, noe som utgjør ca. 19 prosent av totalt antall besøkende på nettsiden i 2022.

Støtte til lokalt arbeid med kvalitet

Direktoratet legger til grunn at utvikling av kvalitet handler om utvikling innen tre gjensidig avhengige områder. De tre områdene er utvikling av kunnskapsgrunnlag for barnehage og skolen, utvikling av gode prosesser lokalt for vurdering av tilstanden i sektorene, og utvikling av gode verktøy og ressurser som kan støtte barnehage- og skoleeieres lokale arbeid med kvalitetsutvikling.

I dette ligger at et godt nasjonalt kunnskapsgrunnlag må suppleres med annen støtte for å bidra til at barnehageeiere og skoleeiere arbeider kunnskapsbasert i utviklingen av barnehagene og skolene sine og overfor lærebedrifter. Direktoratet har flere ressurser som er ment å støtte opp under utvikling av gode prosesser lokalt for vurdering av tilstanden i sektor og støtte til kvalitetsutvikling. Vi samarbeider også med statsforvalter for å bidra til deres støtte av eiere i bruk av tall til lokalt arbeid med kvalitet.

Udirs nettsider om lokalt arbeid med kvalitet og kompetanse

Gjennom 2022 har vi jobbet systematisk med å utvikle nye nettsider for å støtte lokalt arbeid med kvalitet og kompetanse. Sidene er felles for barnehage, skole, SFO og fag- og yrkesopplæring, og ble publisert i november 2022.

Mål for de nye nettsidene er å vise:

- de ulike fasene i et utviklingsarbeid og hvordan de bør inngå i en helhet
- hva direktoratet har av støtte og verktøy, og anbefale hva de kan brukes til
- hva man kan få ut av ulike kompetansehevingstiltak, og anbefale hva de kan brukes til
- hva man kan få ut av tilskuddsordninger for lokal kompetanseutvikling
- hva som er lovpålagte krav, og gi råd om hvordan man oppfyller dem
- hva som er relevant støtte for de ulike delene av utdanningsløpet, også på tvers av sektorer

Gjennom 2023 vil vi prioritere forvaltning og videreutvikling av nettsidene.

Kvalitetsvurderingsverktøy for barnehage

I 2022 har vi gjort et forarbeid til utvikling av nytt kvalitetsvurderingsverktøy for barnehager. Formålet er at verktøyet skal gi barnehager en mulighet til å sammenstille informasjon og bruke dette til analyse i kvalitetsutviklingsarbeidet lokalt. Arbeidsgruppen har definert formålet med hva verktøyet skal være, og bedt Rambøll om å innhente en oversikt over eksisterende verktøy for prosesskvalitet i barnehagen. Oversikten mottok vi høsten 2022. Denne høsten hadde vi også inne 14 personer fra sektor for å gjennomføre en designsprint. De hadde ulike roller, som barne- og ungdomsarbeidere, pedagogiske ledere, barnehageleder og barnehageeier.

Ståstedsanalyse for skole

Ståstedsanalysen er et frivillig refleksjonsverktøy til bruk i skolebasert vurdering og analyse av lokale kompetansebehov. Verktøyet kan styrke profesjonsfellesskapet i skolen gjennom å legge til rette for drøfting av sammenheng mellom resultat og praksis. Ståstedsanalysen har tre faser, i tillegg til oppstartsfasen. Fasene følger samme oppbygning som i kvalitetsutvikling; innhente kunnskap, analysere og vurdere, samt planlegge mål og tiltak. Når skolen har fullført analysen, deles den med skoleeier. Ståstedsanalysen ble lansert i ny drakt på udir.no i 2021. Etter lansering har vi jobbet med å kommunisere verktøyet og endringene ut mot sektor. Vinteren 2023 skal vi blant annet lansere filmer som viser eksempler på bruk av verktøyet. Vi jobber også kontinuerlig med å gjøre mindre justeringer og videreutvikle systemet for å kunne tilby et brukerrettet og godt digitalt verktøy. Vi har i 2022 begynt arbeidet med å forbedre innholdet i oppstartsfasen og sørge for at prosessen er i tråd med udir.no og andre kompetanse- og utviklingstiltak.

Den tekniske plattformen er noe begrenset. Dette er en utfordring for videreutvikling. Samtidig har enkelte av statistikkene vært vanskelig å importere inn i verktøyet, spesielt etter at nye fagkoder ble implementert i 2020. Vi ser potensialet i å samordne ståstedsanalysen bedre med de andre statistikkverktøyene våre.

Tilstandsrapport for skole

Tilstandsrapporten skal gi et utgangspunkt for dialog, drøfting og planlegging av arbeidet med kvalitetsutvikling i kommunene og fylkeskommunene. Den nye malen for tilstandsrapport for grunnskole og videregående skole ble lansert i 2021. Verktøyet skal på en enkel og visuell måte hjelpe skoleeiere å finne frem til og tolke resultatene sine. I 2022 har vi tilgjengeliggjort ny statistikk i verktøyet fortløpende etter publisering, samt videreutviklet rapportmalen.

Bruk av verktøyene våre

Vi har hatt en økning i antallet besøkende på statistikksidene. Omtrent 340 000 besøk/206 000 brukere/727 000 sidevisninger i 2022. Trafikken er relativt jevnt fordelt utover året, men vi ser en økning i antall brukere og antall besøk andre halvår sammenlignet med første halvår.

Første halvår var det 98 000 brukere, 163 000 besøk og 378 000 sidevisninger. Andre halvår: 116 000 brukere, 176 000 besøk og 348 000 sidevisninger.

Av analysebrettene er analysebrett for grunnskole særlig mye besøkt, noe som kan skyldes at det foreløpig er det som har mest innhold. Vi ser at analysekompetansen blant brukere av statistikken og verktøyene våre er varierende. Statistikken brukes av skoleeiere og skoleledere, men også av våre egne medarbeidere, departementet, forskere, journalister, foreldre og politikere.

Analysenotater

Hver publisering av ny statistikkårgang følges av et analysenotat, hvor vi omtaler status og utvikling i de enkelte måltall. I notatene lenker vi til tallene i statistikkbanken, og i statistikkbanken lenker vi til analysenotatene. Slik hjelper vi brukeren med å finne fram til og tolke tallene. I 2022 publiserte vi 24 analysenotat. Analysene har ofte stor nyhetsverdi, og fanges opp i media, i tillegg til å informere politisk ledelse om den siste utviklingen.

Utdanningsspeilet

Utdanningsspeilet er direktoratets årlige publisering om tilstanden i barnehage- og skole-Norge, og er en viktig del av kunnskapsformidlingen vår. Her presenteres oppdatert statistikk og forskning om hele løpet fra barnehager til videregående opplæring. Utdanningsspeilet gir oversikt over de store utviklingstrekkene, i tillegg til mer dyptgående analyser på utvalgte tema. De seks kapitlene i Utdanningsspeilet 2022 var barnehage, grunnskole, videregående opplæring, kostnader til barnehage og grunnopplæring, skolemiljø og trivsel, og digital skolehverdag.

Målgruppen er departementet, politikere, skoleeiere, skoleledelse, og andre som interesserer seg for våre sektorer og viktige samfunnsprosmål.

Vårt arbeid med formidling av kunnskapsgrunnlaget

Det viktigste vi gjør for å styrke arbeidet med kunnskapsbasert utvikling i sektor er å tilgjengeliggjøre kunnskapsgrunnlaget på en brukervennlig måte og å støtte og veilede det lokale nivået. Dette innebærer å lytte til behovene i sektor, gi best mulig informasjon og gjøre kunnskap enkelt tilgjengelig. Vi utvikler stadig arbeidsmetodene våre for bedre å fange opp brukerbehov slik at vi kan gjøre statistikk og annet kunnskapsgrunnlag mer tilgjengelig for lokal analyse. Vi må stadig bli bedre på formidling, og ser også at ulike eiere har ulike forutsetninger når det gjelder kapasitet og kompetanse til å drive systematisk og kunnskapsbasert utvikling. Det kan være behov for enda mer tilpassede visninger av nøkkeltall, og mer skreddersøm av analyseveiledning og verktøy enn det vi tilbyr i dag.

En tilbakemelding fra sektor er at direktoratets støtte til lokalt arbeid med kvalitet er fragmentert og lite sammenhengende. Dette kan henge sammen med at ressursene ofte er et resultat av enkeltoppdrag om å utvikle støtte til en særskilt målgruppe, etterfulgt av tilsvarende oppdrag til andre målgrupper senere. Et eksempel på dette er ståstedsanalysene, der vi først fikk oppdrag for skole, senere for barnehage, og til sist for PPT. En slik praksis gjør det utfordrende å bygge mer helhetlige og sammenhengende tjenester for sektorene våre.

Det er behov for en mer helhetlig tilnærming til utvikling av støtte til lokalt arbeid med kvalitet. Dette innebærer at støtte til å innhente informasjon, analysere og vurdere, planlegge og gjennomføre tiltak ses i sammenheng, og at støtte utvikles med tanke på alle våre sektorer. Behovet for mer sammenheng i støtten forsterkes av ambisjonen om et helhetlig system for etter- og videreutdanning.

Systemer for innhenting av data

Ny teknisk løsning for brukerundersøkelsene

I 2022 startet vi arbeidet med å utvikle en ny teknisk løsning for å gjennomføre brukerundersøkelsene. Den nye løsningen skal sørge for en brukervennlig og sikker administrering og gjennomføring av de ulike undersøkelsene. For å sørge for god innsikt om brukernes behov ble det gjennomført ulike intervjuer, workshoper og brukertester med skoler, barnehager, fylkeskommuner og representanter fra fagopplæringen. Systemet skal i større grad enn tidligere eies og driftes av direktoratet selv, og skal benytte felleskomponenter for pålogging og gjennomføring av undersøkelsen. I utviklingen av den tekniske løsningen har vi jobbet tett med Digdir for å videreutvikle Altinns felleskomponent, Altinn Studio 3.0. Det nye systemet tas i bruk for Elevundersøkelsen og Foreldreundersøkelsen i barnehage fra høsten 2023.

I tillegg til utviklingen av en ny teknisk løsning for brukerundersøkelsene, startet vi i 2020 en faglig revisjon av Elevundersøkelsen som omfattet endringer i undersøkelsens design og innhold. I mai 2022 ble revisjonen satt på vent til utvalg for kvalitetsutvikling i skolen har levert sin sluttrapport høsten 2023, og oppfølgingen av denne er besluttet. Bakgrunn for vurderingen er at revisjonen av Elevundersøkelsen kan berøre utvalgets arbeid.

Nytt BASIL og GSI

Høsten 2022 startet vi utviklingen av en ny teknisk plattform for innsamling av data fra barnehager og grunnskoler som skal erstatte dagens BASIL og GSI. Det skal utvikles en felles plattform for de to systemene som skal være klar til bruk høsten 2024. Systemene skal eies av direktoratet og legges til rette for en sikker, brukervennlig og fremtidsrettet innsamling av data med høy kvalitet fra grunnskoler og barnehager.

Fornyelse av flere tekniske løsninger

Vi er i gang med nødvendig fornyelse av flere tekniske løsninger. Vi erfarer at det er mange avveininger og veivalg i slike prosesser. Vi legger digitaliseringsrundskrivet til grunn for ulike prinsipielle valg, og er opptatt av å finne gode løsninger som møter ulike brukerbehov, utnytter muligheter i ny teknologi og sikrer god risikostyring i både utvikling og forvaltning av løsningene.

Internasjonale undersøkelser

Internasjonale undersøkelser er en nyttig kilde til kunnskap om status og utvikling i norske barnehager og skoler. Norge deltar i flere internasjonale komparative undersøkelser som kartlegger kompetansen til elevene på sentrale fagområder som lesing, matematikk, naturfag, demokrati, digitale ferdigheter og medborgerskap. Norge deltar også i undersøkelser rettet mot ansatte i skoler og barnehager. Formålet er å kartlegge ulike aspekter ved arbeidshverdagen deres, som arbeidsmiljø og trivsel, muligheter for kompetanseutvikling, og ledelse.

I 2022 deltok Norge med datainnsamling til to studier: PISA (Programme for International Student Assessment, i regi av OECD) og ICCS (International Civic and Citizenship Education Study, i regi av IEA). PISA måler 15-åringers kompetanse i lesing, matematikk og naturfag. Undersøkelsen gir også informasjon om andre forhold ved skolen, som elevenes interesser, holdninger og oppfatninger av undervisning og læringsmiljø. ICCS måler kunnskaper, holdninger og vurderinger om demokrati og medborgerskap hos elever på 9. trinn. Resultatene fra både PISA og ICCS skal etter planen publiseres i desember 2023.

Den internasjonale studien PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) kartlegger og sammenligner leseferdighetene til elever rundt 10-års alder. I Norge vil det si elever på 4. og 5. trinn. Etter planen skulle resultater fra PIRLS 2021 publiseres i desember 2022, men ble utsatt til mai 2023. Bakgrunnen for utsettelsen er at studien er gjennomført under koronapandemien, noe som har hatt konsekvenser for hvordan dataene kan analyseres. For å gjøre gode analyser trenger forskerne mer tid enn opprinnelig planlagt.

Samarbeid med partene i arbeidslivet om kunnskapsbasert utvikling i fag- og yrkesopplæringen

I 2021 oppnevnte direktoratet samarbeidsrådet for fag- og yrkesopplæringen og 10 faglige råd for en ny

fireårsperiode. Disse representerer partene i arbeidslivet og er rådgivende organ overfor utdanningsmyndighetene (KD, Udir og HK-dir). Rådene de gir, utgjør et viktig kunnskapsgrunnlag for avgjørelser om fag- og yrkesopplæringen.

I 2022 har de faglige rådene jobbet spesielt med saker i forbindelse med implementering av fagfornyelsen. En viktig del av dette arbeidet har vært innspill til kompetansepakke for innføring av nye læreplaner - opplæring i bedrift. Videre har rådene vurdert hvilke fagområder som bør prioriteres i tilskuddsordningen for å utvikle læremidler til fag og fagområder som ikke har et markedsgrunnlag.

En stor del av rådenes oppdrag i 2022 har vært knyttet til oppfølging og tiltak i Fullføringsreformen. Flere av oppdragene har vært rettet mot opplæring for voksne, og både vi og HK-dir har vært oppdragsgivere. Viktige eksempler er oppdraget om modulstrukturert videregående opplæring for voksne, og utredning om eksamensordning for praksiskandidater.

De faglige rådene har rådgitt direktoratet i omtrent 20 utredninger knyttet til søknader om endringsforslag i fag- og yrkesopplæringen. Forslagene kan innebære alt fra nytt innhold i læreplaner til opprettelse av helt nye lærefag. Myndighetene skal legge særlig stor vekt på forslag og anbefalinger fra de faglige rådene om endringer i tilbudsstrukturen på vg3. I arbeidet med å utvikle nye læreplaner på vg3 for opplæring i bedrift skal de faglige rådene ha avgjørende innflytelse på det faglige innholdet. En sentral del av samarbeidet generelt, og arbeidet med endringsforslag spesielt, er kompetanseoverføring og løpende dialog om utviklingen i bransjene og sektorene som har betydning for utdanningstilbudet.

Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY) skal gi råd i overordnede og tverrgående problemstillinger, og ta initiativ for å fremme fag- og yrkesopplæringen i tråd med arbeidslivets behov for kompetanse. Rådet har i 2022 hatt særlig fokus på arbeidet med ny opplæringslov og forskrift, og oppdrag knyttet til oppfølging av Fullføringsreformen. SRY samarbeidet med Det europeiske senter for utvikling av yrkesrettet opplæring (Cedefop) om seminaret "Fremtiden for yrkesfag i Norge", og følger opp arbeidet i 2023. SRY har også jobbet med mandat for nasjonalt senter for yrkesfag.

Forberedelser til ny opplæringslov

I forbindelse med at Kunnskapsdepartementet utarbeider ny opplæringslov som vil tre i kraft tidligst skoleåret 2024–2025, har vi igangsatt to oppdrag som har til hensikt å gi mer kunnskap om etterlevelse av regelverket i opplæringssektoren. I tråd med tildelingsbrev fra departementet, skal direktoratet planlegge og iverksette tiltak for å støtte kommuner, fylkeskommuner og skoler i arbeidet med å bruke, tolke og forstå den nye loven og forskriften til loven. Basert på resultatene, vil vi sette i gang tiltak for å sikre etterlevelse av ny opplæringslov. Vi skriver mer om arbeidet med ny opplæringslov i brukereffekt mål 3.

Tilsyn

I 2022 ferdigstilte Deloitte en evaluering av dagens tilsynspraksis hos direktoratet og statsforvalter. Alle stadier av tilsynsprosessen ble undersøkt, med et spesielt fokus på hvilken virkning tilsyn har, når i tilsynsprosessen eventuell retting av brudd på regelverket skjer, og hva slags type brudd som rettes på de ulike stadiene. Evalueringen undersøkte også om endringene som blir gjort etter tilsyn blir varige i kommunene og skolene.

Rapporten viser at det er en bred oppfatning om at tilsyn virker, og at det fører til læring. Treffsikkerhet er førende for valg av tilsynsobjekt og tilsynsystema, noe som kan påvirke når i prosessen brudd på regelverket rettes. Rapporten viser også at møter, gjerne fysiske, er viktige for dialog og tillit.

Utvidet rett til videregående opplæring

Regjeringen har i stortingsmelding om fullføringsreformen foreslått å utvide retten til videregående opplæring. Formålet med dette er å fjerne barrierer slik at flere deltar i og fullfører videregående opplæring, og på lengre sikt kommer seg over i videre utdanning og/eller arbeid. I 2022 fikk vi i oppdrag fra departementet å evaluere denne utvidede retten, og oppdraget utføres av Proba A/S. Evalueringen vil foregå i flere stadier, der vi først ser på implementering, deretter måloppnåelse og langtidseffekt av reformen. På grunn av omfanget har evalueringen en tidsramme helt fram til 2034.

Kunnskap om aktuelle tema

Streik blant ansatte i barnehage og skole

I juni 2022 ble flere lærere tatt ut i streik. Ved skolestart i august ble streiken trappet opp, og stadig flere skoler ble berørt. Etter 111 dager med streik ble streiken avsluttet med tvungen lønnsnemd 27. september 2022. Streiken rammet skolene ulikt. Noen skoler hadde lærere som var i streik i flere uker, mens andre skoler var uberørt. Under lærerstreiken hadde direktoratet et løpende ansvar for å følge med på tilstanden i sektorene våre. Dette gjelder også når en streik rammer elever, lærlinger og voksne under opplæring.

Vi samlet inn erfaringer fra statsforvalterne, og leverte to rapporter til Kunnskapsdepartementet i løpet av september 2022. Ulike aktører i skolen meldte om bekymring for læringstap som følge av streiken. Det ble også meldt om bekymring for konsekvensene for det psykososiale miljøet og elevers psykiske helse, både for grupper og enkeltelever. I etterkant av streiken er det rapportert om mindre trivsel og motivasjon blant lærere. Ettersom det fortsatt er behov for å innhente kunnskap har vi fått i oppdrag fra departementet å følge med på hvordan kommunene og fylkeskommunene følger opp konsekvensene av streiken. Den første rapporten ble levert i desember 2022, og en ny rapport vil bli levert i april 2023.

17. oktober ble omkring 1000 barnehageansatte tatt ut i streik. Streiken ble i løpet av kort tid trappet opp, og 2. november var omkring 2400 barnehageansatte tatt ut i streik. Vi ønsket å vite mer om omfanget og konsekvensene av streiken, og sendte derfor ut spørsmål om dette til statsforvalterne som hadde barnehageansatte i streik. Tilbakemeldingene viste blant annet at alle berørte barnehager fortsatt holdt åpent gjennom streiken. Tilbudet var imidlertid redusert. Flere barnehager praktiserte ulike rotasjonsordninger, og mange barnehager manglet et fullverdig pedagogisk tilbud. Alle statsforvalterne meldte at sårbare barn og familier ble ivaretatt under streiken. Vi rapporterte til departementet i oktober og november. Barnehagestreiken ble avsluttet 16. november.

Ukrainske barn og unge

I februar 2022 invaderte russiske styrker Ukraina. Det førte til at mange ukrainere måtte flykte - internt, til nabolandene – og til Norge. I løpet av 2022 har til sammen 36 605 personer fra Ukraina søkt om «kollektiv beskyttelse» i Norge, og 5517 personer fra ulike land har søkt om asyl.

For direktoratet har det vært særlig viktig å vektlegge betydningen av et godt og trygt tilbud i barnehager og skole i henhold til opplæringsloven, for alle barn og unge som oppholder seg i Norge. Dette har vi bl.a. gjort gjennom formidling, i pådriverarbeid og gjennom støtte og veiledning på udir.no. Barnehage og skole bidrar til å normalisere situasjonen for barn og unge på flukt, ved å bidra med forutsigbarhet, lek, læring og vennskap. Barnehage og skole legger til rette for inkludering i lokalsamfunnet og fungerer ofte som en viktig kobling til øvrige deler av tjenesteapparatet. Omtrent 33 prosent av de ankomne fra Ukraina i 2022 er barn og unge under 18 år. Dette utfordrer kommunene og fylkeskommunene med tanke på tilstrekkelig antall plasser i barnehager, skoler og videregående opplæring, nok hender og riktig kompetanse til å ivareta språklige, faglige og psykososiale behov.

En viktig oppgave gjennom 2022 har vært å kartlegge kommunene og fylkeskommunenes kapasitet til å gi et tilbud, og få innsikt i de tilbudene som gis lokalt. Vi har benyttet ulike kilder i dette arbeidet. Blant annet har vi gjennomført en egen spørring til fylkeskommunene om tilbud i videregående opplæring, og spørringene til skole-Norge høsten 2022 inneholdt en egen del med spørsmål knyttet til fordrevne elever fra Ukraina. For å få nærmere beskrivelser gjennomførte vi også intervjuer med et utvalg kommuner, barnehager og skoler.

Vi har samarbeidet med andre direktorater der det har vært hensiktsmessig, blant annet gjennom å benytte Statsforvalterens fellesløsning for rapportering (STAF). Gjennom STAF har vi fått kommunenes kvalitative vurderinger av tilbudet, og fått informasjon om antall barn og elever som bor i kommunen og antall som mottar et tilbud. Rapporteringen har ført til noen utfordringer. Det er noen steder registrert flere flyktninger i opplæringstilbud enn det er i kommunen, og det er også oppdaget avvik mellom tallene oppgitt i STAF og bosettingstall fra UDI og IMDi. Vi har derfor midlertidig gått vekk fra å be om at kommunene rapporterer antall. Sammen med KD har vi dialog med Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) om hvordan få best tallgrunnlag fra kommunene.

Et godt kunnskapsgrunnlag er viktig for å gjøre gode vurderinger rundt behov for nasjonale tiltak. Direktoratet har bidratt med innspill til departementet, blant annet i forbindelse med vurderinger av behov for midlertidige regelverksendringer og regjeringens innsats på tvers av flere sektorer i håndtering av masseflyktsituasjonen. I tillegg til å hente inn kunnskap har vi deltatt i jevnlige møter med departementet, statsforvalterne og fylkeskommunene knyttet til Ukraina-situasjonen. Vi har også deltatt på tverrdepartementale og tverrdirektorale møtearenaer. I tillegg har vi hatt god dialog med kompetansemiljøer som kan bidra med innsikt i behovene nyankomne flyktninger har i møtet med det norske samfunnet, barnehager og opplæring.

I 2022 har vi jobbet med informasjon på udir.no rettet mot kommuner og fylkeskommuner som tar imot flyktninger i barnehager og skoler. Vi har digitalisert og revidert veileder for innføringstilbud. Vi har også utviklet informasjonsmateriell om det norske barnehage- og opplæringssystemet til flere språk, inkludert russisk og ukrainsk. I løpet av våren samarbeidet vi med andre direktorater om flere webinarer der målgruppen var ansatte i relevante tjenester i kommunene, inkludert barnehage og skole. Vi har etablert dialog med aktuelle kompetansemiljøer som «Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring» og «Det europeiske Wergelandssenteret» om behov for støtte og veiledning til sektor.

Post-pandemi

Ved oppstarten av 2022 var det strenge koronarestriksjoner på grunn av høye smittetall. I desember 2021 fikk vi i oppgave å levere månedlige rapporteringer og konsekvensene av pandemien i barnehage og skole, og om vår vurdering av tiltakene. Vi leverte rapporter i januar og februar. Utover våren ble restriksjonene lettet, og

rapporteringsbyrden ble lavere. Det ble levert en siste månedsrapport i april 2022 som hadde arbeid med fagfornyelsen som tema. I tillegg ble det bestilt rapporter fra eksterne forskningsmiljøer. OsloMet fikk i oppgave å undersøke konsekvenser av pandemien i barnehagen og konsekvenser for overgangen til skole. Disse rapportene ble publisert tidlig høst 2022. I tillegg lyste vi ut et større forskningsprosjekt som skal undersøke konsekvensene av pandemien for elever på ungdomstrinnet. Den første rapporten fra dette prosjektet kommer våren 2023.

Fravær

I forbindelse med koronapandemien ble det innført midlertidige unntaksregler for føring av fravær for elever i 10. trinn og videregående opplæring. Unntaket gikk ut på at alt fravær av helsegrunner kunne dokumenteres via egenmelding for myndige elever, og med foreldrebekreftelse for de under 18 år. Unntaksreglene var gjeldende fra mars 2020 til og med skoleåret 2021–2022, og gjør at det ikke er mulig å si noe om elevenes reelle fravær gjennom årene med pandemi.

Som en konsekvens av at helserelatert fravær ikke medregnes i statistikken ser vi naturlig nok en nedgang i det registrerte fraværet, både på grunnskolen og i videregående opplæring. Timefraværet øker derimot for skoleåret 2021–2022.

Fravær på 10. trinn de siste 5 årene

Median	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22
Median dager	6,0	6,0	4,0	1,0	2,0
Median timer	5,0	5,0	3,0	2,0	3,0

Fravær i vgo de siste 5 årene

Median	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22
Median dager	3,0	3,0	2,0	0,0	0,0
Median timer	10,0	11,0	7,0	8,0	9,0

Andelen elever som ble stående uten vurderingsgrunnlag («ikke vurderingsgrunnlag», IV) i minst ett fag har holdt seg stabil gjennom årene med pandemi, og gjaldt om lag 5000 elever for skoleåret 2021–2022. For 70 prosent av elevene knytter dette seg til manglende vurderingsgrunnlag i fag. De resterende 30 prosentene fikk IV på grunn av overskredet fraværsgrense. Dette er en nedgang på 37 prosent fra året før, og mye lavere enn før pandemien.

De midlertidige unntaksreglene har ført til at andelen som får IV på grunn av fraværsgrensen har gått betraktelig ned, samtidig som andelen som får IV er ganske lik som før pandemien. Det ser dermed ut til at mange av de som tidligere har fått IV grunnet fraværsgrensen, nå får IV grunnet manglende vurderingsgrunnlag.

Direktoratet er, gjennom arbeid med oppdrag 2022-027 Om fravær i grunnskolen og videregående skole, i en prosess med å fremskaffe en ny og oppdatert kunnskapsoversikt knyttet til bekymringsfullt skolefravær. Kunnskapsoversikten utarbeides av Fafo, og leveres 15. april 2023. I tillegg er bekymringsfullt fravær tema i

spørsmål til Skole-Norge både høsten 2022 og våren 2023. Vi jobber også med å nyansere fraværstatistikken. I tillegg til å produsere statistikk om fraværet slik det føres på vitnemålet, jobber vi med å innhente og publisere statistikk om det totale fraværet, det vil si fravær inkludert dokumentert fravær, udokumentert fravær og rettighetsfravær. Ambisjonen er å publisere disse tallene for første gang skoleåret 2022–2023, ved neste publisering høsten 2023.

Bekymringsfullt fravær er et aktuelt og viktig tema med stort behov for et nyansert og oppdatert kunnskapsgrunnlag. I påvente av ny kunnskap har vi valgt å ta ned den tidligere nettsiden. Vi har nå en midlertidig nettside som vil bygges ut i løpet av våren 2023. I tillegg jobber vi med tematikken på andre måter, blant annet ved å arrangere en faglig samling for statsforvalterne våren 2023. I det videre arbeidet ønsker vi ha et nærværsperspektiv med fokus på betydningen av et trygt og godt skolemiljø for å forebygge fravær. Fra og med skoleåret 2022–2023 vil vi ha en mer nyansert fraværstatistikk som vil gi oss mer kunnskap om omfanget av fraværet i skolen og på sikt utviklingen av bekymringsfullt skolefravær.

En digital skolehverdag

I 2022 mottok vi en kunnskapsoversikt over forskning og erfaringer knyttet til den digitale tilstanden i Skole-Norge. Prosjektet var et samarbeid mellom Kunnskapssenter for utdanning ved Universitet i Stavanger, samt Universitetet i Oslo og Høgskulen i Volda. Formålet med oppdraget var å si noe om den digitale tilstanden i Skole-Norge per 2022, men også å bidra til en mer enhetlig begrepsbruk, samt forberede et større forskningsprosjekt om temaet.

Rapportens gjennomgang av norsk og internasjonal forskning viser blant annet at bruk av digitale verktøy kan bidra til en mer engasjerende og relevant læring for elever, men at det samtidig kan være utfordrende for lærere og skoleledere. Lærerens digitale kompetanse er også en avgjørende faktor for å oppnå god læring med digitale verktøy i skolen. Resultatene fra rapporten har vært et utgangspunkt når vi har gitt tilbakemelding på Kunnskapsdepartementets strategi for digital kompetanse og infrastruktur i barnehage- og skole, som kommer i 2023.

Med utgangspunkt i tiltakene i handlingsplanen organiserte vi to rundebordskonferanser om digitalisering i opplæringen i 2022. Konferansene var for og med forskere, og formålet har vært å bidra til å styrke fagnettverk og skape en arena for å diskutere problembeskrivelser og hypoteser, samt å bidra til en omforent begrepsforståelse. Den første konferansen ble avholdt på våren. Tema for denne konferansen var digital kompetanse, algoritmisk tenkning og læringsanalyse. Den siste rundebordskonferansen ble avholdt i Oslo før jul, med fokus på kunnskapsgrunnlaget som ble publisert i forkant av konferansen. Disse konferansene var de to siste i rekken av tre, hvor den første ble avholdt digitalt i 2021. Mellom 30 og 50 forskere fra inn- og utland har deltatt på hver av konferansene.

Prioriteringer mellom planlagt arbeid og uforutsett kunnskapsbehov

Vi har ansvar for å fremskaffe et godt kunnskapsgrunnlag om tilstanden i våre sektorer. Det er omfattende arbeid, og i tillegg til faste og planlagte aktiviteter, skjer det uforutsette hendelser som krever at vi følger ekstra med. I 2022 har vi kartlagt status i forbindelse med både pandemi,

flyktningsituasjon og streik. Vår vurdering er at vi har hatt et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag om situasjonene som har oppstått, men rapporteringen krever raske omprioriteringer av innsats, både hos oss selv og i sektor. Det må gjøres løpende vurderinger og prioriteringer av ressursbruk opp mot kunnskapsbehov.

Mer kunnskap om de yngste barna

Organisering av barnehagehverdagen

Oppdrag om erfaringer med ulike måter å organisere barnehagehverdagen på ble igangsatt våren 2022. Bakgrunnen for oppdraget er at regjeringen i Hurdalsplattformen har forpliktet seg til å øke andel barnehagelærere og fagarbeidere i barnehagen. Forslaget til regjeringen vil både øke fagkompetansen i barnehagen og kompetansesammensetningen hos personalet. Det er derfor behov for å få en bedre forståelse av hvordan barnehagene organiserer hverdagen, benytter sin samlede fagkompetanse og få frem gode eksempler på ulike former for organisering. Første del av oppdraget består av å utvikle en typologi over ulike måter å organisere barnehagehverdagen, og vil foreligge i mai 2023. Basert på typologien vil det ble gjennomført casestudier. Oppdraget avsluttes med en sluttrapport i desember 2024.

Evaluering av seksårsreformen

Evalueringen av seksårsreformen ble igangsatt i 2020. Prosjektet har hatt stor interesse både i media, i fagmiljøet og politisk. I 2021 fikk vi et kortere notat basert på tidligere forskning. I 2022 kom den første rapporten som var basert på prosjektets egen datainnsamling. Rapporten ble lansert på et frokostseminar i Kunnskapsdepartementet 13. desember. I kjølvannet fulgte en rekke medieoppslag og faglige innslag om blant annet lekens plass i begynneropplæringen, bokstavinnlæring og leseforståelse for førsteklassingene. Datainnsamling pågår fortsatt, og en ny rapport kommer i 2023. Prosjektet avsluttes i 2024. I tillegg til å gi viktig informasjon om seksårsreformen og skolehverdagen for førsteklassingene i dag, gir dette prosjektet et viktig kunnskapsgrunnlag om overgangen fra barnehage til skole og om begynneropplæringen.

Vetuva – formidling av forskning på barnehage

Magasinet vårt Vetuva, formidler ny skandinavisk barnehageforskning. Den første utgaven kom i 2014. Det har vært en pause i utgivelsene siden 2019 grunnet forsinkelser i forskningskartleggingen, men i 2022 relanserte vi Vetuva med publisering av en ny og redesignet utgave. Magasinet ble sendt ut til alle landets barnehager, kommuner, barnehagelærerutdanninger og til andre som er interessert i barnehageforskning. Opplaget var 16 500, og magasinet inneholdt temaer som foreldresamarbeid, risikolek, og språkstimulering. En digital versjon finnes også på nettsiden vetuva.udir.no.

Med Vetuva ønsker vi å bringe forskning og praksis tettere sammen for å sikre at kunnskap deles og kan brukes aktivt for å skape en bedre barnehage. Magasinet baserer seg på resultatene fra en kartlegging av skandinavisk barnehageforskning som er utført av Kunnskapssenter for Utdanning (KSU). KSU samler og vurderer kvaliteten på alle forskningsartikler om barnehager i Norge, Sverige, og Danmark. Sammen med en gruppe av barnehageansatte,

har direktoratets redaksjon valgt ut 10 forskningsartikler som kan være interessante og relevante for norske barnehageansatte. Forskningsjournalister har skrevet om disse artiklene på en måte som er lett tilgjengelig for barnehageansatte, med referanser til Rammeplan for barnehagen. Magasinet inneholder også fire dialogkort med spørsmål knyttet til temaene som tas opp. Formålet med kortene er å legge til rette for gode samtaler og diskusjoner, og være et bidrag til personalet i barnehagene for å reflektere over egen arbeidshverdag og praksis. En evaluering fra 2018 viste at Vetuva er godt likt av sektoren, og oppleves som nyttig og troverdig faglig påfyll.

Mål 5: Barnehageeiere, skoleeiere og barnehagestyresmakter utnytter de mulighetene digitaliseringen gir, i læringsarbeidet og de administrative oppgavene

For å lykkes med en digital transformasjon til beste for læring og utvikling, uavhengig av hvor barn og unge er i opplæringen, er vi avhengige av et velfungerende digitalt økosystem. Barn i barnehagen, elever i skolen og lærlinger i lærebedrifter bruker mange digitale systemer fra mange ulike aktører. Gjennom hele løpet vil det skje hyppige endringer i hva slags systemer de bruker. Da er det viktig at informasjonen eies av bruker og kan tas med i alle overganger.

En god digital infrastruktur er grunnmuren som muliggjør og sikrer bruken av digitale løsninger. Infrastruktur består av både fysiske og digitale komponenter som bidrar til at barnehagebarn, elever og lærlinger får tilgang til gode digitale læringsressurser tilpasset ulike behov. Infrastrukturen er avgjørende for et trygt og sikkert læringsmiljø, som blant annet sikrer stabil tilgang, nødvendige filter, personvern og universell utforming.

En godt utbygd og stabil digital infrastruktur er også avgjørende for de administrative oppgavene. Digitale løsninger kan effektivisere prosesser, øke informasjonskvaliteten og understøtte kvalitetssystemene. Dette kan forenkle driften og øke evnen til regelverksetterlevelse hos barnehage- og skoleeiere og frigjøre tid til god læringsledelse blant det pedagogiske personalet.

I 2022 har vi lagt ned en betydelig innsats for å nå mål om mer velfungerende økosystem i våre sektorer. Vi har blant annet gjennomført en rekke kartlegginger av samspillet om digitale læremidler, læringsressurser og administrative løsninger i utdanningssektoren. Vi har gjennomført over 100 intervjuer og en rekke workshops med ulike aktører, som lærere, skoleledere, skoleeiere, innholdsleverandører og tjenesteleverandører. Vi har også intervjuet ledere fra andre sektorer som har erfaringer fra digitale økosystem, eksperter på informasjonssikkerhet, personvern og universell utforming. Det har gitt oss økt innsikt og et godt kunnskapsgrunnlag i arbeidet med fellesløsninger. Videre er det satt i gang flere tiltak på bakgrunn av funnene vi har gjort gjennom informasjonsarbeid, videreutvikling av fellesløsninger og innspill til ny strategi for digital kompetanse og infrastruktur.

Digitalt økosystem for barnehage og skole

Et økosystem består av sentrale premissgivere, leverandører som konkurrerer, leverandører som leverer kompletterende løsninger, og brukere av disse. Et velfungerende økosystem utvikles når aktørene ser en felles nytte i å samarbeide – alle får og alle gir. Økosystemet forutsetter at aktørene enes om felles bruk av standarder og fellesløsninger, slik at de ulike delene fremstår som en helhet, med økt verdi for barnehager, skoler og lærebedrifter.

Vi har fått kartlagt ulike aktørers synspunkter på et økosystem for grunnopplæringen. Kartleggingen viser at det er

ulike oppfatninger blant aktørene knyttet til hva et økosystem er, hvordan økosystemet for grunnsopplæringen ser ut per i dag, og hvordan det bør se ut i fremtiden. Det mangler en felles forståelse for hva et økosystem er. Det fører til at aktørene gjerne definerer begrepet ut fra egen rolle og posisjon. Innsiktsarbeidet viste også at det er uklarheter blant leverandørene rundt bruken av standarder. En klar anbefaling i utredningen er at det bør være et mål å sikre at aktørene i sektoren har et mer omforent syn på hva et fremtidig digitalt økosystem skal være, hvem som er aktørene i det, bruk av standarder og hvordan det skal samhandles.

For å få bedre innsikt i hvordan vi kan få til en formalisering av samarbeidet mellom ulike aktører, satte direktoratet i gang en større undersøkelse høsten 2022, Samspill i sektoren. Undersøkelsen skal kartlegge systembruk og dataflyt i grunnsopplæring og barnehage med tanke på å avdekke gode innsatsområder for standardisering og fellesløsninger. Dette arbeidet skal pågå fram til sommeren 2023 og vil gi oss nyttig innsikt i det videre arbeidet med etableringen av et økosystem for barnehage og skole.

Barnehagebarn, elever og lærlinger bruker mange digitale systemer fra ulike aktører. Data mellom disse systemene deles i begrenset grad. Det er mange årsaker til dette, blant annet divergerende kravspesifikasjoner, ulik bruk av tekniske standarder, forskjellige begrepsdefinisjoner, ulik praksis og arbeidsprosesser og juridiske hindringer. Dette medfører at det er vanskelig å la data følge personen det gjelder, noe som blant annet er en ulempe ved overgangene fra barnehage til grunnskole og videre i skole- og utdanningsløpet. Det skaper også utfordringer knyttet til felles lagring av data i nettet, slik at elever ikke mister data om det digitale utstyret feiler.

I 2022 har det pågått stor aktivitet med tiltakene i Handlingsplanen for digitalisering i grunnsopplæringen 2020 – 2021/ 22. Det gjelder arbeidet med standarder for læringsteknologi, arbeidet med videreutviklingen av Feide og utredning og pilotering av en nasjonal tjenestekatalog for digitale læremidler. Arbeidet med tiltakene har svart på en del av utfordringsbildet i skolesektoren.

Arbeidet med økosystem er krevende. Generelt kan vi si at det er lett å samles om overordnet målsetting, men hva som er nødvendige tiltak og hva konkret et økosystem er og skal være, er det mange meninger og tanker om. Økosystem fremstår ofte som en utfordrende blanding av konkret og abstrakt. Vi ser fram til lansering av strategi for digital infrastruktur og kompetanse som vil gi oss en tydeligere retning, ambisjoner og rollefordeling mellom ulike aktører.

Standarder for læringsteknologi

Standardisering innen utdanningsfeltet er en fast oppgave i direktoratet gitt gjennom virksomhets- og økonominstruksen. Standarder er ett av flere virkemidler som tilrettelegger for økt kvalitet i læringsarbeid og for effektivisering av administrative prosesser. Standarder er avgjørende for å få til et godt samspill mellom leverandørene i sektoren, for å sikre god konkurranse i markedet, for å gi alle leverandører markedstilgang og for å gjøre barnehage- og skoleeiere mindre leverandøravhengige. Standarder gir færre én-til-én-integrasjoner, noe som sparer barnehage- og skoleeiere for utgifter.

Der det er mulig, vil vi basere oss på internasjonale standarder. Internasjonale standarder tilrettelegger for tilgang til det internasjonale markedet og gjør det enklere å forvalte standardene. Vi sprer informasjon om internasjonale standarder og jobber aktivt med å rekruttere norske representanter til de internasjonale standardiseringsaktivitetene. Vi deltar i, og en av våre medarbeidere leder den norske læringskomiteen til Standard Norge som følger det internasjonale arbeidet i standardiseringsorganisasjonene ISO og CEN på området

læringsteknologi (edtech). I tillegg deltar vi aktivt i standardiseringsorganisasjonen 1EdTech, som er verdensledende på å utvikle og vedlikeholde standarder og spesifikasjoner for utdanning. Det siste året har vi hatt en økt innsats og arbeidet tettere sammen med de internasjonale organisasjonene. Vi arbeider kontinuerlig sammen med 1EdTech for å tilpasse globale standarder for bruk i Norge og for å formidle våre nasjonale behov i standardutvikling der det er relevant.

Det er mange fordeler ved å ta i bruk internasjonale standarder. Vi får ta del i kunnskap fra utdanningsinstitusjoner og leverandører i hele verden, og vi får tilgang til et internasjonalt system for forvaltning og oppdatering ved endringsbehov. Men det er også noen utfordringer, knyttet til det å ta i bruk internasjonale standarder nasjonalt. Det vil i mange tilfeller være nødvendig å gjøre enkelte tilpasninger i de internasjonale standardene, slik at de fullt ut ivaretar våre nasjonale behov og samspiller med våre fellestjenester. I 2022 har vi hatt profilering av en internasjonal standard med navn OneRoster. Den beskriver utveksling av informasjon til andre fagsystem fra skoleadministrative systemer, og er en grunnlagsstandard for Feide.

Det siste året har vi særlig vektlagt arbeidet med å oppfylle tiltaket i handlingsplanen om standardisering: «Identifisere, utvikle og tilrettelegge for nye standarder for læringsressurser og styrke innsatsen for at standarder innen alle områder av læringsteknologi tas i bruk i grunnopplæringen». Tiltaket om standardisering er todelt, den ene delen er knyttet spesifikt til standarder for læringsressurser og den andre delen er rettet mot standarder innen alle områder av læringsteknologi. Læringsteknologi dekker alle prosesser for læring og administrasjon i utdanning, og er dermed bredere enn tilgangen til digitale læringsressurser. Eksempler på standardområder er administrative løsninger, eksamensløsninger og prøver, studievalg, vitnemål og digitale ferdighetsmerker, kompetanserammeverk, kompetansemål og e-portefølje.

Vi har kommet godt i gang med å identifisere og vurdere standarder som støtter tilgang til og distribusjon av læringsressurser. I 2022 initierte vi et arbeid hvor vi i samarbeid med organisasjonen 1EdTech om å undersøke hvilke standarder som er mest relevante for oss i Norge. Vi vurderer konkret hvordan disse standardene kan samspille med sektorløsningene Feide og Grep, og samtidig understøtte spillet mellom aktører i sektoren på en god måte.

I 2022 ble det som en del av standardiseringsaktiviteten initiert en satsning om universell utforming av læremidler. Dette har blitt en satsning med mange deltakere og stor aktivitet. I tillegg til direktoratet, inkluderer det brede samarbeidet deltakelse fra Statped, kommuner, leverandører og interesseorganisasjoner som for eksempel Blindeforbundet. Aktiviteten skal resultere i en veileder for universell utforming av læremidler og en anbefaling til en leverandørerkjøring.

Videre utvikling av standarder som byggesteiner i økosystem

Vi har så langt ikke foretatt noen vurderinger av hva som bør ligge i en styrket innsats for at standarder innen alle områder av læringsteknologi skal tas i bruk i grunnopplæringen. Arbeidet med tiltaket i handlingsplanen vil fortsette i 2023. Tiltaket må ses i sammenheng med det å utvikle et økosystem, og i sammenheng med eksisterende og nye felleskomponenter slik som Feide og tjenestekatalog.

Digitaliseringsstrategien for grunnskolelæringen (2017–2021/22) og Handlingsplanen for digitalisering i grunnskolelæringen (2020–2021/22) fremhever betydningen av samspill mellom leverandørene for å effektivisere administrative arbeidsprosesser og for å understøtte gode læringsprosesser. Et viktig virkemiddel i denne sammenheng er standarder og fellesløsninger. Høyere grad av digitalisering i skole og barnehage, med realisering av de målene som er satt, vil kreve at standardiseringsarbeidet styrkes betydelig i tiden som kommer.

Fellestjenesten Feide

Utvikle og forvalte fellesløsninger i sektorene er en fast oppgave i direktoratet gitt gjennom virksomhets- og økonominstruksen. Fellesløsninger er ett av flere virkemidler som tilrettelegger for økt samhandling mellom aktørene i sektoren, effektiv tjenesteproduksjon og tilgang til funksjonalitet hver enkelt aktør ikke er i stand til å produsere på egen basis. Fellesløsninger kan også være et aktivt tiltak for å møte direktoratets mandat om å sikre et likeverdig tjenestetilbud på tvers av geografiske og sosiale skiller.

Feide er en fellesløsning for grunnskolelæringen med funksjonalitet for sikker autentisering og datadeling. Tjenesten gir tjenesteyterne informasjon om identiteten til den autentiserte brukeren, kommune, skole, trinn, klassetilhørighet og undervisningsgrupper. Feide blir benyttet både i grunnskolelæringen og i høyere utdanning. I 2022 var det 1,3 mill. Feide-brukere, og grunnskolelæringen står for 75 prosent. Det ble registrert 218 mill. innlogginger. Ifølge Sikt er tallene de samme som for 2021. Det kan indikere at brukertallene har stabilisert seg.

Feide er en sentral komponent i økosystemet for digitale læringsressurser. Dette innebærer at det er mange aktører og interessenter som er påvirket av Feide og de endringene som gjøres i tjenesten. Omorganiseringer i kunnskapssektoren har også omfattet Feide gjennom opprettelsen av SIKT. I forbindelse med dette har vi sammen med SIKT gjennomgått og fornyet strukturene for samarbeid og prioritering knyttet til Feide i grunnskolelæringen.

Samtidig er fora for dialog med andre aktører og interessenter fornyet. Informasjon om Feide er nyttig for alle kommuner, fylkeskommuner, tjenesteleverandører og private skoler. Vi har derfor etablert et Feide brukerforum som skal sørge for at alle får samme informasjon om Feide og eventuelle nye funksjonaliteter. Samtidig har vi samkjørt oss med KS slik at vi nå får innspill til prioriteringer fra KS-forumet Digioppvekst, som samler representanter fra alle de regionale nettverkene.

I tillegg har vi opprettet et Feide ekspertråd. Deres mandat er å diskutere anvendelsesrelaterte problemstillinger knyttet til Feide og avklare detaljer rundt innmeldte ønsker og behov til Feide-tjenesten. Feide ekspertråd skal være en høringsinstans for forhold som berører bruk av Feide i grunnskolelæringen. I tillegg skal rådet bidra i utprøving og pilotering av ny Feide-funksjonalitet.

Det er forventet at den nye organiseringen vil bidra til bedre informasjon ut til brukere av Feide i 2023, samt føre til raskere utrulling av nye funksjonalitet med påfølgende gevinstrealisering. Organiseringen skal også bidra til raskere avklaringer.

Videreutvikling av kundeportalen i Feide

Barnehagebarn, elever, og lærlinger bruker mange digitale systemer fra ulike aktører. Data mellom disse systemene deles i begrenset grad.

Manglende utveksling av data gir varierende datakvalitet i mange systemer, både lokalt og sentralt. Det medfører ineffektive prosesser, og tjenestenes nytteverdi og pålitelighet svekkes. Arbeidet med datadeling er et av prosjektene i videreutviklingen av kundeportalen i Feide som skal bidra til bedre datakvalitet. Første versjon av ny administrasjon for deling av data i Feide er på plass i Feides kundeportal. Denne versjonen legger til rette for kommunikasjon mellom systemer. Behandlingsansvarlig kan tilgjengeliggjøre data gjennom maskinlesbart grensesnitt for andre tjenesteytere helt åpent eller begrenset. Gjøres det begrenset kan databehandler motta og godkjenne forespørsler om tilgang i løsningen. På den måten får de bedre kontroll på hvem som får tilgang til ulike datasett. Tjenesteytere får gjennom løsningen bedre oversikt over tilgjengelig data for gjenbruk. I tillegg får de utnyttet en felles infrastruktur for tilgang til data. Økt datadeling vil igjen bidra til økt verdiskaping og høyere datakvalitet. Løsningen ble lansert i 2022 og vi har planer om å innhente erfaringer fra de som først tar tjenesten i bruk, for å forbedre den ytterligere. Neste steg vil se på muligheten for at tredjeparter(databehandlere) kan tilgjengeliggjøre maskinlesbare grensesnitt, der de som ønsker tilgang kan søke om det hos de behandlingsansvarlige som databehandleren tjenestegjør for.

I Feides kundeportal er det nå mulig for leverandører å beskrive hvordan de oppfyller et felles kravsett fra skoleeiere som ivaretar krav om informasjonssikkerhet og personvern. Det er gjort med bakgrunn i innsiktsarbeid knyttet til skoleeieres håndtering av dette. Løsningen forenkler både leverandører og skoleeieres arbeid med risiko- og sårbarhetsanalyser og personvernkonsekvensanalyser. Den møter også et behov som begge har gitt uttrykk for er en stor utfordring. I det videre arbeidet med Feide vil vi se på hvordan skoleeieres vurderinger av risiko og sårbarheter kan deles og hvordan vi eventuelt kan støtte prosessen for signering av databehandleravtaler.

Et EU-krav ratifisert i Norge krever at alle tjenester har en tilgjengelighetserklæring innen februar 2023. For skoleeiere, som har skoler som har tatt i bruk mange digitale ressurser, er dette en stor utfordring. Høsten 2022 lanserte vi derfor ny funksjonalitet som gjør det mulig for leverandører å beskrive hvordan de tilfredsstiller kravene til universell utforming i Feide kundeportal. Funksjonen understøtter skoleeieres arbeid med tilgjengelighetserklæringer og forenkler utveksling av slik informasjon for både skoleeiere og leverandørene.

Foresatte har i liten grad oversikt og tilgang til planer, barns digitale læremidler og barns progresjon, samt mulighet til en enkel digital dialog med barnehage og skole. En av forutsetningene for å få til det er at de foresatte kan identifisere seg digitalt, slik at både riktige tilganger og tilstrekkelig konfidensialitet blir ivaretatt. Vi er i ferd med å utvikle en løsning der foresatte kan logge inn på tjenester basert på autentisering ved hjelp av ID-porten og elevtilknytning via Feide. Dette er en etterspurt funksjonalitet. Det gjenstår et større standardiseringsarbeid for å avklare hvilke typer foreldre og nærstående personer til eleven som skal få tilgang til ulik type informasjon, funksjonalitet og beslutninger. I den sammenheng vurderes også behovet for å etablere en fellesløsning der foresatte og barn kan gi og trekke tilbake samtykker digitalt.

Det har gjennom året blitt pilotert ny funksjonalitet for ikke bare å kunne aktivere tjenester på skoleeiernivå i Feide, men også på skolenivå. Funksjonaliteten har vært etterspurt i lang tid og forventes lansert våren 2023.

Feide har fortsatt et større potensial for videre utvikling

Det ligger et stort gevinstpotensial i ytterligere videreutvikling av Feides funksjonalitet både som felles påloggingsløsning i sektoren og som et nav for datadeling i sektoren. Det foreligger en betydelig plan for ytterligere videreutvikling i årene som kommer. I tillegg til videreutvikling av funksjonaliteten vil det i 2023 vurderes hvilket gevinstpotensial som ligger i å benytte Feide i ytterligere deler av sektoren, som barnehage og PP-tjenesten. Det er også aktuelt å vurdere Feide som en eventuell nasjonal felleskomponent tilsvarende MinID, men for de yngre barna. Ressursene knyttet til forvaltning og videreutvikling av Feide er satt under press av alle andre digitaliseringstiltak som har kommet til de siste årene. Det er viktig å sikre en økt satsing på digitaliseringsområdet for å opprettholde dagens satsing på Feide.

Tjenestekatalog for digitale læremidler

I Handlingsplan for digitalisering i grunnopplæringen 2020–2021/2022 sier Kunnskapsdepartementet at en nasjonal tjenestekatalog for digitale læremidler vil kunne bidra til et bedre samspill om tilgang til digitale læremidler og læringsressurser i skolen. Bakgrunnen er at det er vanskelig å få oversikt over digitale læremidler og læringsressurser, og at dette er problematisk både for det pedagogiske arbeidet og for anskaffelsesprosessene i skolesektoren.

Etter å ha gjennomført et innsiktsarbeid om hva en nasjonal tjenestekatalog kan være, startet vi høsten 2022 en pilotering for å se hva som er mulig å realisere.

Målgruppen for piloten er lærere som søker etter læremidler, og målet er bedre oversikt og forenklet planlegging og gjennomføring av undervisning. Men en tjenestekatalog vil også forbedre tilgangen til digitale læremidler.

Tjenestekataloger i markedet i dag har kun beskrevet læremidler på et overordnet nivå og ikke delt opp i mindre deler for å understøtte læreres planleggingsprosess. Piloteringen har testet ut muligheten for å merke og søke opp ikke bare hele læremidler, men også mindre bestanddeler hver for seg. Hver bestanddel går inn i et hierarki der man kan se hvilken større bestanddel denne er en del av og hvilke mindre bestanddeler som utgjør denne. Dette muliggjør helt ny digital støtte for lærere i deres planleggingsprosess, der de kan søke opp ulike undervisningsopplegg som understøtter ønsket kompetansemål og velge det som er best egnet for eleven/gruppen i den læringssituasjonen de står i.

En nasjonal tjenestekatalog vil kunne bidra til å videreformidle informasjon om hvilke læremidler som tilfredsstillter felles krav til informasjonssikkerhet, personvern og universell utforming i den grad dette er avklart enten internt hos en skoleeier eller av et samarbeid på vegne av flere eller alle skoleeiere. Den kan også videreformidle informasjon om hvilke tjenester som tilbyr spesiell tilrettelegging for elever med særskilte behov og som har støtte for språk som for eksempel samisk og ukrainsk.

Gjennom arbeid med piloten er vi i gang med en utredning, som beskriver mulighetene en nasjonal tjenestekatalog kan gi basert på føringer og rammebetingelser samt aktørenes behov, ønsker og forventninger. Per i dag finnes det ikke en nasjonal tjenestekatalog som samler informasjon om alle tilgjengelige ressurser, som oppleves som nøytral

og uavhengig og som i tillegg støttes av en prosess for vedlikehold og oppdateringer. I utredningen vil vi derfor belyse problemstillinger knyttet til nøytralitet og uavhengighet og hvordan en nasjonal tjenestekatalog kan leve ved siden av kataloger i markedet.

Innsiktsarbeidet vi gjorde i 2022 viste at det er behov for sentralisering av flere prosesser. Det gjelder spesielt prosesser knyttet til informasjonssikkerhet, personvern og universell utforming, men også deler av anskaffelsesprosesser. En slik sentralisering vil bidra til økt lokalt handlingsrom, fordi skoleeiere i dag ikke har tilstrekkelige ressurser til å gjennomføre de vurderinger som skal til for å ta i bruk den bredden av digitale læringsressurser som er ønskelig i opplæringen. Tjenestekatalogen kan bidra til å videreformidle hvilke læremidler som ivaretar krav til informasjonssikkerhet, personvern og universell utforming. Vår vurdering er at selve vurderingene bør gjøres gjennom felles oppgaveløsning på tvers av skoleeiere.

I det videre arbeidet bør det utredes hvordan en felles oppgaveløsning, som her beskrevet, kan organiseres og realiseres. Samspillet mellom aktørene i sektoren gjennom utviklingen av Feide, standardisering og tjenestekatalogen er et av flere bidrag til at alle barnehagebarn, elever og lærlinger har et godt og inkluderende leke- og læringsmiljø, hvor de kan mestre, trives og lære.

Finansiering av læremidler

I 2020 fikk kommunene og fylkeskommunene et ekstra tilskudd på 170 mill. kroner fra staten til kjøp av nye læremidler gjennom dekning av merutgifter i anledning fagfornyelsen. I 2021 fikk de et ekstra tilskudd på 100 mill. kroner. Skoleeierne kunne selv velge om de ville kjøpe trykte eller digitale læremidler. I tillegg til ekstra tilskudd i 2020 og 2021 får kommunene og fylkeskommunene en årlig sum til kjøp av læremidler. Siden 2019 har de fått 289 mill. kroner (60 mill. kroner i 2022) gjennom tilskuddordningen for kjøp av digitale læremidler fra direktoratet. Tilskuddordningen er et tiltak innenfor Den teknologiske skolesekken. Ordningen har som mål å bidra til at elever i den norske skolen får bedre tilgang på digitale læremidler av høy kvalitet.

Den årlige tildelingen av midler til kjøp av læremiddel, engangstilskuddene til læremidler og tilskuddordningen for kjøp av læremiddel (2019–2022) har gitt skoleeierne gode muligheter til å finansiere både digitale og trykte læremidler. Etter 2022 faller flere av disse finansieringsordningene bort. Digitale læremidler betales gjennom årlige lisenser, og mangel på finansiering kan gi begrenset tilgang til læremidler for elevene og mindre variasjon i markedet. Vår vurdering er at det fortsatt er behov for en statlig finansieringsordning for innkjøp av læremidler og at disse bør tilpasses en hybrid skolehverdag med både digitale og trykte læremidler.

Tilskuddordning for læremiddel uten markedsgrunnlag

Denne ordningen har eksistert siden slutten av 1970-årene, og har hatt tre områder siden den ble opprettet: læremiddel til smale fagområder, læremidler til elever med behov for særskilt tilrettelegging og læremiddel til minoritetsspråklige elever.

Direktoratet fordeler fortsatt tilskuddsmidler til utvikling av læremiddel og pedagogisk barnehagemateriell innenfor de tre områdene. I 2022 fikk vi 109 søknader med et samlet søknadsbeløp på 280 mill. kroner. Innenfor rammen ble det tildelt totalt 60 mill. kroner til 40 prosjekt.

Den teknologiske utviklingen bidrar til å viske ut skillet mellom læremiddel utviklet til bruk i opplæringen og annen

læringsteknologi. I 2015 gjennomførte Rambøll en evaluering av noen utvalgte læremidler. De kartla samtidig behovet for læremiddel til elever med særskilte behov og for minoritetsspråklige elever. Evalueringen viste blant annet at forvaltningen fungerte godt, og at det fortsatt var behov for tilskudd til utvikling av læremiddel til de to målgruppene. Det har skjedd mye på læremiddelområdet siden 2015. Ny teknologi gjør det mulig å tilrettelegge og tilpasse opplæringen for elever med særskilte behov. Det kan derfor være behov for å evaluere tilskuddordningen på nytt for å undersøke hvordan vi skal forvalte den i fremtiden.

Tilskudd til læremidler på ukrainsk

Det ble i 2022 tildelt 40 mill. kroner til oversetting og utvikling av læremidler på ukrainsk og russisk. Tildelingene ble gjort fortløpende og ca. 50 læremidler og pedagogisk materiell ble ferdig utviklet til fristen i november 2022. Læremidlene er fritt tilgjengelige i 5 år.

Læremiddelsituasjonen for ukrainske flyktninger ble betydelig forbedret gjennom tiltaket. Både læremiddelbransjen og andre aktører responderte raskt og effektivt på tiltaket. Alle ressursene er tilgjengelige gjennom skolekassa.no, sammen med andre ressurser utviklet av nasjonalt senter for flerkulturell opplæring ved OsloMet. Det vil kunne være behov for ytterligere utvikling på området fremover.

Veileder for kvalitet i læremiddel i alle fag

Veileder for læremiddel i alle fag skal støtte valg og vurdering av læremiddel i profesjonsfellesskapet hos skoleeiere og skoler, basert på kollektive prosesser med involvering av lærere i aktuelle fag og ut fra lokale behov.

Veilederen, som ble fullført sommeren 2021, inneholder 18 påstander om hva som er god kvalitet i læremiddel fordelt på de tre kategoriene design/utforming, pedagogisk og didaktisk kvalitet og bruk av læreplanverket.

En av erfaringene vi har fra arbeidet er at det er krevende å gjennomføre kvalitetsvurderinger i kommuner hvor mange lærere skal være med på å uttale seg. Skoleeiere har ikke ressurser til å utvikle en egen digital løsning.

Veiledningen for kvalitet i læremiddel ble i 2022 lansert i en ny og bedre digital løsning.

På bakgrunn av resultatene har vi som mål å gi støtte til mer effektivt arbeid med vurdering av kvalitet i læremiddel for skoleeiere. Vi vil også iverksette tiltak for å gjøre veiledningene bedre kjente på skolenivå. Det vil på lengre sikt bidra til at lærere og skoleeiere får økt kompetansen i å vurdere kvalitet i læremiddel og samtidig god utnyttelse av disse i læringsarbeidet.

Videre arbeid og ambisjoner for digital infrastruktur

Digitaliseringsstrategien og handlingsplanen for grunnopplæringen hadde høye ambisjoner. Innsiktsarbeidet vi har gjennomført viser et betydelig behov for å satse videre på standarder og fellesløsninger slik at vi sikrer bedre samspill i sektoren. Digitaliseringen av samfunnet øker, og teknologien utvikler seg hele tiden. Det er derfor behov for en økt satsing på området for å holde tritt med ambisjoner, behov og utvikling, og samtidig sørge for sikkerhet og kvalitet i systemer og innhold i barnehage og opplæring.

Kommunikasjon

Pandemi, streik i skoler og private barnehager, og flyktingestrømmen fra Ukraina, har gitt oss store kommunikasjonsoppgaver det siste året. Vi har tatt en tydelig stemme for barn og elevers rett til opplæring, og kommunisert om streik og eksamen. I fjor tok vi imot 567 pressehenvendelser, og svarte på spørsmål om streik, tilsyn og tall, regelverk og lokal etterlevelse. Direktoratet var nevnt i 5700 medieomtaler.

Nettsiden er hovedkanalen vår for ekstern kommunikasjon. Udir.no har høy brukertilfredshet. 84 prosent av brukerne oppgir at innholdet på udir.no er nyttig, og 80 prosent oppgir at det er ganske lett eller veldig lett å finne fram på nettsiden. I fjor hadde vi 12,3 mill. besøk på udir.no. Sider om læreplaner og overordnet del, prøver, eksamen, eksempeloppgaver, rammeplan for barnehage og elevundersøkelsen er mest besøkt. Sidene med kunnskap og statistikk brukes mer enn før, og vi hadde 75 statistikk- og rapportpubliseringer i fjor.

Vi har også gjort kunnskapsgrunnet og annen informasjon tilgjengelig for målgruppene våre gjennom masseutsendinger, sosiale medier, pressemeldinger og webinarer. Vi sendte 209 masseutsendinger og tre pressemeldinger i fjor. På Facebook delte vi 77 poster med god rekkevidde. Studioet er tatt i bruk for fullt, og vi produserer og publiserer både filmer og webinarer. I fjor hadde filmene våre totalt 584 800 avspillinger.

Vi jobber også med tydelig arbeidsplassprofilering på LinkedIn. I fjor publiserte vi 39 poster, og antall følgere økte med 55 prosent til 11 239 i løpet av året.

Del IV Styring og kontroll i virksomheten

Styring og internkontroll

Overordnet vurdering av styringen

Tilstanden for styring og kontroll i 2022 blir samlet sett vurdert som god.

Styring av virksomheten tar utgangspunkt i virksomhets- og økonomiinstruksen for Utdanningsdirektoratet, og det årlige tildelingsbrevet med tilleggsbrev gjennom året. Plan- og budsjettprosessen for direktoratet følger et fast årshjul som er tilpasset etatsstyringsprosessene fra departementet. Vi arbeider godt med internkontroll på områder som tilskuddsforvaltning og tilskuddskontroll, oppfølging av lover og forskrifter, HMS og sikkerhet og beredskap. Vi har rutiner og prosesser som skal forebygge uønskede hendelser, og setter inn tiltak ved økt risiko. Direktoratet har også gode rutiner for økonomikontroll internt.

Når det gjelder tilskuddsforvaltning, tilskuddskontroll og styring av underliggende virksomheter, viser vi til egne rapporter til departementet med frist 28. april 2023.

Utvikling av styring og kontroll

I 2022 gikk vi i gang med et forprosjekt for å utrede og definere et rammeverk for virksomhetsstyring. Forprosjektet

avsluttes i 2023, og skal resultere i en handlingsplan for videre utvikling av verktøy og arbeidsmåter. Virksomhetsstyring omfatter mange komponenter, som internkontroll, risikohåndtering, styring av underliggende etater med mer. Dette er oppgaver som per nå ligger i ulike deler av direktoratet, og det er naturlig at arbeidet med et rammeverk resulterer i en god sammenheng mellom disse.

Det er kjent for oss at andre virksomheter i samme konsern har tilsvarende prosesser på gang, og vi vil vi se på muligheter for samarbeid med disse. Det pågår også et felles arbeid med departementet, med utgangspunkt i styringsdokumentet Styring, kommunikasjon og samarbeid.

Styring og kontroll av oppdragsporteføljen

Direktoratet har gode rutiner for å ta imot og håndtere oppdrag fra departementet. Alle oppdrag blir vurdert av ledelsen før de blir fordelt i organisasjonen og går inn i den samlede oversikten over oppdragsporteføljen. Fra 2018 omfatter denne oversikten alle pålagte oppgaver fra departementet: faste oppdrag, oppdrag som er gitt tidligere år og som fremdeles er i gang, og oppdrag for inneværende år. Alle oppdrag settes i sammenheng med ett eller flere brukereffekt mål, for å sikre god sammenheng mellom det vi gjør, og det vi skal oppnå. Innretningen på oversikten over oppdrag blir vurdert kontinuerlig.

Risikovurdering i 2022

Samfunnsoppdraget vårt er komplekst, noe som gjenspeiles i en bred portefølje. Jo høyere kompleksitet, dess viktigere blir det å ha en god risikovurderingskultur. For direktoratet er dette et godt verktøy for å ha kontroll med leveranser og status. Vi gjør jevnlig en samlet vurdering av risiko i virksomheten, ut fra faktorer som kan påvirke fullføring og måloppnåelse av hvert enkelt oppdrag. Vurderingen baserer seg på en intern veileder med oversikt over hva de ulike risikonivåene innebærer, og instruksjoner for videre håndtering.

Identifiserte risikoområder på virksomhetsnivå blir meldt inn til departementet, og det blir gjort greie for tiltak og status. I 2022 ble det kartlagt noen risikoer som departementet ble varslet om. Det gjelder tre hovedområder: Gjennomføring av eksamen, forsinkelser i arbeidet med ny opplæringslov og forskrift, digitaliseringstiltak og behov for juridiske avklaringer med tanke på personvern. Tiltak er iverksatt og drøftes videre med departementet så lenge det er behov.

Styring av underliggende virksomheter

I 2022 har samarbeidet med og styringen av statsforvalterne vært preget av blant annet langvarig lærerstreik og streik i private barnehager. Vi har hatt tett kontakt og samarbeid med statsforvalterne om oppfølgingen av barnehage- og skoleeiere, og gjennom jevnlig rapportering har de beskrevet tilstanden i sektor. Statsforvalterne har bidratt til at barn og elever får innfridd sine rettigheter også i situasjoner med unntakstilstand i skoler og barnehager.

Vi gjennomførte ett styringsmøte i 2022, med statsforvalteren i Agder. Der det har vært behov, har vi gjennomført digitale fagmøter med en eller flere utdanningsdirektører. I tillegg har vi gjennomført tre felles fagmøter med alle utdanningsdirektører til stede.

De statlige samiske virksomhetene er Styret for de samiske videregående skolene, Karasjok og Kautokeino og Åarjelsamien vierhtiesáafoe/Sørsamisk kunnskapspark. Disse virksomhetene skal gi språkopplæring i nordsamisk,

sørsamisk og lulesamisk. De samiske videregående skolene skal i tillegg gi et videregående opplæringstilbud på samisk. I 2022 har direktoratet opprettet god dialog og tett samarbeid med Troms og Finnmark fylkeskommune. Resultatet er blant annet to avtaler som sørger for at elevene ved de samiske videregående skolene får den samme oppfølgingen fra skoleeier som elever ved fylkeskommunale skoler. Sørsamisk kunnskapspark har i 2022 fortsatt sin enorme vekst. I styringsdialogen har vi vektlagt viktigheten av at kunnskapsparkens tilbud skal stå i forhold til den faktiske kapasiteten ved kunnskapsparken, både når det gjelder fjernundervisningstilbudet og opphold på språksamlinger. Vi har tydeliggjort virksomhetens oppdrag og hvem som er målgruppen for kunnskapsparkens tilbud. Styringsdokumentene for 2023 for begge virksomhetene er mer spisset enn tidligere, noe som viser seg nødvendig for at aktiviteten skal være innrettet mot kjernevirksomheten.

Hovedformålet med mer spisset styring av de samiske virksomhetene er at flere elever skal få innfridd retten til opplæring i og på samisk. Vi mener statlig eierskap ikke er det beste virkemiddelet for å nå denne målsetningen. Dette vil vi komme tilbake til i utredningen av alternative organiseringsløsninger for de statlige samiske virksomhetene. I arbeidet med statsbudsjettet for 2024 vil vi fremme forslag om ulike økonomiske tiltak som kan bidra til å stimulere til at flere elever får innfridd retten til samisk opplæring.

Fellesføringer og krav til årsrapporten

Konsulentbruk i staten

Konsulentandelen av driftsutgifter i 2022 var på 18,3 prosent. Dette er en nedgang på 2,2 prosentpoeng sammenlignet med året før. 97,5 prosent av konsulentbruken, som for 2022 utgjorde 258 mill. kroner og som var en nedgang på om lag 19 mill. kroner fra 2021, er relatert til direktoratets tildelinger på barnehage- og skolefaglige poster. Disse består av mange ulike satsinger og tiltak, og med varierende varighet og budsjettmessige størrelser. Det vil derfor være vanskelig og uhensiktsmessig for direktoratet å inneha egen kompetanse innenfor denne porteføljen.

På driften av direktoratet ble konsulentbruken redusert fra 11,1 mill. kroner i 2021 til 6,4 mill. kroner i 2022, en nedgang på vel 40 prosent som i hovedsak skyldes større bevissthet rundt bruken av konsulenter. Om lag 0,3 mill. kroner av dette ble brukt på konsulenttjenester til kommunikasjonsrådgivning, design mv.

Konsulentandelen av lønnsutgifter utgjorde 80,2 prosent i 2022, en nedgang fra 2021 da andelen var 88,6 prosent.

Sikkerhet og beredskap

Kunnskapsdepartementet har utarbeidet et styringsdokument for arbeidet med sikkerhet og beredskap, som gir føringer til direktoratets arbeid på dette området. Våre ansvar og oppgaver innenfor sikkerhet og beredskapsområdet er nærmere beskrevet i Virksomhets- og økonomiintruksen og tildelingsbrevet.

Vi har i dag en organisasjon som primært er rigget for å forebygge og håndtere hendelser knyttet til egen virksomhet og egen portefølje. Direktoratet har i liten grad ressurser eller hjemmel til å arbeide forebyggende innenfor sikkerhets- og beredskapsområdet ut mot sektor. Dersom det oppstår en hendelse i sektor, vil uansett direktoratet kunne bistå departementet i krisehåndteringen gjennom å bortprioritere andre oppgaver.

ROS-analyse

Direktoratet reviderer årlig den overordnede ROS-analysen for samfunnssikkerhet, og vi rapporterte sist ROS-analysen til direktoratets ledelse i november 2022. Områdene som er identifisert som de med høyest risiko for virksomheten er tjenestenekt, svindel og pandemi. Tjenestenekt vil si at angriper lykkes med å forhindre brukere i å benytte våre IT-systemer, via kvantitative eller kvalitative angrep. Med svindel menes at direktoratets ansatte eller konsulenter blir utsatt for handlinger som medfører finansielt tap, tap av informasjon eller subversjon (kompromittering). Pandemi defineres som risikoområde på grunnlag av hendelsene i årene 2020-2022. Risikoområdene følges opp med risikoreduserende tiltak, og er definert innenfor akseptabelt nivå.

Krise- og beredskapsplanverk

Vi reviderte sist vårt planverk i november 2021, og vi gjennomgikk planverket høsten 2022. Krise- og beredskapsplanene har også vært ajourført jevnlig igjennom året i 2022, ved endringer i organisasjonen og andre behov. Vi skal revidere planverket på nytt i 2023.

Planverket omfatter virksomhetens krisehåndteringsplan, krisekommunikasjonsplan, beredskapsplan knyttet til pandemi, kontinuitetsplaner med egen kontinuitetsplan for IKT drift, og varslingslister.

Læring etter gjennomførte kriseøvelser

Direktoratet har gjennomført tre øvelser i 2022, sist den 23. november 2022. Det ble øvd på hendelser som uautorisert tilgang til informasjon, tjenestenekt og svindel. Dette er de viktigste læringspunktene:

- Vi erfarte at planverket bør gjennomgås på nytt for å sikre at det er tydelige beskrivelser av roller og ansvar i krisehåndteringen. Vi så også at det er behov for å gå igjennom beskrivelsene av intern informasjon, og av kommunikasjon og samarbeid med våre leverandører i krisesituasjoner.
- Relevante funksjoner bør involveres i større grad i kriseøvelser, slik at de er forberedt og kan gi god støtte i krisehåndtering.
- Vi bør prioritere å gjennomføre flere mindre øvelser, slik at planverket er kjent og øvet i flere nivåer i organisasjonen.

Ledelsessystem for informasjonssikkerhet

Ledelsessystemet ble revidert gjennom 2022, og følgende endringer ble gjennomført:

- Forbedringer av informasjonssikkerhetsinstruksen.
- Formalisering av hendelseshåndteringsteamet (IRT) i organisasjonen.
- Oppdatering av rollebeskrivelser og tiltakskort.
- Andre mindre oppdateringer av retningslinjer, instruksjoner med mer.

Ledelsessystemet gjennomgår en større revisjon i 2023.

Håndtering av Covid-19-pandemien

Vi har gjennomført evaluering både internt i direktoratet og med eksterne samarbeids-partnere. Den interne evalueringen er gjort med sentral kriseledelse og andre som deltok i pandemihåndteringen. I den eksterne evalueringen innhentet vi innspill fra eksterne samarbeidspartnere på vår håndtering og vårt samarbeid, og er gjort

etter tilbakemeldinger fra Kunnskapsdepartementet, DSB og noen statsforvaltere, og også med bakgrunn i sektorvise evalueringer. De viktigste læringspunktene er:

- Det er nødvendig å vise forståelse for en vanskelig barnehage- og opplærings-situasjon i en krise, men samtidig viktig å fremheve barn og unges rettigheter.
- Det er sentralt å bruke eksisterende, og bygge nytt kunnskapsgrunnlag sammen med relevante aktører som f.eks. FHI og Bufdir for å sikre grunnlag for en kunnskaps-basert debatt.
- Krise og beredskapsplaner bør være rammeverk for å analysere situasjonen fremfor konkrete handlingsbeskrivelser. Viktige elementer i en slik analyse er blant annet:
 - Hva er situasjonen?
 - Hvem eier krisen?
 - Hvordan påvirker den vår rolle internt og eksternt?
 - Hvordan påvirker den samfunnet?
 - Er vi med på de riktige arenaene? Avklare vårt ansvar opp mot Kunnskapsdepartementet, statsforvalterne og andre offentlige aktører
 - Mål og tiltak, inkludert kommunikasjon
- Det er viktig med egne rapporteringskanaler, men vi må vurdere rapporteringsbyrden kontinuerlig.
- Støtte og styre av skoleeierne må bygge på eksisterende ansvars- og rollefordeling.
- Samhandling med andre aktører, blant annet møter med statsforvalterne og tverrsektorielt samarbeid.
- Vi hadde en operativ ledelse og en relativt liten krisestab, som vi erfarte som nødvendig for å kunne ta raske veivalg og beslutninger. Det er også behov for støttestab som jobber tett sammen med kriseledelsen.
- Kommunikasjon må ha en sentral plass i krisehåndteringsarbeidet.

Tilrettelegging for gjenbruk og viderebruk av data

Direktoratet skal jobbe datadrevet og sikre at våre data utnyttes som ressurs. Noen forutsetninger for dette er at ledelsen tar eierskap, at vi har god oversikt over egne data, at vi beskriver dem med riktige begreper, og at vi tilgjengeliggjør dataene for deling, både internt og eksternt. Det er nødvendig med god kontroll fra et datadelingsperspektiv, men også for å etterleve krav til personvern, informasjonssikkerhet og dokumentasjon.

Digitaliseringsrundskrivet stiller krav til at vi har oversikt over hvilke data vi håndterer og at vi gjenbruker og utveksler data med andre virksomheter.

I 2022 har vi etablert en arbeidsgruppe for Orden i eget hus. Orden i eget hus er Digitaliseringsdirektoratets rammeverk for oversikt og beskrivelse av data. Arbeidsgruppa skal anbefale organisering av det løpende arbeidet med databeskrivelser og begreper i direktoratet, samt foreslå egnet verktøystøtte. Orden i eget hus er et komplekst område som omfatter mange ulike deler av virksomheten, slik som informasjonsforvaltning, systemutvikling, informasjonssikkerhet og personvern. Det forutsetter god forankring, planlegging, metodikk, kommunikasjon og klare retningslinjer.

Arbeidsgruppa har med bistand fra eksterne ressurser kartlagt nåsituasjonen i direktoratet og sammenlignet med modenhetsskartlegging gjort i 2021. Det har blitt gjennomført samtaler med interne ressurser, i tillegg til workshops knyttet til organisering og verktøy. Vi har også intervjuet virksomheter som har kommet langt i å tilgjengeliggjøre og

beskrive sine data. Arbeidet har munnet ut i en rapport som beskriver hvor vi er i dag, og hvilke steg vi bør ta for å bli mer datadrevet og utnytte dataressursene bedre.

I 2023 skal anbefalingene til organisering implementeres i direktoratets forvaltningsmodell for IT. Vi skal gjennomføre Orden i eget hus med utvalgte piloter og utforske ulike verktøy for begrepsarbeid og datakatalog. Målbildet er at vi har god oversikt over data, slik at vi deler data internt og eksternt, til det beste for et godt kunnskapsgrunnlag og utvikling av tjenester. Orden i eget hus er også en viktig forutsetning for å bidra til Kunnskapssektorens datafelleskap (KUDAF), som skal sørge for enkel og trygg deling av data i sektoren. Direktoratet har i 2022 deltatt i KUDAFs programstyre og ressursgruppe.

Avdeling for statistikk og dataforvaltning (SDF) har i løpet av andre halvdel av 2022 utviklet et API for deling av data fra Elevundersøkelsen. I tillegg til API-et, ble det også utviklet en testklient – API-konsollen for statistikkbanken – som fungerer som dokumentasjon av API-et og gir brukerne mulighet til å teste spørringer. API-et er et første skritt på veien mot å gjøre porteføljen av statistikker maskinlesbart. API-et har vært tilgjengelig for brukere siden januar 2023.

Lærlinger

Direktoratet har gjennom få år økt antall lærlinger betydelig. Grunnet lav innsøking til læreplasser i 2022 har vi hatt syv løpende lærekontrakter i denne perioden. Målet er å opprettholde antallet fra tidligere år, som er åtte lærlinger. Vi mener at dette er den øvre grensen for hva som er hensiktsmessig med tanke på å kunne yte god og relevant opplæring og oppfølging. Samtidig tilsvarer dette mer enn to lærlinger per hundre ansatte, som er godt over målet i tildelingsbrevet, og et relativt høyt nivå i statlig sammenheng.

I 2022 rekrutterte vi til ett nytt lærefag, i tillegg til de to lærefagene som var etablert fra før. Per dags dato er det ikke grunnlag for vurdering av nye lærefag, gitt oppgaver og opplæring som direktoratet kan tilby.

Direktoratet er godkjent og gir opplæring i følgende lærefag:

- Service- og administrasjonsfaget
- IKT drift/ utviklerfaget
- Mediedesignfaget

Direktoratet er tilknyttet opplæringskontoret for statlige virksomheter, OK Stat.

Status for likestilling

Utfyllende rapportering etter likestillings- og diskrimineringsloven § 26 a er å finne i vedlegget til årsrapporten (Aktivitets- og redegjørelsesplikten (ARP)).

Kjønnsfordeling blant ansatte

I Utdanningsdirektoratet er vi 387 ansatte ved utgangen av 2022, 252 kvinner og 135 menn. Dette gir oss en kvinneandel på 64,8 prosent og en mannsandel på 35,2 prosent. Kjønnsfordelingen i 2022 er dermed omtrent lik som forrige år. I toppledelsen var det i årsskiftet 22/23 fem kvinner og to menn. Vi har 24 avdelingsdirektører med en fordeling på 50 prosent kvinner og 50 prosent menn, noe som er en jevnere fordeling mellom kjønnene enn

tidligere år.

Lønnsfordeling mellom kjønn

Å bidra til likelønn er et av de fastsatte målene i den lokale lønnspolitikken til direktoratet. Målet blir fulgt opp i gjennomføringen av lokale lønnsforhandlinger og ved fastsetting av lønn ved nye stillinger. Før stillinger blir lyst ut, blir kunngjøringsteksten med tilhørende lønnsspenn og stillingskode drøftet mellom arbeidsgiveren og de tillitsvalgte.

Kvalifikasjonskrav, ansvar og oppgaver til de to største stillingskategoriene i direktoratet, rådgiver og seniorrådgiver, er fastsatt i lokal lønnspolitikk og er tilsvarende for alle ansatte på disse stillingsnivåene.

Vi har gjennomført en lønnskartlegging i Utdanningsdirektoratet ved å se på alle lønnsarter og vurdert lønn for likt arbeid. Lønnsfordelingen mellom kjønnene i direktoratet er jevn. Gjennomsnittlig lønn for kvinner er 98,2% av gjennomsnittet for menn. Vi har ikke grunnlag for si noe annet enn at dette kommer av individuelle forskjeller i lønnsfastsetting. Menn ligger noe høyere enn kvinner totalt sett på virksomhetsnivå og på seniorrådgivernivå, mens kvinner ligger noe høyere enn menn på leder-, rådgiver- og førstekonsulentnivå. Ved utgangen av 2022 har menn en gjennomsnittslønn som ligger ca. 12 400 kroner høyere enn kvinner, mens forskjellen ved utgangen av 2021 var på ca. 4000 kroner. Lønnsforskjellen mellom menn og kvinner på seniorrådgivernivå har økt i 2022. I 2021 var gjennomsnittslønn for menn innen denne stillingskoden ca. 17 000 kroner høyere enn for kvinner, dette har i 2022 blitt til ca. 21 000 kroner. De tillitsvalgte er involvert via lønnsforhandlinger, og er forelagt styringsinformasjonen.

For å sikre at likestillings- og diskrimineringsarbeidet vårt blir enda bedre, vil vår partssammensatte arbeidsgruppe for ARP-arbeidet gjennomføre en omfattende likelønnskartlegging i 2023. Vi har laget en totaloversikt over kjønn, ansiennitet, alder, utdanning, yrkeserfaring, lønn osv. for alle ansatte, som skal danne grunnlaget for kartleggingen.

Tabellen nedenfor viser gjennomsnittslønnen totalt og fordelt på kjønn på virksomhetsnivå og for de mest brukte stillingskodene i direktoratet. Alle stillingskoder er drøftet med de tillitsvalgte. Stillingsnivåene er baserte på eksisterende stillingskategorier, der nivå 1 viser oversikt på virksomhetsnivå . Nivå 2 viser oversikt på ledernivå, nivå 3 og 4 viser oversikt på henholdsvis seniorrådgiver- og rådgivernivå, mens nivå 5 viser oversikt for førstekonsulent og konsulentnivå.

Lønnsoversikt

Nivå	Antall			Gjennomsnittslønn		
	Totalt	Kvinner	Menn	Totalt	Kvinner	Menn
Nivå 1 - Utdanningsdirektoratet*	387	252	135	698 304	693 980	706 375
Nivå 2 - Stabs- divisjons- og avdelingsdirektør	31	17	14	1 013 383	1 026 165	997 862
Nivå 3 - Seniorrådgiver	251	168	83	701 264	694 954	715 856
Nivå 4 - Rådgiver	75	50	25	584 155	586 079	580 307
Nivå 5 - Førstekonsulent/konsulent	12	5	7	519 580	524 200	516 279

*Direktøren, lærlinger og medarbeidere på pensjonistavtale inngår ikke i utregningen

Inkluderingsdugnaden

I 2022 ble det ansatt 59 medarbeidere i direktoratet, inkludert 5 lærlinger og en medarbeider på pensjonistavtale. I alle våre utlysningstekster fremkommer det at mangfold er viktig for både arbeidsmiljøet vårt og jobben vi skal gjøre, og vi oppfordrer spesielt alle personer med innvandrerbakgrunn, nedsatt funksjonsevne og hull i CV om å søke.

Vi har søkelys på søkere med innvandrerbakgrunn, nedsatt funksjonsevne eller hull i CV-en, og vi har gode rutiner for å avdekke slike kandidater i søkermassen. Søkere som kjenner seg igjen i en av disse kategoriene, kan krysse av for dette når de søker på en stilling hos oss. Vi kaller inn minst én kvalifisert søker til intervju i hver gruppe. Vi har hatt få kvalifiserte søkere med innvandrerbakgrunn. I 2022 ble 14,3 prosent av søkerne i denne gruppen kalt inn til intervju, og 1,8 prosent ble ansatt. Det var noen søkere med hull i CV-en, og 4,7 prosent av søkerne med denne bakgrunnen ble kalt inn til intervju og 2,3 prosent ble tilsatt. Når det gjelder søkere med nedsatt funksjonsevne, har 27,0 prosent blitt kalt inn til intervju og 2,7 prosent ble ansatt.

I 2022 rekrutterte vi to personer med nedsatt funksjonsevne eller hull i CV, gjennom traineeprogrammet i staten. Vi vil fortsette å rekruttere personer i disse kategoriene gjennom traineeprogrammet. Vi ser at selv om direktoratet har rutiner for rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn, hull i CV-en og nedsett funksjonsevne, lykkes vi i liten grad med å ansette søkere fra disse målgruppene. Vi har likevel ansatt søkere fra de ulike målgruppene i inkluderingsdugnaden som selv ikke har opplyst om dette i søknadsprosessen, og som dermed ikke inngår i de rapporterte tallene.

Vi har ambisjoner om å rekruttere bredere og øke mangfoldet i direktoratet, og vil gjøre flere tiltak på feltet. Vi skriver mer om dette i vedlegget til årsrapporten, som inneholder utfyllende rapportering etter likestillings- og diskrimineringsloven § 26.

Helse, miljø og sikkerhet

Vi jobber systematisk med helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid for å sikre et godt arbeidsmiljø for alle ansatte. HMS-

håndboken vår legger til rette for at arbeidet med helse, miljø og sikkerhet blir håndtert i samsvar med krav i lover og forskrifter, og er tilgjengelig for alle ansatte.

Direktoratets arbeidsmiljøutvalg (AMU) har kvartalsvise møter og gjennomfører blant annet risikovurdering knyttet til HMS og gjennomført tiltak på området ved behov.

AMU arrangerer årlige HMS-uker, som en del av det systematiske HMS-arbeidet i direktoratet. I 2022 ble disse gjennomført på høsten, og årets tema var inkludering. Det ble gjennomført faglige og sosiale aktiviteter på alle kontorene våre, og det var også mulig å delta på mange av aktivitetene digitalt. Det ble blant annet gjennomført førstehjelpskurs. Som en del av mangfolds- og inkluderingsarbeidet vårt hadde vi også besøk av en ekstern foredragsholder på et frokostseminar. Dette var et nyttig bidrag til mangfolds- og inkluderingsarbeidet, og hjalp oss å planlegge det videre arbeidet på dette området.

Fra høsten 2021 til sommeren 2022 gjennomførte vi et prøveprosjekt for bruk av hjemmekontor og hybride arbeidsprosesser. I 2022 har vi hatt en bred og involverende prosess for å sette rammer for nærvær og bruk av hjemmekontor, hvor evaluering av prøveprosjektet var grunnlaget for de overordnede rammene for en hybrid arbeidshverdag og bruk av hjemmekontor.

Offentlige anskaffelser

Vi har i 2022 lyst ut og tildelt 47 ordinære konkurranser. Dette er 11 flere enn i 2021. Statens innkjøpssenter tar seg av flere fellesavtaler for staten, og vi bruker disse avtalene aktivt. Vi har egne rammeavtaler på mange områder, og vi har kjørt noen flere minikonkurranser i 2022 enn i 2021, 75 i 2022 mot 70 i 2021.

Vi har interne retningslinjer for offentlige anskaffelser som blir fulgt opp i direktoratet. Vi har de siste årene hatt høy turnover og det har medført økt behov for intern opplæring både innen offentlige anskaffelser og avtaleoppfølging. Vi har derfor gjennomført flere kurs for egne ansatte på disse fagfeltene.

Del V Vurdering av framtidsutsikter

Nedenfor følger vår vurdering av noen av de vesentligste forholdene som vil prege utdanningssektoren i årene fremover, og hvilke konsekvenser det vil ha for vår virksomhet og våre prioriteringer.

Vi ser at flere år med pandemi og strenge smitteverntiltak, krigen i Ukraina, streik i sektoren og økonomiske uroligheter preger både utdanningsfeltet og barn og unges læringsmiljø.

Selv om flere rapporter viser at de fleste barn og unge trives i barnehagen og på skolen, ser vi tall og kvalitative undersøkelser som peker i negativ retning når det gjelder psykisk helse, ufrivillig skolefravær, mobbing og motivasjon for skole. I parallell står samfunnet og sektoren ovenfor et stort digitalt skifte som påvirker skolehverdagen for elever og de ansatte. Dette, sammen med eksisterende utfordringer knyttet til geografiske og sosiale ulikheter, utfordrer utviklingen fremover i både barnehagesektoren og skolesektoren. Dette bakteppet vil være med å påvirke direktoratets prioriteringer i årene fremover.

Økt migrasjon

Krigen i Ukraina har ført til at Norge nå står midt i en stor flyktningstrøm, som vi ennå ikke vet det fulle omfanget

eller varigheten av.

Det er grunn til å anta at mange av flyktingene nå har et mer langsiktig perspektiv på oppholdet i Norge, og at perspektivet på opphold blir mer langsiktig etter hvert som oppholdet varer. Dette innebærer at integreringshensynet vil gjøre seg gjeldende med stadig større tyngde, fordi stadig færre ukrainere ser på oppholdet i Norge som midlertidig. Hvorvidt disse indikasjonene vil gjøre seg gjeldende avhenger av konflikten varighet.

Det er viktig å sørge for at barn og unge som er rammet av krigen ivaretas på en god måte ved ankomst til Norge. For direktoratets del innebærer det å bidra til at barn og unge får et tilbud i barnehage og skole så raskt som mulig etter ankomst. Dersom ankomsttallene blir høye, vil dette kunne føre til at flere kommuner kan få utfordringer med å tilby et fullverdig barnehage- og opplæringstilbud.

Regelverk og rettsikkerhet

Vi må fortsatt jobbe for å nå målene om regelverksetterlevelse. For oss vil det fremover være viktig å innhente mer kunnskap om hva som er driverne for å følge regelverket hos skoleeiere, barnehageeiere og barnehagemyndigheter, slik at vi kan få bedre innsikt i hva som er hensiktsmessige tiltak å sette i verk.

En ny opplæringslov med forskrifter skal etter planen innføres fra skolestart 2024. Vi vil fremover intensivere arbeidet med å planlegge og iverksette tiltak for å støtte kommuner, fylkeskommuner og skoler i innføringen. Erfaringene fra eksisterende opplæringslov og fra innføringen av LK20, viser at vi må jobbe langsiktig og grundig med innføringen både frem mot ikrafttredelse og i årene etter at det nye regelverket har trådt i kraft.

Resultatene fra elevundersøkelsen og et økende antall saker etter håndhevingordningen viser at vi må jobbe videre med tiltak på skolemiljøområdet fremover. Særlig ser vi et behov for oppmerksomhet om skole og læringsmiljøet i videregående opplæring.

Vi vil også jobbe videre med spesialundervisning, og tiltak for å bidra til at så mange som mulig oppnår et tilfredsstillende utbytte av opplæringen.

Barn og unges psykiske helse, bekymringsfullt skolefravær og arbeid rundt utsatte barn og unge er andre områder vi må ha fokus på fremover. Vi ser også behov for å se sammenheng mellom de forebyggende og kompetansehevende tiltakene, og de mer reparerende tiltakene knyttet til tilsyn og klagesaker.

Barn og unges læring

Høsten 2020 ble nye læreplanene iverksatt. Det var en høst preget av strenge smitteverntiltak grunnet pandemien. Det gjorde innføring av de nye læreplanene til et krevende arbeid, og det er fortsatt utfordrende for skolene. Fire av ti skoleledere oppgir at manglende tid har vært et hinder i arbeidet med fagfornyelsen ved skolen. Samtidig vurderer skoleledere at lærerne er godt motiverte og skoleeiere og skoler prioriterer arbeidet med innføringen. Det er avgjørende at vi fremover kan jobbe videre med å støtte skoleeiere og skoler i deres arbeid med å utvikle kollektive prosesser for lykkes med intensjonene i læreplanverket.

Flere skoleeiere har utfordringer knyttet til å finansiere nye læremidler, og finansieringsordningene er ikke like godt tilpasset et læremiddelmarked som i større grad er digitalt. Det er også svært kostbart å finansiere en hybridbruk av både tradisjonelle og digitale læremidler.

Sluttvurdering

For å lykkes med å realisere mål og intensjoner i læreplanverket er vi avhengig av tillitt til, og høy kvalitet på, sluttvurderingen. Både standpunkt og eksamen er vurderingsordninger som er kritiske for at elevene skal få sine vitnemål. Vi ser behov for å videreutvikle vurderingsordningene for å sikre at disse ordningene bidrar til en felles forståelse av læreplanene og en gyldig, pålitelig og rettferdig sluttvurdering.

Endringer i vurderingsordningene krever forankring og dialog med sektor og partene i fagfornyelsen. Vi er i gang med utprøvinger og forsøk på eksamen, og et langsiktig arbeid for å videreutvikle kvaliteten på standpunktvurdering. Det er behov for mer kunnskap om sluttvurdering, og vi vil derfor i 2023 utarbeide et forslag om hvordan vi kan igangsette forskning som kan gi oss et bedre kunnskapsgrunnlag.

Barn og unges trivsel og mestring

Alle barn og unge skal gis mulighet for utvikling, mestring, læring og trivsel.

Vi vet at ikke alle barn og unge får et godt nok tilbud i dag. Vi vet også at det er spesielt tilbudet til barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging som ikke er godt nok. For mange barn og unge får hjelp for sent, eller de får ikke den hjelpen de trenger i det hele tatt. Derfor vil vi fremover fortsatt arbeidet med «laget rundt barn og unge» og med kompetanseutvikling. Dette arbeidet er enda viktig nå etter pandemien, og arbeidet vil kreve økt kompetanse og kapasitet i sektor.

Gjennom kompetanseløftet og ulike tiltak i oppfølging av Meld.St.6 (2019-2020) styrkes kompetansen i laget rundt barn og unge i kommunene, samtidig som de får et større ansvar for å følge opp og ha kompetanse på større elevgrupper med behov for særskilt tilrettelegging. Barnevernsreformen gir også forventninger til kommunens forebyggende arbeid og tidlige innsats knyttet til utsatte barn og unge. En avgjørende forutsetning for at kommunene skal lykkes med dette, er et velfungerende kommunalt støttesystem i laget rundt barn og elever. Her har PPT en særlig viktig rolle.

Digitalisering i samfunnet og utdanningssektoren

Kunstig intelligens (KI) og chatboter (samtaleroboter) er digital teknologi som for alvor har fått oppmerksomhet i samfunnsbildet og i pedagogisk praksis i skolen fra høsten 2022. KI representerer digital teknologi som har svært stor endringskraft for samfunnet generelt. Denne teknologien vil også få innvirkning på innholdet i pedagogisk praksis og læring, samt hva som er kunnskap og kompetanse nå og i fremtiden. Endringen som vi nå opplever nevnes av flere som banebrytende på nivå med introduksjon av internett og smarttelefoner.

Skolen må forholde seg til både de utfordringene og mulighetene kunstig intelligens gir. Elevene vil bruke KI på mange områder i sin digitale hverdag, både i skolen og i fritiden. Det medfører at både lærere og elever må ha tilstrekkelig kompetanse til å møte denne nye teknologien på en utforskende måte med nysgjerrighet, kritisk tenkning og etisk bevissthet.

Den hurtige teknologiske utviklingen stiller også økte krav til oss som nasjonal sektormyndighet, blant annet knyttet til forvaltning og utvikling av regelverk, vurderingsfeltet, kompetanseutvikling støtte og veiledning. Samtidig

vil det kunne gi muligheter til blant annet å kunne effektivisere dataforvaltningen. Vi trenger å utvikle et mer velfungerende digitalt økosystem, både innad i sektor, og på tvers av sektorer.

Det er strengere krav til at sektoren skal etterleve personvernregelverket. Det er skole- og barnehageeier som har ansvaret, og det er en balanse hvor langt staten kan gå uten å overta deler av ansvaret. Samtidig vil det være behov for å vurdere støtte og veiledning fra staten gitt digitalisering og kunstig intelligens inn i sektoren.

Hva betyr dette for våre prioriteringer og arbeid fremover?

Dersom vi skal holde tritt med samfunnsutviklingen, ser vi et økende behov for å jobbe annerledes. Dette handler om hvordan vi skal jobbe med porteføljen vi har – og få bedre helhet og sammenheng i den. Like viktig er hvordan nye tiltak jobbes frem, altså politikikutviklingsprosessen. Vi vil i årene fremover jobbe mer kunnskapsbasert, sikre god innsikt, bla om effekten av tjenester og virkemidler, det digitale skiftet, trivsel og regelverksetterlevelse.

Gjennom en økt satsing på innsikt, aggregerte analyser og et oppdatert kunnskapsgrunnlag på prioriterte områder ønsker vi å styrke direktoratets rolle som premiss- og kunnskapsleverandør. Dette gjør vi for å bidra til å videreutvikle utdanningssektoren i årene fremover.

Vi har ansvar for å formidle kunnskapsgrunnlag som skal brukes lokalt i utvikling av kvalitet i barnehage, skole og fagopplæring. I tillegg til å tilgjengeliggjøre tall, forskning og analyser, vil vi ha store ambisjonene for å analysere hva som virker, til det beste for sektor og hvordan virkemiddelporteføljen til direktoratet kan samspille og justeres slik at den treffer der behovet er størst. Kunnskapsgrunnlaget skal også brukes til politikikutvikling på nasjonalt nivå.

Vi vil profesjonalisere og videreutvikle styringen av direktoratet i tråd med nye forventninger og mål. I dette inngår arbeidet med mål og styringsparameter for direktoratet, tilpasset overordnet målbilde og ambisjoner. Vi vil legge til rette for god dialog med departementet knyttet til videreutvikling av vår rolle og virkemidler, slik at vi også i fremtiden møter utdanningssektorens behov på en effektiv måte.

Del VI Årsregnskapet 2022

Ledelseskommmentar til årsregnskapet

Formål

Utdanningsdirektoratet ble opprettet i 2004 og er underlagt Kunnskapsdepartementet. Utdanningsdirektoratet er et ordinært statlig forvaltningsorgan som fører regnskap i samsvar med kontantprinsippet, slik det går fram av prinsippnoten til årsregnskapet.

Utdanningsdirektoratet skal bidra til å nå sektormålene for barnehagen og grunnsopplæringen i Prop. 1 S (2021–2022) for KD. De overordnede sektormålene for barnehagen og grunnsopplæringen skal danne grunnlaget for prioritering av faglige mål og områder, og for utvikling av nye tiltak eller virkemidler.

Utdanningsdirektoratet har etatsstyringsansvar for de samiske videregående skolene som gir opplæring etter

opplæringsloven. Utdanningsdirektoratets styringsansvar innebærer blant annet å utarbeide styringsdokumenter, tildele midler, sørge for styringsdialog og vurdere måloppnåelse.

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet og krav fra Kunnskapsdepartementet i virksomhets- og økonomiinstruks for økonomiforvaltningen i Utdanningsdirektoratet. Vi mener regnskapet gir et dekkende bilde av Utdanningsdirektoratets disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld.

Vurderinger av vesentlige forhold

Utdanningsdirektoratet har samlet disponert tildelinger på utgiftssiden på 14 015 millioner kroner. Etter fullmakt fra Finansdepartementet har vi utgiftsført betalt merverdiavgift på kapittel 1633 Nettoordning statlig betalt merverdiavgift, post 01 driftsutgifter med 119 millioner kroner.

Utgifter på 11 351 millioner kroner gjelder tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten.

Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet utgjør 1 406 millioner kroner. Av dette utgjør lønn og sosiale kostnader 22,9 prosent og andre utbetalinger til drift 77,1 prosent. Vi viser til note 2 og 3.

Utdanningsdirektoratet har totale inntekter rapportert til bevilgningsregnskapet på 81,4 millioner kroner.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen viser en del avvik mellom regnskapsførte utgifter og samlet tildeling, se kolonne for Merutgift (-) og mindreutgift. Dette har en naturlig forklaring fordi de vesentlige avvikene skyldes tildelinger og fullmakter som er gitt til andre statlige virksomheter i samsvar med tildelingsbrevet fra Kunnskapsdepartementet.

I tillegg har det vært noen mindre avvik mellom tildelte midler på utgiftssiden og regnskapsførte utgifter, som går fram av note B. Utdanningsdirektoratet søker om overføringer innenfor 5-prosentregelen og med henvisning til stikkordet «kan overføres».

Vurderinger av endringer fra 2021 til 2022

Økning i innbetalinger av tilskudd og overføringer fra andre statlige virksomheter skyldes ODA-godkjente utgifter som i 2022 ble refundert direkte til Utdanningsdirektoratet. I 2021 ble midlene refundert fra Utenriksdepartementet til Kunnskapsdepartementet. ODA-godkjente utgifter gjelder tilskudd til opplæring av barn og unge som søker opphold i Norge.

Tilskuddsforvaltningen og andre overføringer fra staten er redusert med 366,6 millioner kroner tilsvarende 3,1 pst. fra 2021 til 2022. Reduksjonen er relatert til tilskudd til nye og utvidete sommerskoletilbud i forbindelse med koronapandemien som var et engangstilskudd i 2021. Viser til note 8.

Økningen i lønnsutbetalinger og antall utførte årsverk skyldes etablering av ny avdeling i Utdanningsdirektoratet, økonomisk tilsyn private barnehager. Nedgangen i utbetaling til pensjonsutgifter skyldes endringen fra forenklet premiemodell i 2021 til at alle statlige virksomheter har gått over til virksomhetsspesifikk hendelsesbasert

arbeidsgiverandel som del av pensjonspremien.

Tilleggsopplysninger

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter årsregnskapet for Utdanningsdirektoratet. Årsregnskapet er ikke ferdig revidert per d.d., men revisjonsberetningen antas å foreligge i løpet av 2. kvartal 2023. Beretningen er unntatt offentlighet fram til Stortinget har fått Dokument 1 fra Riksrevisjonen, men vil bli publisert på udir.no så snart dokumentet er offentlig.

Marten Rosenkrantz

Oslo, den 15.03.2023

Utdanningsdirektoratet

Prinsippnote til årsregnskapet

Årsregnskapet for Utdanningsdirektoratet er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten (bestemmelsene). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1, i nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av overordnet departement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- Regnskapet følger kalenderåret
- Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet
- Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp

Oppstillingen av bevilgnings- og artskontorrapporteringen er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Prinsippene korresponderer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen «Netto rapportert til bevilgningsregnskapet» er lik i begge oppstillingene.

Utdanningsdirektoratet er tilknyttet konsernkontoordningen i Norges Bank i samsvar med krav i bestemmelsene punkt 3.7.1. Ordinære forvaltingsorgan (bruttobudsjetterte virksomheter) tilføres ikke likviditet gjennom året, men har en trekkrettighet på sin konsernkonto. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgangen til nytt år.

Bevilgningsrapporteringen

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger virksomheten står oppført med i kapitalregnskapet.

Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som Utdanningsdirektoratet har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet som Utdanningsdirektoratet har fullmakt til å disponere. Kolonnen samlet tildeling viser hva Utdanningsdirektoratet har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrevet for seg og underlagte virksomheter, for hver kombinasjon av kapittel/post. Oppstillingen viser alle finansielle eiendeler og forpliktelser Utdanningsdirektoratet står oppført med i statens kapitalregnskap.

Mottatte fullmakter til å belaste kombinasjonen av kapittel/post i en annen virksomhet (belastningsfullmakter) vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet, og vises i kolonnen for regnskap. Avgitte belastningsfullmakter er inkludert i kolonnen for samlet tildeling, men bokføres og rapporteres ikke til statsregnskapet fra Utdanningsdirektoratet selv. Avgitte belastningsfullmakter bokføres og rapporteres av virksomheten som har mottatt belastningsfullmakten, og vises derfor ikke i kolonnen for regnskap. De avgitte fullmaktene kommer fram i note B til bevilgningsoppstillingen.

Artskontorapporteringen

Oppstillingen av artskontorapporteringen har en øvre del, som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter, og en nedre del, som viser eiendeler og gjeld som inngår i mellomværende med statskassen. Artskontorapporteringen viser regnskapstall Utdanningsdirektoratet har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Utdanningsdirektoratet har en trekkrettighet på konsernkonto i Norges Bank. Tildelingene er ikke inntektsført og derfor ikke vist som inntekt i oppstillingen.

Årsregnskap for Utdanningsdirektoratet 2022.

Vedlegg til årsrapporten

Riksrevisjonens beretning

Konklusjon

Riksrevisjonen har revidert årsregnskapsoppstillingene for Utdanningsdirektoratet for regnskapsåret 1. januar - 31. desember 2022. Årsregnskapsoppstillingene består av oppstilling av bevilgnings- og artskontorapportering og noter, herunder sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Oppstilling av bevilgnings- og artskontorapporteringen viser at 12 704 176 889 kroner er rapportert netto til bevilgningsregnskapet.

Etter Riksrevisjonens mening

- oppfylder årsregnskapsoppstillingene gjeldende krav, og
- gir årsregnskapsoppstillingene et dekkende bilde av virksomhetens disponible bevilgninger, inntekter og utgifter for 2022 og kapitalposter per 31. desember 2022, i samsvar med regelverket for økonomistyring i staten.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov om Riksrevisjonen, instruks om Riksrevisjonens virksomhet og internasjonale standarder for offentlig finansiell revisjon (ISSAI-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til lov, instruks og disse standardene er beskrevet nedenfor under Riksrevisjonens oppgaver og plikter ved revisjonen. Vi er uavhengige av virksomheten i samsvar med kravene i lov og instruks om Riksrevisjonen og ISSAI 130 Code of Ethics utstedt av International Organisation of Supreme Audit Institutions (INTOSAI-ets etikkregler), og vi har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Innhentet revisjonsbevis er etter vår vurdering tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon i årsrapporten

Ledelsen er ansvarlig for øvrig informasjon i årsrapporten. Øvrig informasjon består av ledelseskomentarene (i del VI) og annen øvrig informasjon (del I–V) i årsrapporten. Riksrevisjonens konklusjon ovenfor om årsregnskapsoppstillingene dekker ikke informasjonen i øvrig informasjon.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapsoppstillingene er det vår oppgave å lese øvrig informasjon i årsrapporten. Formålet er å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom den øvrige informasjonen, årsregnskapsoppstillingene og kunnskapen vi har opparbeidet oss under revisjonen av årsregnskapsoppstillingene, eller hvorvidt den øvrige informasjonen ellers fremstår som vesentlig feil. Vi har plikt til å rapportere dersom den øvrige informasjonen fremstår som vesentlig feil. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Basert på kunnskapen vi har opparbeidet oss i revisjonen, mener vi at den øvrige informasjonen i årsrapporten:

- er konsistent med årsregnskapsoppstillingene og
- inneholder de opplysninger som skal gis i henhold til gjeldende regelverk

Ledelsens og det overordnede departementets ansvar for årsregnskapsoppstillingene

Ledelsen er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapsoppstillingene som gir et dekkende bilde i samsvar med regelverket for økonomistyring i staten. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som de finner nødvendig for å kunne utarbeide årsregnskapsoppstillingene som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Det overordnede departementet har det overordnede ansvaret for at virksomheten rapporterer relevant og pålitelig resultat- og regnskapsinformasjon og har forsvarlig intern kontroll.

Riksrevisjonens oppgaver og plikter

Målet med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapsoppstillingene som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som gir uttrykk for Riksrevisjonens konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov om Riksrevisjonen, instruks om Riksrevisjonens virksomhet og internasjonale standarder for offentlig finansiell revisjon, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon er å anse som vesentlig dersom den, enkeltvis eller samlet, med rimelighet kan forventes å påvirke de beslutningene

brukerne foretar på grunnlag av årsregnskapsoppstillingene.

Som del av en revisjon i samsvar med lov om Riksrevisjonen, instruks om Riksrevisjonens virksomhet og internasjonale standarder for offentlig finansiell revisjon, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og vurderer vi risikoene for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapsoppstillingene, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av intern kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av virksomhetens interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige, og om tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- dersom vi gjennom revisjonen av årsregnskapsoppstillingene får indikasjoner på vesentlige brudd på administrative regelverk med betydning for økonomistyring i staten, gjennomfører vi utvalgte revisjonshandlinger for å kunne uttale oss om hvorvidt det er vesentlige brudd på slike regelverk.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapsoppstillingene, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapsoppstillingene gir uttrykk for de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et dekkende bilde i samsvar med regelverket for økonomistyring i staten.

Vi kommuniserer med ledelsen blant annet om det planlagte innholdet i og tidspunkt for revisjonsarbeidet og eventuelle vesentlige funn i revisjonen, herunder vesentlige svakheter i den interne kontrollen som vi avdekker gjennom revisjonen. Vi informerer overordnede departementet om funn og svakheter.

Uttalelse om øvrige forhold

Konklusjon om etterlevelse av administrative regelverk for økonomistyring

Vi uttaler oss om hvorvidt vi er kjent med forhold som tilsier at virksomheten har disponert bevilgningene på en måte som i vesentlig grad strider mot administrative regelverk med betydning for økonomistyring i staten. Uttalelsen gis med moderat sikkerhet og bygger på ISSAI 4000 for etterlevelserevisjon. Moderat sikkerhet for uttalelsen oppnår vi gjennom revisjon av årsregnskapsoppstillingene som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi finner nødvendige.

Basert på revisjonen av årsregnskapsoppstillingene, er vi ikke kjent med forhold som tilsier at virksomheten har disponert bevilgningene i strid med administrative regelverk med betydning for økonomistyring i staten.

Aktivitets- og redegjørelsesplikten

Vedlegget er utfyllende rapportering etter likestillings- og diskrimineringslova § 26 a, i tillegg til del IV i årsrapporten. Vi jobber for likestilling og mot diskriminering på grunn av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, og kjønnsuttrykk og kombinasjoner av disse grunnlagene.

Første delen av dette vedlegget beskriver faktisk tilstand for kjønnslikestilling på noen områder (faktisk tilstand for kjønnslikestilling er også omtalt i del IV i årsrapporten). I andre del av vedlegget beskriver vi hva direktoratet har gjort i arbeidet for økt likestilling og mot diskriminering på de forskjellige diskrimineringsgrunnlagene.

Del 1: Tilstand for kjønnslikestilling

Kjønn og midlertidig tilsetning

Av de ansatte er 8,3 prosent (32 ansatte) tilsatt i midlertidige stillinger enten på engasjement eller i vikariat. Fordelingen av kvinner og menn i midlertidige tilsetningsforhold er jevn, med henholdsvis 19 kvinner og 13 menn. Av de 32 ansatte i midlertidige stillinger er 5 lærlinger. Av disse er 2 kvinner og 3 menn.

Kjønn og uttak av foreldrepermisjon

I 2022 er det tatt ut i alt 436,8 uker foreldrepermisjon i Utdanningsdirektoratet, 376,2 uker for kvinner og 60,6 uker for menn. I 2022 har 19 kvinner tatt ut foreldrepermisjon, og gjennomsnittlig lengde på permisjon var 19,8 uker. Tilsvarende har 5 menn tatt ut foreldrepermisjon, og gjennomsnittlig lengde for permisjonen var 12,1 uker.

Kjønn og deltid

I Utdanningsdirektoratet er det få ansatte som jobber redusert. Alle stillinger i direktoratet er i utgangspunktet heltidsstillinger. Det må søkes om å jobbe redusert, og ved utgangen av 2022 jobbet 5,6 prosent (22 ansatte) i reduserte stillinger. Tilrettelegging for individuelle behov ved å innvilge redusert stilling eller permisjon er en del av personalpolitikken til Utdanningsdirektoratet. Noen av de ansatte har behov for å jobbe i reduserte stillinger i en periode av ulike årsaker, for eksempel delvis omsorgspermisjon, studiepermisjon eller permisjon på grunn av egen helse. Dette innebærer at Utdanningsdirektoratet i utgangspunktet ikke har noen ansatte som jobber ufrivillig deltid. Vi gjennomførte en kartlegging av ufrivillig deltid i 2021, og vil gjennomføre ny kartlegging i 2023.

Kjønn og overtid

Overtid skal være pålagt og avtalt med nærmeste personalleder. Overtid blir regnet ut som en prosentsats av den avtalte lønna til den tilsette. Overtidskompensasjon vil variere avhengig av hvilken tid på døgnet overtiden blir utført, om overtiden utløser 50 prosent eller 100 prosent godtgjørelse, og ut fra hvordan overtiden skal kompenseres – som avspasering eller som utbetaling. Det er små forskjeller mellom kjønnene, der kvinner gjennomsnittlig jobber 29,4 timer overtid (29,2 i 2022) og menn gjennomsnittlig jobber 33,8 timer overtid (32,8 i 2022). På avdelingsdirektør- og rådgivernivå er det ganske store forskjeller mellom kjønnene, hvor menn jobber gjennomsnittlig mer overtid enn kvinner. På seniorrådgivernivå (som er den største gruppen) er det små forskjeller mellom kjønnene, hvor menn jobber gjennomsnittlig noe mer overtid enn kvinner. På bakgrunn av disse tallene, vil vi gjennomføre ytterligere analyser av overtid i et økonomisk likestillingsperspektiv i 2023.

Kjønn og skattepliktige naturalytelser

Det er ingen forskjell mellom kjønn når det gjelder skattepliktige naturalytelser. Alle ansatte i Utdanningsdirektoratet får tilbud om tjenestetelefon. Noen velger selv å ikke ha tjenestetelefon og blir tilbudt alternativ telefonløsning.

Del 2: Vårt arbeid for likestilling og mot diskriminering

Prinsipp, prosedyrer og standard for likestilling og mot diskriminering

Likestillings- og ikke-diskrimineringsarbeidet er fulgt opp i lønns-, personal- og rekrutteringsarbeidet i Utdanningsdirektoratet.

I vår lønnspolitikk er det presisert at lønnspolitikken skal bidra til å ivareta likelønn.

Livsfasepolitikk

Livsfasepolitikken i direktoratet tilsier at vi som arbeidsgiver skal tilrettelegge for alle faser i livet og arbeidslivet, for at medarbeidere skal trives og yte sitt beste. Dette er et viktig ledd i arbeidet for likestilling og ikke-diskriminering. Slike tiltak kan handle om tilrettelegging av arbeidsoppgaver, arbeidstid og arbeidsplass, fadderordning for nyansatte, støtte til etter- og videreutdanning for etablerte ansatte, tilrettelegging for gravide og seniorer, og tilrettelegging og oppfølging av tilsatte med fysiske eller psykiske plager som står i fare for å bli sykmeldte.

Direktoratet har et IA-utvalg som jobber spesifikt med inkluderende arbeidsvilkår. IA-utvalget består av to ansattrepresentanter, en representant fra arbeidsgiver og en sekretær. Utvalget har to møter i halvåret og arbeidsmøter ved behov.

Personalområdet

Alle våre kontorer har god fysisk tilgjengelighet, er universalt utformet, har arbeidsplass med hev-senk funksjon for alle ansatte og individuelle tilpasninger av diverse kontorutstyr. De fleste av våre ansatte sitter i kontorlandskap, og det er mulighet for cellekontor for de som har behov for det. Vi gjør grundige vurderinger av forskjellige tiltak for å legge til rette for ansatte som har behov for det.

Slik jobber vi for å sikre likestilling og ikke-diskriminering i praksis

Tillitsvalgte har bidratt inn i arbeidet gjennom saker som har blitt behandlet i IA-utvalget, AMU og IDF hvor arbeidstakerrepresentanter er representert. For å styrke medvirkningen på dette området har vi etablert en partssammensatt arbeidsgruppe som skal jobbe med aktivitets- og redegjørelsesplikten (ARP). Arbeidsgruppen ble etablert i slutten av 2022.

I arbeidet med å kartlegge og identifisere risiko for diskriminering og hindre for likestilling i 2022, har vi i stor grad benyttet styringsinformasjon fra 2021 og rutiner og policydokumenter som grunnlag. Vi har undersøkt flere av diskrimineringsområdene, og vi vil i 2023 jobbe videre med å få undersøkt og kartlagt diskrimineringsgrunnlagene seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Vi vil også kartlegge alle personalområdene, som for eksempel forfremmelse, utviklingsmuligheter og kjønnsbasert vold. Vi vil også jobbe for å integrere likestilling og

ikke-diskrimineringsarbeidet enda mer i det ordinære arbeidet gjennom året.

I løpet av året har vi gjennomgått noen av direktoratets retningslinjer på ulike personalpolitiske områdene. Vi gjennomgikk også fysiske forhold i lokalene for å se om det var hindre for personer med nedsatt funksjonsevne.

Identifiserte risikoer for diskriminering og hindre for likestilling og gjennomførte tiltak

Gjennom å analysere forskjellige forhold knyttet til likestillings- og ikke-diskrimineringsarbeidet i direktoratet, har vi kartlagt flere forbedringsområder. De viktigste områdene er rekruttering, inkludering og mangfold, og varsling av kritikkverdige forhold.

Vi er opptatt av å rekruttere et bredt mangfold. Rekrutteringsprosessene våre speiler kravene som følger av inkluderingsdugnaden og likestillings- og diskrimineringslovgiving, med formål om å rekruttere flere medarbeidere med innvandrerbakgrunn, nedsatt funksjonsevne og hull i CV-en. Vi jobber likevel kontinuerlig med å forbedre rekrutteringsarbeidet. Ett av tiltakene i 2022 har vært å se på utforming av kunngjøringstekster, blant annet med fokus på likestilling og ikke-diskriminering.

I 2022 gjorde vi flere tiltak for å heve vår kompetanse innenfor inkludering og mangfold. Inkludering var tema for det årlige seminaret for alle ansatte, og for de årlige HMS-ukene som arrangeres av arbeidsmiljøutvalget (AMU) i direktoratet. Gjennom året gjennomførte vi forskjellige faglige, sosiale og fysiske aktiviteter rundt temaet inkludering. Vi har benyttet interne ressurser i arbeidet, men også ressurser utenfor direktoratet har blitt invitert til å snakke om sine erfaringer. Vi har deltatt i HR-faglige nettverk og kurs om inkludering og mangfoldsrekruttering.

Direktoratet skal fortsatt ha søkelys på mangfold og inkludering, og vi har derfor tatt temaene inn i styringsinformasjonen til direktoratet. Vi vil utarbeide en plan for videre arbeid med mangfold og inkludering.

Vi har jobbet med å øke bevisstheten og kompetansen i organisasjonen knyttet til interne rutiner for varsling av kritikkverdige forhold, mobbing og trakassering og rusmiddelpolitikk. Etter pandemien har vi etablert nye rutiner for bruk av hjemmekontor, som et lavterskeltiltak for å skape mer fleksibilitet for ansatte som har behov for det. Vi har også etablert rutiner for at møter primært skal avholdes mellom kl. 09.00 og 15.00. Dette skal gjøre det lettere for ansatte å kombinere arbeid med familieliv.

Planlagte tiltak i året som kommer

I 2023 er målet å få på plass et rammeverk for inkluderings- og mangfoldsarbeidet. Det inkluderer en mangfoldsstrategi med mål og tiltak, og rutiner for å følge opp og rapportere. Vi vil fortsette å forbedre språket i våre kunngjøringstekster slik at vi kan nå og rekruttere et større mangfold. Vi har mål om å rekruttere flere personer med hull i CV-en og nedsatt funksjonsevne, både gjennom trainee-programmet i staten, og våre ordinære rekrutteringsprosesser.

Vi skal revidere retningslinjer for mobbing og trakassering samt varslingsrutiner. Vi vil også kartlegge hvilke andre dokumenter som må revideres. Revisjon blir gjort i samarbeid med tillitsvalgte.

I slutten av 2022 fremforhandlet vi en ny leieavtale for våre lokaler i Oslo, som ble oversendt Kunnskapsdepartementet for godkjenning.

Pågående og avsluttede oppdrag

Pågående oppdrag

År		Oppdrag nr.	Tittel	Brukereffekt mål
TB	22	3	Om evaluering av utvidet rett til videregående opplæring	BEM 4 (kunnskapsbasert)
TB	22	6	Utviklingsprosjekter i barnehagesektoren for å få erfaring med ulike måter å organisere barnehagedagen og personalgruppen	BEM 4 (kunnskapsbasert)
TB	22	7	Om utvikling av digitale verktøy for å effektivisere formidlingen til læreplass	BEM 5 (digitalisering)
TB	22	8	Oppfølging av tiltak i Meld. St. 18 (2020-2021) Oppleve skape dele – Kunst og kultur for, med og av barn og unge	BEM 1 (utvikling, læring, trivsel)
TB	22	9	Om utviklingsarbeid knyttet til samfunnskontrakten for flere læreplasser	BEM 1 (utvikling læring trivsel)
TB	22	10	Om effektivisering og standardisering av tilskuddsregelverk	BEM 3 (regelverket)
TB	22	11	Om utredning av digital undervisning, herunder fjernundervisning, ved opplæring i norsk og samfunnskunnskap	BEM 5 (digitalisering)
TTB	22	16	Bidrag til gjennomgang av finansieringen av private skoler	BEM 3 (regelverket)
TTB	22	19	Fravær i grunnskolen og videregående skole	BEM 3 (regelverket)
TTB	22	20	Kunnskap om skolemåltid	Gjelder flere
TTB	22	21	Utarbeide en plan for gjennomgang av fag- og timefordelingen i VGO	Gjelder flere
TTB	22	24	Oppfølging av Fullføringsreformen: Modulstrukturering av vgo. For voksne	BEM 1 (utvikling, læring, trivsel)
TTB	22	26	Statlige tilskuddsordninger til læringsmiljø- og antimobbingsprogrammer	Gjelder flere
TTB	22	32	Utrede alternativer for rapportering for beredskap	Styring, drift
TTB	22	33	Etablering av råd for studieforberedende utdanningsprogram	Gjelder flere

TTB	22	34	Utredning av grunnfinansiering for private skoler som tilbyr videregående opplæring i tradisjonshåndverksfag	BEM 2 (kompetanse)
TTB	22	35	Oppfølging av kommunesektoren etter lærerstreiken	Styring, drift
TTB	22	36	Høring og høringskonferanser knyttet til etter- og videreutdanningsutvalgets NOU 2022:13 Med videre betydning	BEM 2 (kompetanse)
TTB	22	39	Utarbeide forslag til forskrift om midlertidig godkjenning og midlertidig tilskudd ved etablering av barnehager og barnehageplasser for å avhjelpe flyktnings situasjonen	BEM 3 (regelverket)
TTB	22	40	Om omgjøring av grunntilskudd til organisasjoner til et søknadsbasert tilskudd	BEM 3 (regelverket)
TTB	22	41	Samordne tiltakene for å bygge inkluderende, trygge og gode barnehage- og skolemiljø og vurdere nye behov	BEM 1 (utvikling, læring, trivsel)
TTB	22	42	Beredskapsarbeid	Gjelder flere
TB	21	2	Utarbeide forslag til forskrift til ny opplæringslov og forslag til endringer i forskrifter til friskoleloven	BEM 3 (regelverket)
TB	21	2	Støtte til innføring av ny opplæringslov	BEM 3 (regelverket)
TB	21	7	Tiltak 1 Handlingsplan for digitalisering - Kundeportalen	BEM 5 (digitalisering)
TB	21	7	Tiltak 12 Handlingsplan for digitalisering - Utarbeide en årlig rapport over digitaliseringstilstanden i skolen	BEM 5 (digitalisering)
TB	21	7	Tiltak 13 Handlingsplan for digitalisering - Delta i undersøkelse om digitale ferdigheter	BEM 5 (digitalisering)
TB	21	7	Tiltak 2 Handlingsplan for digitalisering - Nye standarder for læringsressurser	BEM 5 (digitalisering)
TB	21	7	Tiltak 3 Handlingsplan for digitalisering - Utvikle pilot for nasjonal tjenestekatalog	BEM 5 (digitalisering)
TB	21	7	Tiltak 7 Handlingsplan for digitalisering - Tilrettelegge etter- og videreutdanningstilbud for lærere	BEM 5 (digitalisering)
TB	21	7	Tiltak 8 Handlingsplan for digitalisering - Utvikle veileder for kvalitet i læremidler	BEM 5 (digitalisering)

TB	21	9	Tverrsektoriell veileder for psykisk helsearbeid for barn og unge	BEM 1 (utvikling læring trivsel)
TTB	21	12	Forskning på opplæringstilbud for nyankomne elever	BEM 4 (kunnskapsbasert)
TTB	21	20	Ny modell for beregning av tilskudd til frittstående grunnskoler	BEM 3 (regelverket)
TTB	21	25	Kartlegginger av lærerkompetanse	BEM 4 (kunnskapsbasert)
TTB	21	27	Evaluerings- og samarbeids- og samordningsbestemelsene i Prop. 100 L (2020-2021)	BEM 4 (kunnskapsbasert)
TTB	21	32	Kompetansetiltak barnehage- og skolemiljø	BEM 2 (kompetanse)
TTB	21	34	Tilskudd til kompetansetjenester på hørselsfeltet fra Signo kompetansesenter og HLF Briskeby	BEM 2 (kompetanse)
TTB	21	36	Kompetansetiltak psykisk helse	BEM 2 (kompetanse)
TTB	21	37	Tiltak for å støtte personalet i barnehagen i å fremme og utvikle de flerspråklige barnas norsk- og samiskspråklige kompetanse	BEM 2 (kompetanse)
TTB	21	39	Sekretariat for Partnerskap mot mobbing	BEM 1 (utvikling, læring, trivsel)
TTB	21	41	Utvikling av kunnskap om konsekvenser av pandemien og smitteverntiltak i barnehager og grunnopplæringen	BEM 2 (kompetanse)
TTB	20	24	Evaluerings- og fagfornyelsen yrkesfag (TTB nr. 5) 2020/4373	BEM 4 (kunnskapsbasert)
TTB	20	30	Pilotprosjekt for veiledning til barnehageeiere (TTB nr. 6) 2020/3674	BEM 2 (kompetanse)
TTB	20	31	Tiltak 12 Evaluere prosessen med kompetansebygging (TTB nr. 6)	BEM 4 (kunnskapsbasert)
TTB	20	31	Tiltak 5 Vurdere hvordan det statlige tilsynet og den statlige veiledningen bedre kan bidra til at barn og elever får et godt tilpasset og inkluderende tilbud (TTB nr. 6)	BEM 3 (regelverket)
TTB	20	31	Tiltak 6 Styrke kunnskapsgrunnlaget om inkludering og spesped. (TTB nr. 6)	BEM 4 (kunnskapsbasert)

TTB	20	31	Tiltak 6 Styrke kunnskapsgrunnlaget om inkludering og spesped. (TTB nr. 6)	BEM 4 (kunnskapsbasert)
TTB	20	32	Tilskuddsmodeller for utstyr (TTB nr.6) Sak 2020/4438-2	BEM 4 (kunnskapsbasert)
TTB	20	40	Kompetanseløft i spesialpedagogikk og inkluderende praksis – igangsette, videreutvikle og følge opp (TTB nr. 8) 2020/7756	BEM 2 (kompetanse)
TTB	19	17	Piloter for mer inkluderende praksis i barnehage, skole og SFO - del 2	BEM 4 (kunnskapsbasert)
TB	19	-	Følge opp stortingets innstilling 317 S vedtak II - evaluering prinsipper og intensjoner skolestart seksåringer	Gjelder flere
TTB	18	11	Tilskuddsordning for å styrke skolebibliotekenes arbeid med lesestimulering	BEM 1 (utvikling, læring, trivsel)
TTB	18	15	Iverksette den teknologiske skolesekken	BEM 5 (digitalisering)
TTB	18	23	Etablere og drive nettressurs om egnede skolemiljøtiltak	BEM 1 (utvikling, læring, trivsel)
TB	18	-	Evaluere implementering av ny rammeplan for barnehagene	BEM 4 (kunnskapsbasert)
TTB	17	4	Oppfølgingsordningen	BEM 2 (kompetanse)
TTB	17	32	Deltakelse i direktoratsutvalg for tilbakeføring - ledet av Kriminalomsorgsdir.	Annet
TTB	17	41	Evaluering av fagfornyelsen	BEM 4 (kunnskapsbasert)
TTB	16	17	Utvikle kompetansepakker i digital kompetanse for lærere	BEM 2 (kompetanse)
TTB	15	23	Personvern i skolen	BEM 5 (digitalisering)

Avsluttede oppdrag

År	Oppdrag nr.	Tittel	Brukereffekt mål	
TTB	22	1	Om Nasjonalt råd for studieforberedende utdanningsprogram	BEM 1 (utvikling, læring, trivsel)

TTB	22	2	Informasjon rettet mot nyankomne foresatte og elever	BEM 1 (utvikling, læring, trivsel)
TTB	22	4	Utarbeide bedre data og statistikk om voksne søkere til videregående opplæring og statistikk om realkompetansevurdering i videregående opplæring.	BEM 4 (kunnskapsbasert)
TTB	22	5	Utrede mulige endringer i eksamensordningen for praksiskandidater	BEM 4 (kunnskapsbasert)
TTB	22	12	Innretningen av trafikklysmodellen og veiledere om smittevern	BEM 3 (regelverket)
TTB	22	13	Månedlige kunnskapsoversikt knyttet til pandemien	BEM 4 (kunnskapsbasert)
TTB	22	14	Vurdering av pakker med smitteverntiltak og innhenting av innspill fra relevante aktører i barnehage- og skolesektoren	BEM 3 (regelverket)
TTB	22	15	Kvalitet og deltakelse i SFO	Gjelder flere
TTB	22	17	Behov for tilpasninger i reglene om barnehage og opplæring for å avhjelpe konsekvensene av flyktningsituasjonen	BEM 3 (regelverket)
TTB	22	19	Tilskudd til kvalifisering og formidling til læreplasser i videregående opplæring	BEM 1 (utvikling, læring, trivsel)
TTB	22	22	Utredning av inntaksregler til videregående opplæring	BEM 3 (regelverket)
TTB	22	23	Utrede regelendringer for å sikre at fylkeskommunen kan tilby fleksible/individuelle løp i videregående opplæring for ungdom	BEM 3 (regelverket)
TTB	22	23	Bistand i arbeid med ny strategi for digital kompetanse og infrastruktur for barnehage, grunnskolen og videregående opplæring	BEM 5 (digitalisering)
TTB	22	25	Alternativer for inntektsgradert foreldrebetaling i private skoler	BEM 1 (utvikling, læring, trivsel)
TTB	22	28	Bidrag til strategi for håndtering av masseflukt fra Ukraina	Gjelder flere

TTB	22	29	Innhenting av informasjon i forbindelse med streiken i skolene	BEM 4 (kunnskapsbasert)
TTB	22	30	Utredning av regelendringer for å sikre at fylkeskommunen kan tilby mer tilpassede løp i videregående opplæring for ungdom	BEM 4 (kunnskapsbasert)
TTB	22	31	Innhenting av informasjon om bekymringer for konsekvenser av streiken i skolene for elever som mottar spesialundervisning og andre elever som er i sårbare situasjoner	Gjelder flere
TB	21	7	Tiltak 6 Handlingsplan for digitalisering - Vurdere kompetansehevingstiltak i sektor	BEM 5 (digitalisering)
TB	21	7	Tiltak 5 Handlingsplan for digitalisering - Øke veiledningen om personvern innen skolesektor	BEM 5 (digitalisering)
TB	21	7	Tiltak 4 Handlingsplan for digitalisering - Øke den generelle veiledningen om personvern	BEM 5 (digitalisering)
TB	21	7	Tiltak 10 Handlingsplan for digitalisering - Forprosjekt om effekter av IKT-bruk i skolen	BEM 5 (digitalisering)
TB	21	7	Tiltak 11 Handlingsplan for digitalisering - Etablere en rundbordskonferanse om digitalisering	BEM 5 (digitalisering)
TB	21	7	Tiltak 9 Handlingsplan for digitalisering - Gjennomføre kunnskapsoppsummering og analyse	BEM 5 (digitalisering)
TTB	21	20	Ny modell for beregning av tilskudd til frittstående grunnskoler	BEM 3 (regelverket)
TTB	21	22	Revidering av tilskuddsordning og forskrifter friskoler for funksjonshemmede	BEM 3 (regelverket)
TTB	21	22	Revidering av tilskuddsordning og forskrifter friskoler for funksjonshemmede	BEM 3 (regelverket)
TTB	21	26	Utarbeide veileder for samarbeids- og samordningsbestemmelsene i Prop. 100 L (2020-2021)	BEM 3 (regelverket)
TTB	21	28	Forbedre tilbud i vg3 i skole for elever som ikke får tilbud om læreplass høsten 2021	BEM 1 (utvikling, læring, trivsel)

TTB	21	32	Kompetansetiltak barnehage- og skolemiljø	BEM 2 (kompetanse)
TTB	21	35	Om å utrede om regelverk og tilskuddsordning i tilstrekkelig grad tar hensyn til elever i friskoler som tar fag på høyere nivå (forseringselever) mv.	BEM 3 (regelverket)
TTB	21	40	Utvikle støtteressurs for ansatte i grunnopplæringen og SFO om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold	BEM 1 (utvikling, læring, trivsel)
TTB	21	42	Gjennomføring av eksamen vår 2022	BEM 1 (utvikling, læring, trivsel)
TTB	21	43	Tilpasse nasjonale prøver til elever med dysleksi	BEM 1 (utvikling, læring, trivsel)
TTB	21	44	Rapportering om pandemisituasjonen i barnehager og grunnopplæringen	BEM 4 (kunnskapsbasert)
TTB	21	45	Reduserte satser for frittstående skoler	BEM 3 (regelverket)
TB	20	7	Rammeplan for SFO med tilhørende støtte- og veiledningsmateriell Edited	BEM 3 (regelverket)
TTB	20	31	Tiltak 2 nettbasert veiledningsmateriell (TTB nr. 6)	BEM 4 (kunnskapsbasert)
TTB	20	31	Tiltak 13 - Gå opp grensene for hva slags informasjon veiledere og ressurser hhv. Statped og Udir skal ha ansvar for	Styring drift
TB	20	2	Oppfølging av strategien Skaperglede, engasjement og utforskertrang	BEM 1 (utvikling, læring, trivsel)
TB	20	14	Kurspilot for ungdom med flerkulturell oppvekst	Annet
TTB	20	22	2020/3603 Koordineringsgruppe - sårbare barn og unge (TTB nr. 4)	BEM 1 (utvikling, læring, trivsel)
TTB	20	37	2. av 2 oppdrag: Tiltak rettet mot sårbare barn og unge – tilskuddsordning og føringer (TTB nr. 7)	Gjelder flere
TTB	20	37	1. av 2 separate oppdrag: Tiltak rettet mot sårbare barn og unge – tilskuddsordning og føringer. (TTB nr. 7)	Gjelder flere
TTB	19	5	Oppstart av pilot for programfinansiering	BEM 3 (regelverket)

TB	19	9	Støtte til kvalitetsutvikling i PP-tjenesten, barnehage og skole	BEM 5 (digitalisering)
TTB	19	10	Piloter for mer inkluderende praksis BEM 1	(utvikling, læring,
TTB	18	10	Implementering av ny yrkesfaglig tilbudsstruktur	BEM 1 (utvikling, læring, trivsel)
TTB	18	40	Gjennomføre evaluering av lærernormen	BEM 4 (kunnskapsbasert)
TTB	17	3	Fagfornyelse og oppfølging av Meld. St. 28 (2015-2016)	BEM 1 (utvikling, læring, trivsel)
TTB	17	40	Innføre en ordning med fylkesvise mobbeombud	BEM 1 (utvikling, læring, trivsel)
TTB	16	1	Bruk av flerfaglig kompetanse i skolen - Et lag rundt eleven	BEM 4 (kunnskapsbasert)
TTB	16	5	Fremme inkluderende barnehage og skolemiljø	Gjelder flere